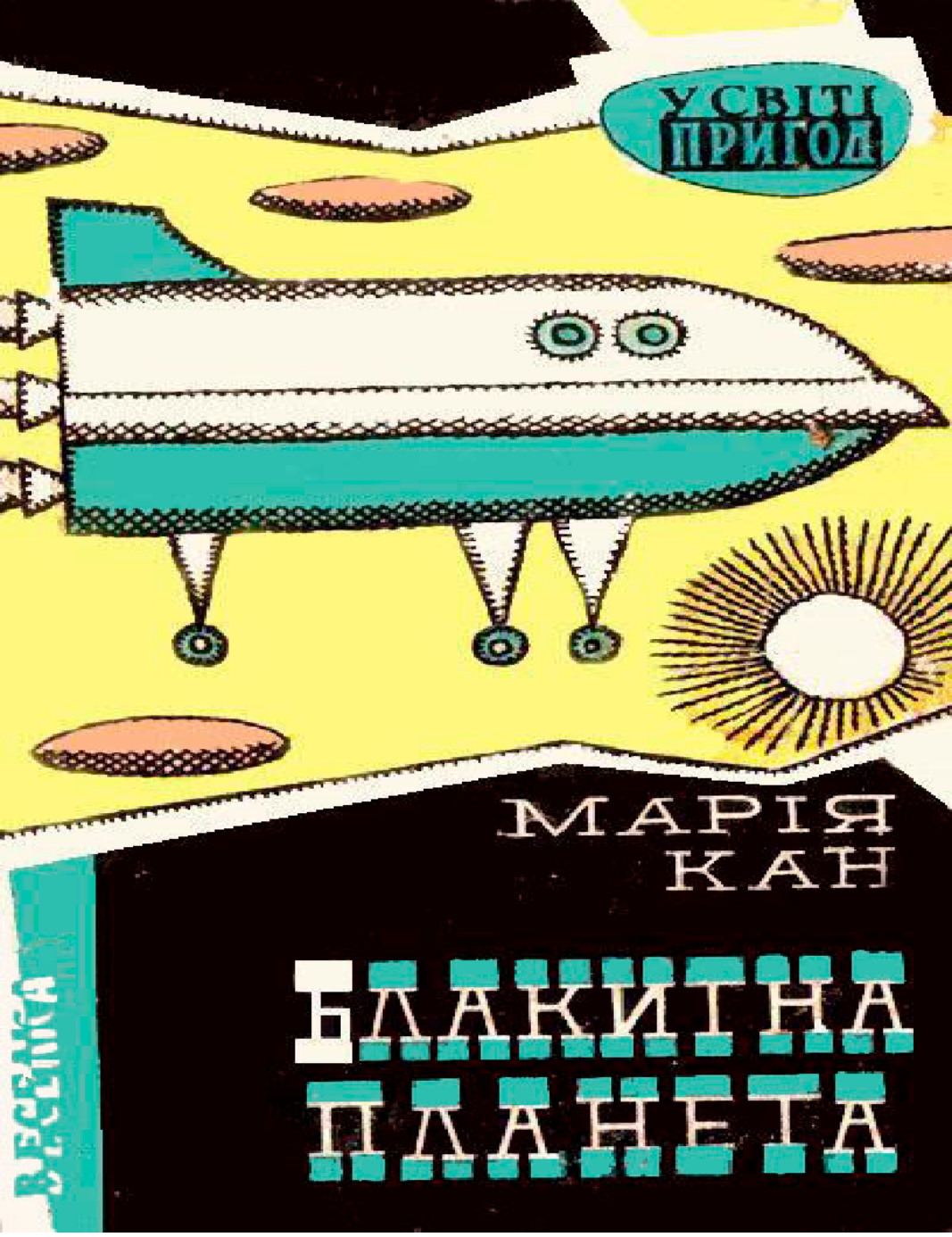

МАРІЯ КАН

БЛАКИТНА ПЛАНЕТА

ВЕСЕЛКА

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

За давньоєгипетською легендою, що її записав старогрецький філософ Платон, в Атлантичному океані колись існував великий острів Атлантида. Його населяло дуже й розумне плем'я атлантів, які несли в різні країни культуру і поступ.

Внаслідок страшного землетрусу острів Атлантида назавжди зник в океанських глибинах.

Легенда про Атлантиду покладена в основу пригодницько-фантастичної повісті «Блакитна Планета». Її герой — мудрий та сміливий Юн — нащадок атлантів. Він прилітає на Землю — Блакитну Планету — з далекої зірки Атіс, аби побачити, чого досягло людство в своєму розвиткові.

Юн зустрічається з польськими піонерами та їхньою вожатою Агнешкою. За думкою Агнешки, космічний прибулець мусить близько познайомитися з Землею, пізнати життя й характери землян.

Юн, Агнешка й піонер Марцін вирушають в подорож на Юновому космічному кораблі. Вони відвідують Антарктиду, Іспанію, Єгипет, спускаються на дно Атлантичного океану.

Зрештою Юн визнає себе сином Землі, а землян — братами. Він проймається думкою, що людство має бути щасливим, і готовий взяти участь в йото боротьбі за світле прийдешнє, де не буде воєн, злигоднів, недуг.

- Марія Кан
-
- МІЖЗОРЯНИЙ МАНДРІВНИК
- МІС КВІЗ
- СТАНЦІЯ „ПІД ПЛАНЕТОЮ"
- ГОЛОС ЗДАЛЕКА
- ТО ЗЕМЛЯ
- ТАУ ЦЕТІ
- ЗАГИБЛІ МАТЕРИКИ
- ЩАСЛИВІ ОСТРОВИ
- ЗАГУБЛЕНИЙ СЛІД
- СИНИ СОНЦЯ
- ЯК КАМІНЬ
- ОДИН ДЕНЬ І ОДНА ЖАХЛИВА НІЧ
- ЩОБ БУТИ В ЗГОДІ З ПЛУТАРХОМ
- ОБЛИЧЧЯ СФІНКСА
- ГОЛОСИ ЗЕМЛІ
- ГЕРКУЛЕСОВІ СТОВПИ

- СИН ЗЕМЛІ
- СИГНАЛИ
- ОКЕАН, ЩО СВІТ ОБСТУПАЄ, НАС КЛИЧЕ
- notes
  - 1
  - 2
  - 3
  - 4
  - 5
  - 6
  - 7
  - 8
  - 9
  - 10
  - 11
  - 12
  - 13
  - 14
  - 15
  - 16
  - 17
  - 18
  - 19
  - 20
  - 21
  - 22
  - 23
  - 24
  - 25
  - 26
  - 27

Марія Кан
БЛАКИТНА ПЛАНЕТА

МАРІЯ КАН

БЛАКИТНА ПЛАНЕТА

З польської переклала
Валерія ВРУБЛЕВСЬКА

Малював Вадим ІГНАТОВ

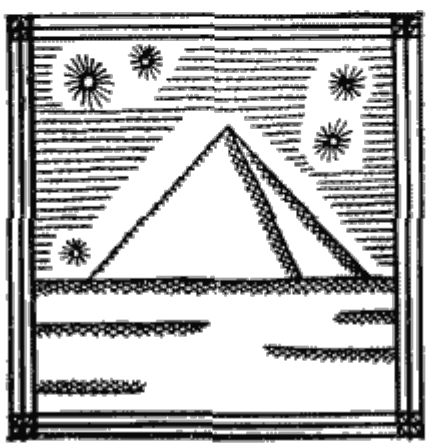

ВИДАВНИЦТВО ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«ВЕСЕЛКА»
Київ 1967

Перекладено за виданням:
Maria Kann. Blekitna Planeta. Nasza Ksiegarnia, Warszawa, 1965

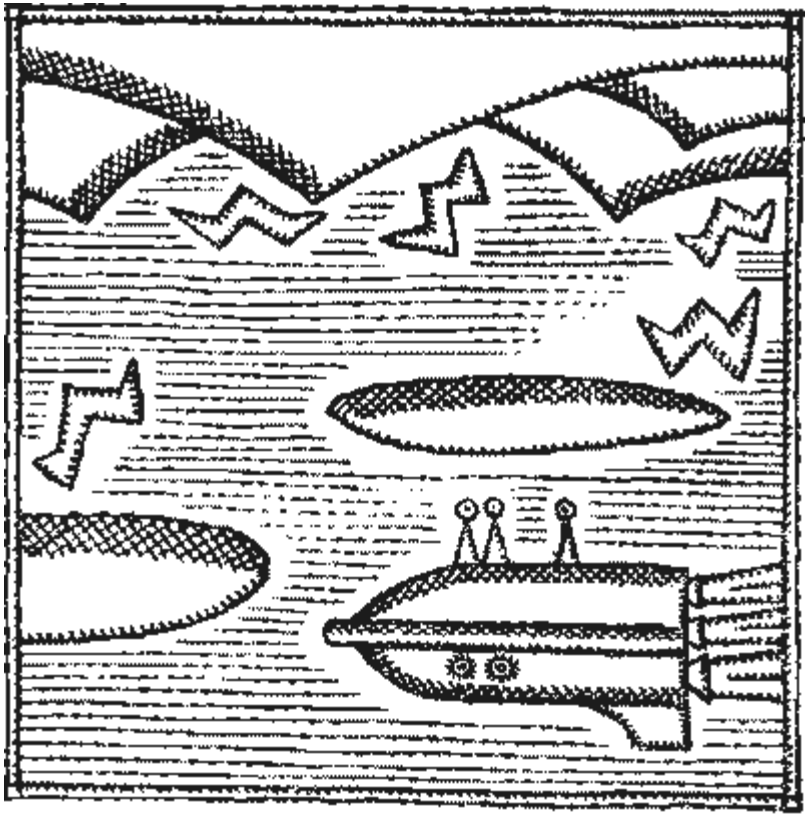

Океан, що світ обступає, нас кличе.

До Щасливих полинемо ми островів…

Горацій

МІЖЗОРЯНИЙ МАНДРІВНИК

До нього поволі поверталась свідомість. За прозорими бортами корабля ясніли білі сувої галактики, перетинаючи навкіс увігнуту кулю неба. Знайомі сузір'я блищали, наче кольорові цвяхи, вбиті в темінь небосхилу.

Він пройшов шлях од сонця до сонця, а небо лишалось таке, як і тоді, коли дивився на нього з своєї планети. Відстань між сусідніми сонячними системами була ніщо перед тим безмежжям, котре лежало між ними й дальшими сонцями, навіть тої самої галактики.

Зорі окреслювали велетенські кола навкруги центра галактики, схованого за темними туманностями, — і одночасно розліталися навсібіч, ніби їх роздмухав могутній подих космічного вихору. Вони мчали з запаморочливою швидкістю, але міжзоряний мандрівник не міг цього помітити.

Людський час несхожий на час зірок. Аж через тисячоліття людство зможе помітити зміни в зоряних світах. Для людей небо завжди однакове. Незмінне воно і для того, хто мандрує в космосі.

Астронавт відшукав рій дрібних зірок, за котрими, як він гадав, відкриваються інші галактики, подібні до тієї, що оперізувала небо сріблястою спіраллю. Ще з своєї планети він часто поглядав на те невиразне сузір'я, вдивлявся в ясну зірку на його тлі.

Тієї зірки тепер не було.

Зникла? Ні. Обернулася сонцем. Вона горіла на оксамитовій чорноті сліпучою жорстокою білістю, викидаючи в простір вогненні омахи, така несхожа на помаранчево-золоте сонце, що світило його дитинству та першим рокам молодості.

Однак не сонце прикувало увагу космонавта, а лише одна з навколишніх планет. Вона висіла перед ним ясна, променіла блакитним сяйвом, за яким неясно вимальовувалися океани та суходоли.

Планета, до якої прямував його корабель.

Її супутник скидався на білу кульку, поцятковану синіми плямами. Гострі тіні гірських вершин спадали на його поверхню. Величезні кратери нагадували застиглі бульбашки киплячої маси. Ані сліду життя. Він кружляв беззахисний, відкритий і безпомічний перед смертоносними ударами Всесвіту.

Космонавт знехотя відвернув погляд од неба.

Зелене світло блимало перед ним на пульті над кермом

приязно, заспокійливо. Все гаразд. Не схопить Блакитна, не закружляє довкола себе. Не притягне корабель, розжарюючи його, наче метеор, на своєму небі. Він сяде у визначеному місці.

Взяв кермо. Тепер уже він повинен вести міжзоряний корабель крізь товщу повітря і яскравий пил зодіакального світла, крізь хмари до суходолу, котрого ще не можна розгледіти.

У похмурій глибині забовваніла помаранчева смуга, окреслюючи видноколо, за нею з'явилося сонце і вибухнуло осяйне світло.

Під кораблем, скільки сягало око, клубочились зелені хвилі океану, сонце відбивалося в них, мов сліпуча зоря.

Де ж суша, що до неї він прямував з такої далини?

Натиснувши шолом, торкнувся вустами радіопередавача, його оточив гомін і шум Блакитної Планети. Сигнали і слова схрещувалися довкола. Вони бриніли доброзичливо, приязно, але жоден з них не призначавсь для нього. Голоси обминали його, як зайву перешкоду, мчали далі. Він гукнув раз і вдруге. Ніхто його не почув. Ніхто не зрозумів його поклику.

МІС КВІЗ

Ославиця виводила широкі петлі, то губилась серед зелені, то виблискувала сніжно-пінними гребенями на скелястих порогах. За Сулілою, на вершині якої спочивали білі хмарки, вона втекла в долину, між пагорки, а її місце біля залізниці зайняла Ослава, звиваючись кільцями, мов вуж.

Співучо-пісенний поїзд, у вікнах якого майоріли жовті гарцерські[1] краватки, майже торкався вкритих травою узбіч, звідки стирчали гострі ребра кам'яних брил. Гори заступали дорогу, щоб враз розступитися, відкриваючи веселу зелень лук і мерехтливу на сонці ріку.

— Новий Лупкув, вихо-о-дь!

На коліях замиготіли гарцерські сорочки. Хлопці тягнули поклажу до малого, наче іграшка, паровоза лісової вузькоколійки, до якого були причеплені довгі вагони-платформи та ще старомодний вагончик, схожий на карету. Чорнявий хлопчина повис на високій сходинці, хвилину змагався з неслухняними дверима, нарешті відчинив їх і увійшов до вагона, де пахло лісопильнею. З полегшенням скинув рюкзак на жовту лавку.

— Агов, Марціне! — загукав він, визираючи у вікно, де бракувало однієї шибки. — Марціне, ходи-но хутчій! Тут є розкішна ложа з вітерцем і чудовими краєвидами.

Засмаглі руки подали йому з перону напханий рюкзак. Він схопив його, втягнув до вагона, а невдовзі у віконце просунулась світла, задерикувата, наїжачена чуприна, далі — сміхотливі очі.

— Ану покажи ці види-краєвиди, погляну, — мовив Марцін уже:і пагона. — Авжеж, авжеж… Навіть Лупкунський перевал можна побачити, коли б його не затуляли гори. Ну й дерева навезли з дикої пущі! Наглядай за місцем, а я помацаю колоди. Цікаво, чим вони відрізняються від звичайних.

Марцінові завжди треба все помацати, все перевірити самому. При цьому він мав талант створювати скрутні ситуації. Навіть звичайний перехід через бруківку ставав для нього небезпечною переправою, бо він любив читати на вулиці. Так і ходив, ухнюпившись у розкриту книгу.

Антек наглядав за ним, хоч нізащо не признався б у цьому. Отож і зараз він вискочив услід за приятелем, аби переконатися, чи не наверзлася, бува, йому знов якась шалена думка.

Марцін прибрав позу, ніби збирався промовляти до мас на свято.

— Ось дерево з одвічної дикої пущі!.. — почав він, указуючи

на обдерті безкорі стовбури.

— З одвічної дикої пущі?

Біля купи колод стояла молода дівчина.

На чистому чолі немов намальовані високі темні брови. Волосся, спадаючи на плечі, виблискувало золотом на згинах.

— Бещади — не одвічна дика пуща, — мовила вона, приязно поглядаючи на хлопців. — На Балігродському шляху можна знайти римські монети, отже з давніх-давен там уже проходили купецькі валки. Пуща росте на руїнах стародавніх селищ. Бещадам не таланило: кожна війна, кожні чвари знищували їх дощенту. Чули ж хоча б про набіги татар та турків?

Хлопці стояли похнюплені, втупивши очі в свої черевики. Може, їх не цікавила історія Бещад?

— У Собєні, в могутній родині Кмітів, — казала далі дівчина, — бував король Владислав Ягелло. Пізніше в Леску Кміти гостинно приймали тодішніх літераторів. Це ж всесильний воєвода Петро Кміта послав навчатися до Італії юного поета, хлопського сина з-під Жніна — Клементія Яницького. І в Римі Яницький здобув поетичні лаври.

Хлопці мовчали.

— А знаєте, що оцим самим шляхом їхав колись князь Юзеф Понятовський, прямуючи до місця, де чекав на свого вихованця старий лицар Мохорт?

Хлопці буркнули щось непевне і відійшли до вагона.

— Зіпсувала нам гру, — сказав Марцін. — Хто вона? Могла б завоювати першість у телевізійнім історичнім квізі.[2]

— Справжня тобі Міс Квіз! — додав Антек. — А що вона робить в Бещадах?

Тим часом до вагончика вже набилося повно гарцерів. Сперечалися за місця коло вікон, запихали рюкзаки під лавки.

— Гей, товариші! — залунав з перону такий гучний бас, що враз запанував над гамором. — Як там, чи всі сидите?

— Всі, товаришу табірний!

— А Дзядек?

Малюк, схожий скорше на велику ляльку в гарцерській формі, аніж на «діда»[3] скочив на лавку і, просунувши голову між гарцерами, крикнув тоненьким голосом:

— У мене тільки висяче місце, бо Дондек зайняв два. На одному не вміщається!

Почервонілий з гніву гладун Дондек зміряв малюка таким гострим поглядом, наче прошив його навиліт. Побачивши, що Дзядкові це байдужісінько, Дондек процідив, видимаючи червоні губи:

— Дурень ти і шмаркач!

— Тихо, без сварок, — загудів табірний, мружачи очі так, ніби хотів сховати усмішку, таку несумісну з його суворим виглядом.

— Тихо! Увага, слухайте! У вагоні треба знайти ще два місця. Одне для нашої пані лікарки…

Огрядна жінка з санітарною сумкою на плечі наближалась неквапом. За нею йшла худенька дівчина в сірому вбранні.

— Друге місце займе товаришка Агнешка, керівник станції «Метео».

— Як це? — заволали хлопці, тиснучись до вікон. — А товариш Тадеуш?

— Товариш Тадеуш заслаб і не приїде.

— Та це ж Міс Квіз, — сказав Антек. — От лихо!

Табірний провів жінок до вагона. За високою спинкою першої лавки заясніли шовкові коси Агнешки поруч короткого темного волосся пані лікарки.

— Казна-що буде, а не станція «Метео», — нарікав Антек. — Не могли знайти ліпшого заступника Тадеушеві, ніж отаку розварену галушку.

— На галушку більш скидається пані лікарка, — зауважив Марцін півголосом. І обидва пирснули сміхом, бо кругленька лікарка справді нагадувала підсмажену на маслі галушечку.

Бліді Агнещині щоки зарум'яніли. Дівчина нахилилась уперед, і до неї вже не долинав Марціновий шепіт.

— Цс-с, Антку, вона почула, і їй стало ніяково.

— Тобі здається, — відповів приятель.

Агнешка не відривала погляду од вікна, за яким на тлі порослих лісом узгір'їв і лук вигинались вагони-платформи, повні ящиків і зелених рюкзаків. На крутих поворотах вона бачила маленький паровоз, а над ним смужку білого диму.

— Алло, товариші, — задзвенів тоненький голосок Дзядка, — десь тут має починатися Ослава. Тато казав.

— А Дзядек-старший не казав тобі, що початок ріки зветься джерелом? — пирхав презирливо Дондек.

— Коли ти такий мудрий, то покажи, де воно? — анітрохи не збентежився хлопчак. — Ага! Не знаєш! Ніхто не знає!

— Ослава витікає з Матрагонського масиву. Я покажу тобі цю гору, — обізвалась Агнешка по хвилі вагання.

— Хай товаришка нам усе показує, — закричав Дзядек, видираючись на лавку, — а я буду радіокоментатор.

— Тільки не ти, нехай товаришка, — крикнув хтось з глибини вагона.

— А я голосно повторюватиму, аби всі добре чули!

— Ну, тоді ти будеш репродуктор, а не коментатор!

Агнешка засміялась разом з усіма. Вона весь час чекала такого безтурботного настрою і такої дружньої суперечки. На щастя, жартівники, з якими вона почала таку невдалу розмову на станції, становили виняток у цій дружині. Може, зрештою, вона їх і не зустріне, вона ж буде на метеорологічній станції, а вони — в таборі.

«Треба дібрати собі гарний колектив, — подумала вона, дивлячись на веселі хлоп'ячі обличчя. — І це, мабуть, не дуже важко зробити».

Поїзд вигнувся лукою, оперізуючи розложисту Матрагону, і підійшов так близько до кордону, що за деревами завиднілась сторожова вежа. На банястих вершинах серед кошлатої зелені блищали під сонцем ясні плями галявин.

Проскочили місток над спіненою, збуреною кам'яними брилами водою Солінки, і Дзядек оголосив: в'їжджають в долину Жубрачого.

В Майдані на гарцерів чекало дві машини. Довкола однієї юрмились хлопці. Агнешка стала біля меншої, зовсім порожньої. Керівництво, обтяжене справами табору, певно, забуло про метеорологічну станцію. Кого покликати, щоб порадитись про добір колективу? Бо ж за хвилину обидві групи відокремляться одна від одної.

— Привіт! — почула вона. — Товаришко Агнешко, пробачте, що досі не знайшов для вас вільного часу.

Швидким енергійним кроком до неї підходив вожатий. Все в нього було надміру довге — ноги, руки і навіть ніс на довгастому виду.

Вона приязно подивилася на вожатого: нарешті хтось згадав про станцію «Метео». Та перш ніж вона встигла що-небудь запитати, вожатий заклопотано повідомив її:

— Даруйте, що завантажимо на вашу машину частину речей та поїдемо спочатку до нас. Допоможете нам напнути намети, а пізніше ми з товаришем табірним налагодимо у вас короткохвильовик та телефон. Згода? — скінчив він, не чекаючи відповіді: — От і гаразд!

— Хотіла б дібрати собі колектив… — почала вона.

— Тадеуш визначив найкращих наших короткохвильовиків, — перебив вожатий. — Напевно, вони вам сподобаються.

— Товаришу… — вигукнула вона, та вожатий вже не слухав її.

— Антку, Марціне! — крикнув він. — Гей, команда «Метео», прошу вас з'явитись до керівника станції!

На цей гучний поклик мов з-під землі з'явилось двоє хлопців. Вона глянула і не повірила своїм очам. Колектив станції «Метео»… оті два насмішка, яким вона щиро хотіла розповісти про Бещади? Справді вони.

— Товаришу! — повторила Агнешка, намагаючись затримати вожатого. Але він привітно махнув їй рукою і швидко відійшов до гарцерів. Їй стало прикро, що все вирішено без неї і за неї, і вона мовчки сіла поруч з водієм.

Машина стрімко мчала під високою стіною лісу, вздовж крутого берега Солінки. Хлопці дрімали, зморені спекою. Нараз Антек відчув — він провалився кудись між тверді ящики.

— Агей, — закричав, відкриваючи очі, — Марціне! Куди ти подівся?!

— Я тут, — почув приятелів голос. Гора рюкзаків здригнула, і на її вершині з'явилась білява Марцінова голова. — Що трапилось? Чому машина так загальмувала?

Водій показав йому на той берег, де прив'язаний дротом до смереки розпачливо стрибав і крутив головою кудлатий пес. Але що відчайдушніше він шарпався, то міцніше дріт стискував йому шию.

Сіра ковдра, розіпнута між деревами, свідчила: хазяїн пса отаборився в цьому місці.

— Спить чи кудись пішов? — міркували хлопці. — Як не є, а пса треба розплутати, бо задушиться.

І раптом вони побачили Агнешку. Дівчина збігала з містка на той берег. Коли вона наблизилась до пса, з-за сірої ковдри визирнуло чиєсь неголене обличчя, сховане в тіні крислатого бриля. Все це нагадувало виставу лялькового театру про Алі-Бабу та сорок розбійників.

— Чого треба, лялечко? — зневажливо запитав власник бриля. — Забирайся звідси, бо собака злий, вкусить.

Агнешка навіть не глянула на нього, стала навколішки і заходилася розплутувати дріт. Пес слухняно піддавався її рукам, намагаючись лизнути її в щоку.

— Ей, ти, — в парубковому голосі вчувалось роздратування, — відчепись од мого собаки!

— Не кажіть дурниць, — обізвалась вона, підводячись. — А пса не годиться прив'язувати дротом!

— Що тобі до мого пса?

— Ви дізнаєтесь, коли заплатите штраф за знущання з тварини.

— Ти, зухвале дівчисько! — гарикнув він. — І не сподівайся забрати пса!

— Я не забираю, — відповіла вона спокійно. — Покличте

його. Пес завжди слухається свого справжнього хазяїна.

І, не звертаючи уваги на гнівні вигуки, вона пішла до машини, а за нею пес, привітно крутячи пухнастим хвостом.

Молодик випроставсь, і перед очима хлопців, які надбігали, з'явилися вузькі джинси та сорочка, розмальована фіолетовими пагодами. При цьому ковдра впала, і вони побачили схований під кущем ясно-зелений моторолер. Молодик накинув на нього ковдру і заверещав:

— Забирайтеся звідси, бо й кури вас не визбирають!

— Навіщо так сердитися, — відгукнувсь водій і промовистим рухом закачав рукави, — навіщо гніватися, гарний пане!

— Ви ще взнаєте, хто я, — погрожував хуліган, та вже не намагався проганяти дівчину, — я ще вам покажу!

— Дякуємо, вже бачили! — закричав Антек. — Кат собачий! М-о-т-о-н-о-г-и-й!

Хлопці наздогнали машину.

— Товаришко! — волали вони. — Він програв, цей Мотонога! Ви добре відповіли йому. От тільки — що робитимемо з собакою?

— Подамо оголошення, може, знайдеться власник, — відповіла вона й відразу звернулась до водія: — їдьмо вже далі, будь ласка.

Машина помчала гладеньким сірим шосе. Сонце ховалось низько за деревами, і вони кидали довгі холодні тіні.

СТАНЦІЯ „ПІД ПЛАНЕТОЮ"

З лісу стежкою, витоптаною впоперек галявини, хтось наближався до наметів, встановлених півколом.

Марцін, який сидів за столом у тіні розложистого бука і читав листа, раптом відклав його. Захожий не скидався на туриста. Одяг звисав на нім, як зім'ятий мішок, на голові — старий капелюх, в руці — невеличка валізка. Назустріч гостеві вибіг кудлатий пес. — Не бійтеся, — з намету висунувся огрядний Дондек зі скибкою хліба в руці, — собака не вкусить.

— Ти диви, який гладким! — вигукнув мандрівник з подивом, ставлячи валізку на землю.

— Де там, — незадоволено муркнув товстун, — їм тільки раз на день.

— Правду каже, — визирнув з намету Антек. — Він їсть таки раз на день; як почне зранку, то кінчає аж увечері. Навіть нашому Гапі несила з ним змагатися.

— Якому Гапі?

— То пес-приблуда.

— Приблуда?

— Та як сказати… Ми забрали Гапу в хулігана.

— Сам ти Гапа, — перебив його Дондек, — іди вже, впораюсь і без тебе.

Дондек анітрохи не цікавився короткими хвилями, натомість охоче виручав усіх у справах господарських. Він купував харчі, обслуговував туристів, напихаючись при нагоді, скільки влізе. Можна було цілком сподіватись — він подбає про нового гостя.

Марцін витяг з кишені авторучку. Треба відписати листа батькам, доки на станцію не понаходило людей.

«Кохані тато й мамо! Люба бабусю! Мені дуже прикро, що бабуся забруднилась глеєм. Ми вимазали ним кий від щітки, бо будували ракету, а потім у поспіху я зовсім забув про той глей. Даруйте. За сирники дуже вдячні.

Анткові зараз передам вітання, але товариша Тадка немає, замість нього керує станцією товаришка Агнешка, або ж Міс Квіз. Це ходяча енциклопедія! Ще в дорозі вона почала лекцію про те, хто на світанку історії бував у Бещадах, і зіпсувала нам гру в «дику пущу». Але вона бойова дівчина. Вискочила на ходу з машини, аби врятувати пса, прив'язаного дротом до дерева. Кличемо його Гапою, бо він гавкає так смішно: гап-гап-гап.

Ми вивісили в Цісні, Ветліні, Должицях оголошення про цього пса, але досі ніхто по нього не приходить.

Короткохвилівка працює добре. Можемо порозумітись із цілим світом, бо вона має потужність 50 кіловат. Наша станція вже не називається «Метео», бо товаришка Агнешка каже, що це не назва, а лише Невідомощо. Вона вигадала іншу, і мені навіть подобається: станція «Під планетою». По-грецькому «планета» означає «мандрівна», а ми ж і є станція для туристів-мандрівників.

Щоб було веселіше, ми повісили перед дошкою оголошень камінь на шворці, і він нам править за апарат, котрий досліджує погоду. Його прогнози точніші навіть за повідомлення Віхерка.[4] Коли він хитається — напевно віє вітер, коли мокрий — іде дощ, коли гарячий — можна спокійно інформувати про спеку.

Маємо її телефон, отже при пагоді зателефоную вам до Варшави. Найменше доводиться користуватися радіоприймачем; слухаємо здебільша тільки останні вісті. Товаришка Агнешка більш любить пташиний снів, аніж пісні, надто тому, що Гапа своїм скавулінням посилює приспіви.

Здається, з товаришкою Агнешкою нам було б краще, якби не перша невдала зустріч. Щось тоді зіпсувалось на лінії, і не так легко усунути наслідки цієї аварії.

І ще одне псує наші стосунки. Агнешка вважає, ніби ми забагато розмовляємо, і напоумлює нас Плутархом, таким мудрецем, котрий писав і про балакунів. Жах!

Окрім мене та Антка, на станції приземлився ще Дондек. Першого дня, коли ми були в таборі, Дондек тягнув шнур укупі з Гапою. Собака гарчав, а він сапав, і вони обоє заважали. Вєшек сказав йому:

— Ей ти, homo sapiens[5] відплинь звідси, бо з намету зробиться перепічка!

А Дондек заходився кричати, що його ображають. Вєшек тоді каже:

— Коли не визнаєш, хлопче, своєї спорідненості з цим видом, дуже тебе перепрошую і беру свої слова назад…

Тоді товаришка Агнешка відвела Дондка вбік і розтлумачила йому, що homo sapiens — то просто людина. Той заспокоївся і навіть краватку поправив, бо завжди стирчить вона аж коло вуха. Вожатий помітив це і віддав Дондка під опіку товаришці Агнешці. Вона, певна річ, була в захваті, надто через те, що вожатий забув поспитати її думку про такий подарунок.

А це таки подарунок! Вже першої ночі Дондек усіх розбудив, бо йому здалось — хтось світить очима. А то блищав казанок на кілочку перед наметом товаришки Агнешки. Цей Дондек усього

боїться.

Через нього ми програли польову гру, коли шукали кінці лінії на лісовій просіці. Дондек не хотів плазувати і йшов зігнувшись, так що було видно його плечі. Антек ухопив його за ногу, аби лягав на землю, а Дондек заревів, мовляв, у траві його вкусить гадюка.

Через два дні ходимо до табору. Там біля брами стоїть дерев'яний олень з розлогими рогами. Дзядек прибив йому гвіздком хвоста. І тепер, якщо все гаразд і керівництво задоволене, оленячий хвіст веселенько стирчить догори, а коли щось не вдається, наприклад, каша присмажиться, вартовий опускає хвоста, щоб усі стереглись.

Пані лікарка так само, як і ви, допитується, чи добре ми почуваємо себе. Коли бракує хворих — страшенно нудиться.

Поки що на станції небагато туристів. Дехто вбраний так, що можна з сміху луснути — опудало, та й годі!

Вже й не вірю, щоб нам трапилась якась пригода. Навіть ніякий дурний ведмідь не забреде до нас, ніяка змія не покаже кінчика хвоста. Ого, Дондек реве, наче його ріжуть, треба кінчати листа, глянути, що скоїлось. Але, напевне, нічого страшного!

Цілую вас. *Марцін*».

Лагідно колихались трав'яні килими, виткані білими маргаритками, ніжним фіолетом дзвіночків. Тиша бриніла розмаїтими голосами комах. Часом їх забивало джмелине гудіння.

Теплий подув торкнути Агнещиного лиця, огорнув дівчину медовим пахом. Повертаючись з станції, вона любила посидіти на луці в тиші та спокої. Це місце нагадувало їй дитинство. Доки вони з тіткою не переїхали до Варшави, мешкали в Пивнічній у малому будиночку, їй ніколи не вдавалося полічити кам'яних сходинок, що вели до нього. А за штахетами огорожі гойдались трави. Не знати чому, уявила собі, що з цього виповненого дзвоном, зачарованого царства повернеться до неї мати, яку вона пам'ятала наче крізь сон. Колись вона звірилась тітці в своїх думках — і не могла зрозуміти, чому та вибухнула плачем, чому пригорнула її до себе. Ввечері, лежачи в ліжку з заплющеними очима, вона почула тітчин шепіт:

— Боюсь я за Аю. Вона живе у світі, який сама собі творить.

— Мале, дурне, — відповіла сусідка. — Виросте з цього.

— Аби-то, — сказала тітка і турботливо вкутала дівчинку. — Аю, сирітко моя!

Ая. Давно ніхто її так не називав. Тільки пані Анна, тітчина приятелька, пригадувала собі іноді домашнє скорочене ім'я

Агнешки.

Дівчина неохоче підвелась з поваленого дерева — час уже вертатись. Сонячне світло пробивалося крізь листя, мов крізь зелений вітраж. Йшла поволі. Її не вабило на станцію, якою вона керувала. Щоправда, команда працювала злагоджено, однак важко було забути глузливі усмішки хлопців, незрозумілу неприязнь, виявлену до неї в день зустрічі.

Але що це? Хтось кричав. Прискорила ходу. Майже побігла. В змішаному хорі вже вирізнила пискливий фальцетик Дондка та збентежений голос Литка. Щось трапилось на станції!

Коли Агнешка вилетіла на галявину, хлопці стояли біля одного з наметів для гостей. Захекана, підскочила до них. На лавці сидів якийсь чолов'яга в старій шапці на скуйовдженій чуприні. З його руки безвладно звисало лискуче смугасте тіло плазуна. Гадюка!

— Товаришко! — крикнув Дондек. — У цього чоловіка повна валізка звичайних вужів, та ще там якийсь «ескулап», рідня польському вужеві-удаву. Цей чоловік — Король Вужів.

— Який там король, — перебив його Антек. — Він убивця вужів.

— Вужі — під охороною! — сказала Агнешка, намагаючись заспокоїтись. — А це туристська станція, а не терарій для плазунів. Вам не можна лишатися тут.

Чоловік безпорадно опустив руки. Важкі повіки впали, виразно проступили набряки під очима. Став жалюгідний і страшний водночас.

— Що мені робити? — запитав. — Де я ночуватиму?

— Залиштесь на ніч, — сказала Агнешка швидко, — але вранці прошу покинути станцію. І не раджу вам ловити плазунів, бо це заборонено.

— Гаразд, гаразд, — кивав мін головою і зажурено дивився на змію в своїй руці. — Гризе така гадина людей, і їй за це нічого, а ти не можеш її вбити, бо вона — під охороною.

Цього вечора Дондек ховався так, ніби був у тропіках. Він домагався, щоб розвішали «москітьєри» над тапчанами; вночі загорнувся в дві ковдри й кілька разів перевіряв, чи не звішуються вони з тапчана. Вранці витрушував одяг, тримаючи його у випростаній руці, щонайдалі від себе. Заверещав пронизливо, коли став на патика, бо йому здалось, що на корі він побачив зигзаги.

— Змій у формі кілка! — продекламував Антек і нараз здригнув, зачепившись ногою об щось м'яке й холодне, — як виявилось, шматок гумової трубки.

Всіх ніби пойняло божевілля. Гапа нервово гавкав, скоро

бачив валізку Короля Вужів, і шерсть йому настовбурчувалася на спині, як тоді, коли він слухав жалісливі рефрени пісень.

Король Вужів збирався неквапом. Кілька разів він виходив з намету і поглядав довкола, ніби чогось шукаючи. Нарешті замкнув валізку.

— Може, втік якийсь екземпляр з його колекції, — сказав Антек, дивлячись з підозрою вслід кремезній постаті в поношеному одязі, що потяглась у бік дороги.

Тільки-но озброєні патиками хлопці встигли перетрусити намет, аби пересвідчитися, що в жоднім кутку нічого не сичить, як з галасом і співом з'явилась нова група мандрівників.

— Ми чули, тут є станція для туристів. І поїсти можна й переспати, — сказав найвищий з юнаків у величезнім сомбреро.

Агнешка недовірливо обвела очима групу дивних туристів. Дівчата в якихось чудернацьких пантофлях. Одна в черевиках на шпилечках, точніше, в тому, що від них лишилось. Ніякого спорядження, окрім гітари та гармонії.

— Тихо, Гапа! — намагалась Агнешка укоськати пса, який вишкіряв ікла і кидався на гостей. — Що йому сталось? Марціне, забери Гапу! А хто вам сказав про нашу станцію? — запитала вона, коли Гапин гавкіт затих.

— Один такий чоловік з валізкою, — відповів власник сомбреро, — розказував: викинули мене з станції. Нею керує молодь, яка не знається на обробці шкурок. І пес у них дурний, валує не знати чого. Здається, не їх власний, а забраний у когось. Але їсти дають. От ми и прийшли, просимо гостинності.

Агнешка була певна: вона десь бачила ці брунатні очі, що зиркали на неї з-під сомбреро неприв'ітно, ба навіть гнівно, та не було часу замислюватись, де й коли могло це трапитись. Гості галасливо займали місця, домагаючись ковбаси, сиру, масла. Якась із дівчат нарікала, що не можна замовити гарячих страв. Дондек крутився, як муха в окропі, йому допомагав Марцін та Антек, щоразу бігаючи від комори до брезентового намету, під котрим розсілися туристи. Гапа гарчав у закритому наметі, а грудки землі, що вилітали з-під полотнища, свідчили: пін намагається вибратись з допомогою підкопу. Гості ум'яли ковбасу, все просили добавки, потім замовили до чаю цілу купу печива й джему. Прощаючись, зухвало сповістили, що дрібні гроші забули, а великі тримають у банку і, мовляв, вишлють належну суму поштовим переказом. Розбігалися вони врозтіч, перескакуючи через шнури наметів, а Гапа, нарешті протиснувшись через видряпану пазурами яму, гнався за ними розлючений і валував, аж захлинався.

— До побачення, лялечко, — долетіло до Агнешки здалека, —

це реванш за твій напад! Ще зустрінемось! Ще відберу в тебе пса!

Дондек з сумом констатував: харчі, наготовлені на два дні, «реалізовано», і треба їх поповнити. Цим разом він не мав бажання покидати станцію, мабуть, боявся, що хулігани причаїлись десь недалеко.

— Антку, підеш ти, — сказала Агнешка, — а я побіжу на міліцейський пост і розкажу Яблонському про «гостей». Я хочу зробити це сьогодні й особисто, а не по телефону. Марцін і Дондек пильнуватимуть станцію. Але стривайте, хто розказав тому чоловікові з валізкою за Гапу?

Антек почервонів.

— Я, а що?

— Нічого. Тільки залишишся на станції, а до крамниці піде Марцін. Просто сором, такий великий хлопець, а не спромігся втримати язика за зубами! Та ще й привів до нас того лобура, що дражнив пса.

Антек повернувся і зник в наметі. До біса! Хіба він думав, що скоїться така халепа.

— Шкода, вона не виїхала зі своїм Плутархом, — бурмотів він, але почував себе ніяково.

— Гапо, ходи зі мною! — покликав собаку Марцін.

Гапа дрімав у затінку, вдаючи, ніби не чує. Невдоволений самотністю, Марцін озирнувся раз і вдруге, сподіваючись щось зміниться. Ні, на галявині пусто. Тільки на антені сиділа синичка і кивала хвостиком, ніби вистукувала телеграму.

…В сільській крамниці куняв продавець, зморений спекою. Робітники самі брали собі пиво й содову воду, з брязкотом кидаючи гроші на прилавок.

— Будьте ласкаві, будьте ласкаві, — потяг Марцін продавця за рукав картатої сорочки. — Прокиньтеся. Я хочу купити масла, ковбаси та печива.

— Немає, — буркнув продавець, не підводячи голови.

— Як це немає? — здивувався хлопець. — Адже на полиці лежить сила-силенна печива!

— То не печиво, — повідомив продавець, розтуляючи одне око, — то бурі петіти, — і лінивим рухом дістав пачку.

— Бурі петіти?

Марцін ледь стримувався, щоб не зареготати. Бурі петіти! Отак той прочитав напис Petit Beurre.[6]

Повертаючись, Марцін не поспішав, збирав суниці, безліч яких червоніло на кожній галяві.

Коли над деревами, врешті, майнув червоно-білий прапорець, він заволай:

— Агов! Хлопці, слухайте! Я приніс бурі петіти!

Відповів йому самий тільки гавкіт. Перед великим наметом стояв Дондек. Рука в нього була зав'язана хусткою, а плече сильно стягнуте навперекіс. Гапа стрибав довкола нього, силкуючись схопити за кінець ремінця.

— Що трапилося?

— Змія, — прошепотів Дондек, витріщивши очі.

— Змія?!

З намету висунулись складені ноші, а за ними — Антек.

— Добре, що прийшов, — сказав він засапавшись, — я вже телефонував до табору, пані лікарка в дорозі. Ми підемо назустріч, аби було швидше. Лягай, Дондку!

Вони дбайливо й швидко поклали хворого.

— Антку, — спитав Марцін, — як це скоїлося?

— Усе через нього, — обізвався Дондек, несподівано дзвінким голосом. — Під тапчаном сиділа змія, а він сказав, ніби то патик, і що я колись умру зі страху. Ну, то я… — голос йому зірвався, він тільки голосно засопів.

— Ти винахідливий, — вирвалось у Марціна. Антек не відповів, тільки прискорив крок.

— Ти бачив ту змію?

— Так. Хвіст.

— Втекла?

— Так. Шкода, Король Вужів пішов, йому нічого б не стало впіймати одну змію, та ще й з власної колекції!

Гапа мчав уперед, гавкаючи пронизливо, наче кликав допомогу хворому Дондку. Пройшовши з півдороги, вони почули голоси. Дискант пані лікарки. Тенор вожатого. Бас табірного. За брунатними стовбурами, серед зелені, замиготіли барвисті плями. Червоно-синя вискочила першою, обертаючись на пані лікарку. Обличчя їй пашіло, нижня губа міцно закушена, а рука нетерпляче відштовхувала сумку. За нею жовтіли краватки товаришів, які бігли.

Хлопці поставили ноші й обережно під плечі підняли Дондка. Він обважнів, але чинив опір, виявляючи неабияку силу.

— Де? — видихнула пані лікарка, стаючи навколішки і швидко розв'язуючи краватку. — Де?

Марцін здивувався. Вже навіть перше «де» не мало ніякого сенсу, бо Дондків палець був наче лялька. А питати «де», дивлячись просто на вкушеного змією пальця, це вже занадто. Однак пані лікарка повторила нетерпляче:

— Де тебе вкушено? Покажи, Дондку! Хутчій!

Дондек почав спочатку:

— Бо змія сиділа під тапчаном і сичала. Антек сказав, що немає ніякої змії і що я боягуз, отож я хотів її витягти на середину

намету і всунув патика під тапчан. Патик залишив Король Вужів. Він такті роздвоєний на кінці.

Пані лікарка роздратовано струснула хвору Дондкову руку. Певне, не могла втямити: хто, що, як і чому.

— Ну й відчув нараз, що болить, — закінчив він з видихом. — Вкусила мене.

— Де? — з притиском запитав вожатий, схиляючись над пальцем, котрий стирчав догори.

— Тут, — показав хлопець з крихтою втіхи. — В цьому місці.

Пані лікарка оглянула пальця з усіх боків. Обмінялась з вожатим багатозначними поглядами.

— Тут? — перепитала. — Бачу, тільки подряпано. Поверхнево подряпано, і палець анітрохи не спух, хіба що від пов'язки.

Вона спритно зірвала ремінь, застебнутий на Дондковому плечі.

— Це що за вигадки? — запитав вожатий поволі й холодно. — Дондку, злазь! Досить цих дурниць!

— Але ж я, — злазив з нош Дондек, — але мене вкусила…

— Тихо, братіку, ні гу-гу, — гримнув табірний. — А ви, хлопці, забирайте ноші і йдіть з нами. Посоромилися б!

На чолі походу швидко простувала пані лікарка, тягнучи за собою Дондка, в кінці плентався Марцін, міркуючи, чому це він має соромитись.

Найпильніший огляд пальця не виявив слідів укусу. Дондек покалічився патиком Короля Вужів або якоюсь тріскою. Войтек-санітар посадовив його на пеньок, покритий гігієнічною білою клейонкою, і залив йому всю руку йодом.

До кінця дня хлопці розмовляли тихо, начебто й справді хтось захворів. Оленячий хвіст звисав сумно на ознаку того, що керівництво незадоволене. Дондек подеколи зиркав на залитий йодом палець. А може, напухне? Марцін з Антком чекали найгіршого. І не помилились. Як кару, табірний наказав Анткові та Дондкові залишитись у таборі.

ГОЛОС ЗДАЛЕКА

Марцін і Антек влаштувалися в затишному кутку за кухнею, і дим, що стелився над лугом, увів їх в оману, — вони не помітили, як запав вечір. Басовитий голос табірного: «Марціне, Марціне, де Марцін?» — змусив їх схопитися на ноги.

— Ручуся, це витівки Міс Квіз, — збентежився Антек.

Забалакавшись, вони забули, що занепокоєна їх відсутністю Агнешка може подзвонити до табору.

— Що тепер буде? — спитав тихо Марцін. — Вожатий може й мене залишити тепер у таборі. А на станцію пошле когось іншого.

Марцін уже ніби чув голос вожатого: «А-а-а, не квапишся повертатися, шибенику? Станція тебе не цікавить? Г-а-р-а-з-д!»

— Скажи, що мене вже немає, — шепнув Марцін і миттю зник поміж деревами, заглиблюючись далі іі далі в холодний морок, який пахнув мохом, грибами й ншріїоіп за день сосновою корою.

Гілля било його по руках, шарпало одіж, але він біг і біг, аж поки не спіх за ним табірний гомін, — брязкіт посуду, крики хлопців, Гапине гавкання. Нарешті він засапався і зупинишся, притулившись лицем до шерехатої кориˆЩось шелестіло, шуміло навколо в пітьмі. Хвилі Солінки чи крони дерев?

Чи не збився він, бува, з дороги, гонячи отак? Глянув угору. Високо над ним, помережане темним гіллям, розкинулось надвечірнє небо — зорі ледь бовваніли на ньому. Великий Віз уже похилив своє дишло до землі. Ніхто б справді не побачив Алькора, дрібну зірку біля дишла Великого Воза, яку люди називали «Візник» і на якій араби перевіряли колись силу зору, але дві крайні зірки було видно дуже добре. На їх продовженні хлопець швидко знайшов земну «вісь світу», Полярну зірку, котра споконвіку править за дороговказ морякам і мандрівникам.

Вона світилась ліворуч. Отже, він не заблукав.

Далі вже не поспішав. Росяні трави шмагали його по литках, скоро він звертав з стежки. Це було доречно. Адже йому не загрожуватиме блукання лісом, бо трави перестерігають його, аби не збочив.

Глянув на годинника. Зелена стрілка посувалась поволі. Здалеку почувся гавкіт, такий знайомий: гап, гап, гап. Шкода, не взяв з собою собаку. Приємно було б зараз відчути дотик холодного Гапиного носа.

З-за дерев блиснуло світло. Станція.

Марцін вийшов на галяву бічною стежкою. Призвичаївшись до темряви, його очі розрізняли стіжкуваті обриси наметів,

щогли, які стирчали над деревами, і навіть дошку на оголошення. Агнешка чекала його у великім наметі, бо перед входом відбивався квадрат яскравого світла, наче маленьке озерце. Марцін вже хотів був крикнути «гей, гей», коли нараз побачив, наче щось рухається в мороці. За мить тінь повільно вималювалась і стала силуетом, ніби вирізаним з чорного паперу.

Худа, незграбна постать. Довге волосся спадає безладно на чоло. Либонь, якийсь турист прийшов задарма повечеряти?

— Хто там? — спитав хлопець. — Кого шукаєте?

Він не встиг і зойкнути, як уже покотився по траві, а чиїсь руки боляче затисли йому рота.

— Тихо, щеня!

Марцінові забракло повітря, кістляві пальці затулили йому носа, втовкли голову в м'яку землю. Раптом хлопець відчув полегкість, а нападник загорлав як навіжений. Щось біле промайнуло перед Марціновими очима.

— На поміч, — закричав він, — на поміч! — І сам здивувався, який тихий став його голос.

Сліпучий промінь ліхтаря вдарив в очі.

— Що тут робиться? — спитала Агнешка. — Марціне, де ти? Встань-но, зараз же йди до мене! Треба зателефонувати в міліцію.

— Обережніше, лялечко, — перебив її незнайомий, відриваючи від ноги кошлату білу кулю. — Хіба вже не можна й зайти до вас? Може, тут якась державна таємниця? Нацьковуєте собак на перехожих? Начувайтеся, — крикнув, — бо як телепну оцим бульдогом об землю, то він і не встане.

— Гапо, до мене! — наказала Агнешка. — Зараз же до мене! А ви можете сказати нарешті чого тут шукаєте вночі?

— Свого собаку. Ви вкрали його в мене.

— Здається, хвилину тому ви кричали, щоб я забрала пса!

— Бо ви нацькували його на мене! Збаламутили! Я на вас скаржитимуся!

— Будь ласка. Ми давали об'яву про пса. А ви могли забрати його коли завгодно. Та ви ж уже приходили на станцію в товаристві гультяїв, аби задурно поснідати! Гапо, ходи до мене!

Кудлатий пес урешті облишив хуліганові штани і, люто гавкаючи, відскочив.

«Звідки тут узявся Гапа?» — очманіло думав Марцін, стоячи перед наметом. Не знав, що його робити: бігти по міліціонера чи дожидати, поки Агнешка скінчить розмову.

Звільнившись од Гапи, хуліган обтрусився, пригладив чуба.

— Ну, гаразд, — сказав, — іншим разом ти мене не впіймаєш, лялечко, вже тобі не пощастить. Не переходь мені дороги! Гляди, аби на кутні не засміялася!

— Я не жартую з вами і попереджаю — повідомлю міліцію.

Тут саме задзеленчав телефон. Хуліган позадкував. Пес не спускав його з очей, доки він не зник у темряві, і тільки тоді вбіг до намету і вклався біля порога. Гапині очі блищали, немов чорні намистинки, а гнівне гарчання аж булькотіло в горлі.

Телефон дзвонив і дзвонив. Марцін підняв трубку.

— Це я, — почувся Антковий голос. — Ти довго не підходив до телефону, і я вже подумав, чи не з'їв тебе ведмідь у лісі?

— Ні, і навіть змія не вкусила.

— Гапа тебе наздогнав? О, так то Антек послав пса.

— Спасибі. Наздогнав. І дуже вчасно. Допоміг відбитися від Мотоногого. Певно, сподобався йому дармовий сніданок, бо прийшов ще й по вечерю. Трохи мене придушив. Розкажи зараз про це вожатому.

— Ти здурів?! Я проліз потай до намету й телефоную без дозволу. Всі біля вогнища. Чуєш, як співають. Завтра раненько скажу вожатому. Якщо Мотоногий ще з'явиться, телефонуй до табору або в міліцію. Ой, хтось іде! Бувай!

Агнешка, здавалось, боялась залишити Марціна самого в наметі. Сіла біля столика й увімкнула радіо. Спочатку слухала, а далі почала щось малювати на аркуші паперу.

Війни… Вибухи бомб… Процес про вбивство шести мільйонів євреїв… Термоядерне озброєння.

— Жахливо, — прошепотіла Агнешка і повернула ручку, обірвавши диктора на півслові. Увімкнула приймач короткохвильовика, послухала, взялась за ручку передавача. Лампочка замиготіла зеленим світлом.

«Ні, — подумав Марцін по хвилі вагання, — я їй не попутник в мандрах по короткохвильових стежках». Провів пальцем по корінцях книжок. Агнешка привезла з собою цілу бібліотеку, там, окрім підручників і книг про Бещади, можна було надибати літературу з археології, кілька атласів, словників, а також томик поезій.

Марцін витяг «Три по три» Фредра[7] і неквапом гортав сторінки, шукаючи опису гути в Цісні. Адже вони з Антком вирішили знайти її сліди.

— Мотоногий — такий самий розбійник, як отой Анкель Вульф, котрого спіймав шляхтич Китайгородський, — мовив він, натрапивши на історію знаменитого бещадського розбійника.

Світляне кружало огорнуло голову Агнешки й карту світу перед нею. Голубів Атлантичний океан. Темніли обриси континентів.

Вона нічого не одказала Марцінові. Певно, слухала когось в ефірі. Може, того болгарина, що з ним познайомилася в

студентській подорожі і який шукає її щовечора? Але ні. Вистукала запитання. Повторила його раз, удруге, втретє. Потім стукіт нараз припинився. Здивований Марцін позирнув на Агнешку. Дівчина сиділа схилившись і зосереджено слухала.

Агнешка, мабуть, відчула Марцінів погляд, бо повернулася і, мружачи очі од світла, дала йому знак сісти до апарата. Він одклав книжку, надів навушники. В ефірі гуло, наче у вулику.

— Викликає Орел, викликає Орел, — почувся голос.

— Л… як Луціан. Повторюю Л… як Луціан.

— Тут SP5, SP5.

Хтось інший дякував скороченим tnx.

Перегодом у цьому гаморі хлопець вловив дивовижні сигнали. Звучали вощі неспокійно, змінюючи модуляцію. І здавалось, що міняються вони не випадково.

Хто їх посилав? Довгі і короткі удари долинали один за одним, але зрозуміти їх було годі. Марцін хотів сказати жартома, що то якийсь птах сів на антену і хвостом вистукує пташині новини, та зосереджене Агнещине обличчя не заохочувало до жартів.

Йому згадалась розповідь Анткового батька про сигнали, що їх подавали під час війни союзники мовою апачів і сіуксів.[8] Навіть японці, фахівці в розшифруванні найхитромудріших кодів, не спромоглися розкрити їхньої таємниці.

Може, в ефірі вийшла на цивільні короткохвильові стежки якась військова станція? Шепнув про це Агнешці, але вона заперечливо хитнула головою. Звуки линули здалека, то губилися, то якось дивно вібрували.

Його не дивувало Агнещине мовчання.

Взагалі всі короткохвильовики працюють мовчки, стежачи тільки за діапазоном, опором та миготінням лампочки. Вощі і Антком становили виняток. Але Марцін відчув — Агнешка хоче поділитися враженнями,

— Що воно за чудні сигнали, мовив стиха, — хіба ж це азбука Морзе?

— Ти помітив?

— Авжеж. Але що він каже? Якою мовою?

— Якою мовою… — повторила неуважно.

Вона тож нічого не розуміла. Далекі сигнали звучали по-чужому, ніби повторюваний уривок електронної музики. Однак вона знала, була певна: то благання. Хтось заблукав і, дуже самотній, прагнув почути слова, звернені тільки до нього.

— Він просить помочі, — шепнула Агнешка.

Марцін прикусив язика, аби не сказати: ті сигнали анітрохи не скидаються на SOS. З Агнешкою треба бути обачним. Така собі

наче лагідна, спокійна, та коли вже їй щось не подобалось, — пиши пропало! Не погладить по голівці!

То вперше вона звернулась до Марціна з повним довір'ям. І він не хтів її хвилювати чи бентежити.

— Що робитимемо?

— Дамо відповідь, — мовила Агнешка самими губами, ніби звіряла велику таємницю.

— Гаразд.

— Може, так і треба, хоч усе це поки що купи не держиться.

— Це станція «Під планетою», — вистукувала Агнешка. — Станція «Під планетою». Передаю наші координати й переходжу на прийом. 73, 73, 73, — закінчила вона звичайним привітом.

— Хтось, мабуть, заблукав, — дав на здогад хлопець, — але звідки сигнали?

— З Атлантичного океану.

Якби Марцінові наснилося, що він перський шах і танцює з ведмедем на бенкеті в Бельведері, то й тоді, мабуть, пін не здивувався б дужче. Теоретично розмова з тим, хто перебуває над Атлантичним океаном, можлива. Короткі хвилі мають різні діапазони дії. Біля землі вони не розходяться далеко, але ті, котрі відбиваються від іоносфери, можуть обступити всю земну кулю. Та практично це неможливо.

Той, над океаном, посилає сигнали навздогад? На якого біса? Чого він може сподіватися? Однак Марцін нараз пригадав, як випадкові короткохвильовики почули сигнали з плоту «Кон-Тіки» й допомогли екіпажеві налагодити потрібні зв'язки. Але в такім разі годиться спитати, кого шукає незнайомий, а не повідомляти йому адресу станції «Під планетою».

Скоро Агнешка вистукала «переходжу на прийом», як знову почулися ті ж дивні звуки, неподібні до всіх, що чув Марцін досі.

— Він прилетить сюди, — прошепотіла Агнешка, і усмішка осяяла її очі.

Марцін розгублено хмикнув. Вона мала того чужинця за людину, котра добре її розуміє і вірить кожному слову. Марцінові стало прикро, що той її обманює. А звуки бриніли дедалі виразніше й ясніше. Може, ота дивоглядна станція наближалась? Марцін подивився на дівчину, мов на чарівника, який з чорного циліндра витяг кроля і пару голубів. Чи вона не ясновидиця? Він недавно читав про звірів, що мали чуття, котре людині й не снилося, вірніше, котре вона мусить творити штучно, як, скажімо, електронні машини.

Може, Агнешка має властивість сприймати чужі думки? Ніби отой пасажир «Наутілуса», атомового підводного човна? Адже він записував на Північному полюсі знаки, подані йому в думках з

Америки?

Марцін глянув па дівчину — чи не блищать, випадком її очі зеленим магічним світлом? Та ні — очі блакитні…

— Коли він прилетить? — спитав Марцін.

— Незабаром.

Дивно. Хтось стрілою летів до них з-над Атлантичного океану. Чи той «хтось» принаймні знає, в якому повітряному поясі йому можна рухатись? Бо ж простір нині помережаний повітряними шляхами і стежками; вони контролюються радарними установками.

Марцін вибіг з намету. Небо потемніло і скидалось тепер на чашу з темно-синього прозорого скла. Виднілися білі сувої Чумацького Шляху, блищали Кассіопея й Великий Віз. На заході сяяв величезний золотий Сіріус.

Раптом яскравий спалах перетяв небо. Впав метеор? Чи зайнявся якийсь супутник, входячи в земну атмосферу?

Марцінові запаморочилось в голові. Світло зірок померкло.

Він повернувся до намету.

Агнешка так само уважно слухала, схиливши голову. Чи й справді вона розуміла щось з тих звуків? Антек уже давно передав би 99, себто «згинь-пропади!»

Ні. Навіть Антек не зробив би цього, бо те скорочення не вживають короткохвильовики, але наговорив би цілу торбу дотепів. Марцін з полегкістю подумав, що сьогодні Анткові дотепи не заважатимуть Агнешці.

Далі йому набридло слухати, однаково нічого не втямиш. Дістав «Три по три» і, посміхнувшись, подумав: ця назва пасує до сьогоднішньої оказії.

Нараз отвір у наметі зачервонівся. Шерсть на Гапі ніби кров'ю палилася. Блиснули металеві частини телефону. Хлопець глянув угору — може, спалахнула блискавка? Але звідки вона? Небо чисте!

В наметі так само раптово потемніло. Зник телефон. Гапині кудельки знову прибрали звичайного жовтаво-білястого кольору.

— Є! — вигукнула Агнешка.

Вони напружено чекали. Приймач замовк. Хвилини здавались вічністю. І коли Марцін уже вирішив, що нічні пригоди скінчилися і можна йти спати, — відчув: сталося щось незвичайне.

В отворі намету стояв незнайомий. Його комбінезон випромінював холодне сяйво. М'який шолом відкинуто на плечі. Струнка постава, прекрасна голова з чорним, мов вороняче крило, волоссям…

Гапа зачудовано дивився на прибульця, роззявивши пащу.

Навіть не гавкав.

Чужинець, здавалось, нікого не бачив, окрім Агнешки.

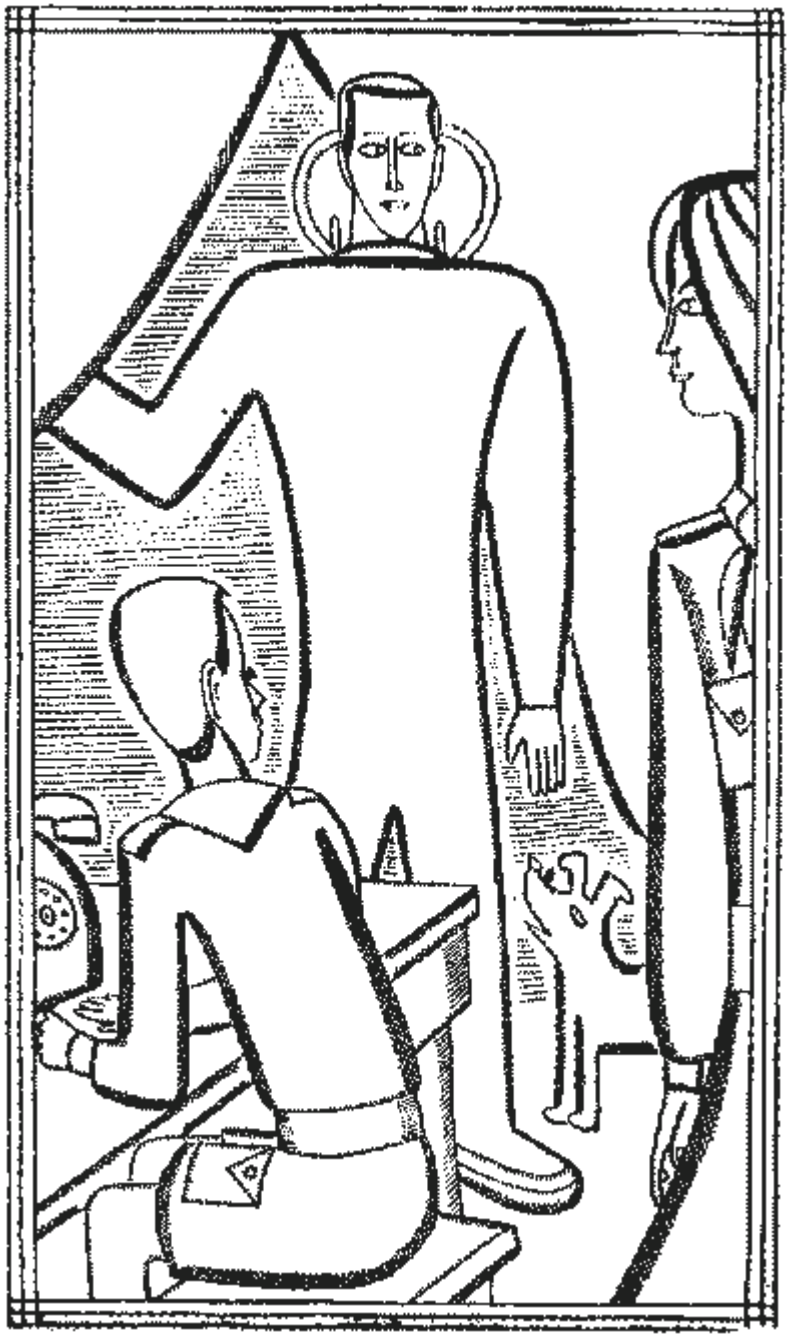

Наблизився і поклав руки їй на плечі. Марцін бачив перед собою їх освітлені профілі: світлий в ореолі пухнастого волосся і

темний, різко окреслений, як у горян або індіянів. Вони мовчали, але Марцін заприсягнувся б, що прибулець про щось питається в Агнешки. Може, про те, чи це вона покликала його сюди?

Агнешка ствердно кивнула головою.

Тоді незнайомий повернувся до карти. Довго стояв перед нею, ніби порівнюючи обриси континентів з чимось відомим йому. Торкнувся рукою Атлантичного океану. На обличчі відбився смуток, жаль.

Цю напружену тишу було несила витримати. Марцінові хотілося заволати — знічев'я, аби лиш переконатися: він живе, він не зробився тінню, котрої не помічає ця дивна істота.

Незнайомий глянув на хлопця, ніби й справді почув його голос.

— Юн, — мовив він, показавши на себе, і підняв руку.

В отворі намету темніло небо, зливаючись з нічною землею. Агнешка не могла заснути. Десь там, за деревами, лежав таємничий корабель космічного гостя. Поки свіне, треба сховати його від випадкового перехожого, а Юна — від репортерів, криків, галасу, запитань. Кого покликати на поміч? Постового Яблонського? Він добрий собі чоловік, але ж одразу почне розпитувати, заповнювати якісь бланки, та ще, диви, запідозрить Юна у шпигунстві. Зателефонувати в табір? Але ж вожатий вирішує все сам, нічиєї думки не питає. Та й як він вирішить? Чи є гарантія, що його рішенець буде найкращий? Якби знайти людей, котрі зрозуміли б цю складну ситуацію. Повезти Юна до Варшави? До кого? І як зрозуміє той «хтось» Юна? Він хоч і вміє читати чужі думки, але не знає польської мови, не може назвати жодного предмета будь-якою з земних мов.

Треба діяти обачно. Крім неї і Марціна, ніхто не повинен знати таємниці. Щастя, що Антек і Дондек у таборі. Аби тільки вони зостались там якнайдовше. Тим часом вона розпочне заняття з Юном: розкаже йому про наші земні справи й підготує до розмов у Варшаві. На станції є книжки: енциклопедія, словники, ну, й радіо. Радіо? Вона здригнулась. Юнові треба розповісти не все. Навіщо йому відразу дізнаватись про найгірші сторони земного життя? Хай познайомиться з ними згодом. А зараз треба сховати його корабель подалі від туристичних стежок і осель…

Агнешка встала, надягла потемки сукню. Небо над лісом вже посвітлішало.

— Юне, — шепнула, торкаючись рукою шолома, — Юне!

Він звівся на ліктях. Вона бачила в пітьмі обрис його голови.

— Юне, треба забрати звідти твій корабель. Ходімо.

Чекала на відповідь. Юн прислухався. Може, її слова ще бриніли в повітрі, і він дослухався до них, мов до музики, — чи немає фальшивої ноти?

— Юне! Ходімо. Вже пізно.

Він кивнув головою. Випростався, вийшов, і запона упала за ним. Було тихо. Ще все спало.

Він з'явився перед нею зненацька, мов сріблястий привид.

— Юне, проведи мене до корабля. Заберемо його звідти. Він не може там залишатися.

Юн обережно взяв її за руку, і вони пішли навпростець по мокрій траві, яка глушила їхні кроки.

ТО ЗЕМЛЯ

Марціна розбудив телефон.

— Хто? — спитав сонно, беручи трубку.

— Марціне, — зашелестів Антків голос. — Ти й досі спиш? Добре ж вам ведеться. А в нас давно вже лінійка! Що чувати про вашого типа? Дізналися, звідки він узявся?

— Знаю. З космосу.

— Працює в ресторані «Космос» на Жолібожі?

— Ні, із справжнього космосу.

— Не клей із себе дурня, Марціне!

— Та ні, справді, — запевняв хлопець, протираючи заспані очі. Його сліпило сонячне проміння, що падало у відкритий отвір намету.

— Тс-с-с. У тебе гарячка. Мабуть, маєш сорок градусів у тіні. Кажи-но по-людськи, бо я мушу все передати вожатому.

— Та сказав же тобі…

— Вчора лементував, ніби якийсь лобур кружляє біля станції, а сьогодні верзеш про космос. В таборі подумають, що я знов дурю їх, як з отією змією, і мене знов не пустять до вас.

Тільки тепер Марцін пригадав учорашнього хулігана.

— Зачекай трохи, — сказав, підкладаючи трубку, — може, Агнешка захоче побалакати з вожатим.

По росяній траві хлопець побіг до жовтого Агнещиного намету. В наметі пахло зіллям — цілі в'язки його висіли над тапчаном з розкиданими кольоровими подушками. Під невисоким деревом біля столика й улюбленої Агнещиної лавки теж нікого не було. Марцін покликав, але ніхто не відгукнувсь. Він повернувся до телефону.

— Антку, Агнешки немає, десь вийшла. Але то байдуже. Хочу тобі щось розповісти, справді дуже цікаве.

— Ну?

— У нас гість.

— Теж мені новина. На те й туристична станція.

— З тобою не можна розмовляти. Слова не даєш сказати. Попроси до телефону вожатого, я йому все поясню.

— Гаразд. Але не тороч йому казна-що. Сьогодні хвіст у нашого оленя задертий вгору! Я не хочу, щоб ти зіпсував нам день своїми вигадками. Чао!

Антек розгнівався не знати чому, але в таборі певно знайдеться хтось розсудливіший і вислухає його до кінця.

Знову задеренчав телефон.

— Алло!

— Це постовий Яблонський. Чи отой лобуряка до вас більше не приходив? Ні? Було спокійно? Все-таки шкода, що він утік. В окрузі крадіжки. Скільки у вас гостей? Багато?

— Один.

— Звідки він?

От тобі маєш! Що його одказати?

— З космосу, — буркнув непевно.

Хвиля тиші, далі — радісне й водночас недовірливе запитання:

— Гагарін прилетів?

— Ні, не Гагарін.

— Американець? На ракеті чи на повітряній кулі?

— Я не бачив зблизька корабля, але гадаю, це щось на кшталт літаючих тарілок. І не американець.

— Я з тобою серйозно розмовляю, — перебив Яблонський. — А ти з офіційної особи робиш дурника. Літаючих тарілок немає!

— Таж учора… — пробелькотів хлопець, — хіба вчора ви не бачили, як щось спалахнуло на небі…

— Кажеш, спалахнуло? Ну й що з того? Коли б то був ворожий літак, його б виявили радари. Отож не розводь паніки.

Коли Марцін з рушником через плече вертався з потічка, він побачив перед наметом Яблонського. Дільничний стояв обіч велосипеда, спершись ногою на педаль.

— Так де той марсіянин? — спитав він іронічно.

— Нема його, вийшов.

— Вибув, значить, — сірі очі дивились допитливо, з осудом. — І на що тільки ви сподіваєтесь, розказуючи такі небилиці?

— Але… Це правда!

— Ага, — докірливо покачав головою Яблонський. — Правда. Така ж, як з отією зміюкою. Думаєте, я не знаю, який цирк утнули ви отут учора? А тепер уже мнете гостей з Венери?

— Але ж він тут, — розгублено мовив Марцін. — Відразу як блиснуло, він з'явився, зробилось червоно і…

— Червоно? Згоден. Виясняв. Справді, впав метеорит, а ти плітки розпускаєш. Ганьба! Щоб я більше цього не чув!

Яблонський дивився суворо, сподіваючись — Марцін вибачиться, мовляв, він пожартував. Хлопець зазирнув до намету. Карта світу висіла там, як і завжди, і не вірилось, що рука незнайомого торкалась блакиті океану. Чи не приснився йому той гість з космосу? А може, то якесь марево? Таке трапляється в Африці, то могло з якихось причин трапитись і в Польщі, саме на станції «Під планетою»? Тільки дивне те марево, де подають

сигнали і приходять з візитом.

— Кажеш, його нема? — почув він і одвернувся.

Не вірячи власним очам, вдивлявся в останній з наметів для гостей. Звідти вистромилась розпатлана голова Короля Вужів. Дільничний повагом рушив до нього, тримаючи велосипеда.

— Ви, громадянине, звідки тут узялися? Постать Яблонського закрила на хвилину цього нахабу.

Відповідь звучала цілком природно і зрозуміло.

— З Груйца. Трохи заблукав уночі й забрів сюди. Сьогодні ж пропишусь.

— Кожний громадянин має право перебувати двадцять чотири години без прописки, — навчав його Яблонський. Недобре, — звернувся він знову до отетерілого хлопця. — Недобре. Молодий ще. Зелений. І все ж недобре. Може, про хулігана теж вигадали?

Він одштовхнувся ногою і легко скочив на велосипеда. Марцін дивився на нього з таким відчуттям, ніби з'їв жабу. Завжди прихильний до них Яблонський тепер звинувачував його в дурних брехливих жартах. А він казав щиру правду.

— Даруйте за клопіт, — бурмотів Король Вужів. — Але один вуж утік од мене, і я гадав, він десь тут. Тепер я вже й справді піду.

Зачесав розкуйовдженого чуба, насунув шапку, взяв валізку і за хвилину зник між деревами.

Десь опівдні Марцін почув Гапине гавкання. Може, Агнешка повернеться сама, і виявиться, що гість з космосу йому таки наснився? Та ні ж бо. Поруч дівчини Марцін побачив високу постать нічного гостя.

До нього наближався прибулець з іншої планети, а довкола нічого не мінялось. Станція точнісінько така, як і щодня. Камінь на шворці злегка гойдався, тріпотів на вітрі прапор. Та й сам Юн анітрохи не схожий на жодну з тих химерних істот, мешканців інших планет, котрих Марцін бачив у фантастичних фільмах. Очі йому не стирчали на ніжках, і над головою не стриміли антена.

Тільки його одяг був не звичайний. Сорочка без швів. Навіть біля комірця й по боках. Невже її видимали, мов скляну плашку? І матерія чудна — матова, схожа на світле небо, такої хлопець ніколи не бачив.

— Куди ви ходили? — спитав він у Агнешки.

— Заховали зореліт. Народ тут різний ходить, можуть пошкодити. А той пічний птах не з'являвся?

— Ні.

— Не забувай про нього. А за Юна ні слова, — додала, знижуючи голос.

— Дзвонив Антек, і приходив дільничний Яблонський, питали, хто є на станції. Так я їм і розповів.

— Ну то й що?

— Образились, подумали — я з них кепкую.

— Так тобі й треба, аби не говорив багато. Настане час, сама розкажу кому слід.

На сніданок Марцін подав каву зі згущеним молоком і хліб з сиром. Гість їв поволі, смакуючи кожен шматок. Довгі топкі пальці торкались предметів легко і впевнено.

Агнешка швиденько проковтнула кілька кусників і заходилась шукати клаптик паперу.

— Що ви хочете написати?

— Шукаю способу порозумітися.

— Але ж ви його розумієте?

— А, — знизала вона плечима. — Того замало.

— Навіщо ви малюєте геометричні фігури?

— Зараз побачиш. Юне, ти вже поснідав?

— Ти наївся? Отже, дивись, — і піднесла йому папірець до очей. — Бачиш, Юне: це трикутник, квадрат. Коло. Еліпс.

— Трикутник, — поволі повторив він, — квадрат, коло, еліпс.

— А тепер дивись гарненько.

Вона оточила коло вісьмома еліпсами, на кожному поставила крапки різної величини

— Це Сонце, — почала вона, посуваючи кінець олівця від кола до крапки. — А далі Меркурій, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн Уран, Нептун, Плутон. Земля, — повторила дотикаючись знову третьої крапки, — Земля, — обвела рукою зелену галявину, і карту, і всіх. — Ти прилетів на Землю.

— Земля. — Юн устав і підійшов до карти. Вдивлявся в неї з виразом смутку і туги. Обвів поглядом материки і, затримавши очі на Атлантичному океані, поклав руку на його блакить.

— Хочеш знати, що це за континент? — здогадалась Агнешка. — Чекай, зараз я тобі розповім. Це Європа. Бачиш, ми знаходимося в цьому місці. Нижче — Африка, а на сході Азія. А ось на західній півкулі — Америка. Тепер подивися вниз. Той великий острів теж континент. Називається він Австралія. Це вже всі. Пробач, ще є біла крига Антарктиди.

Юн злегка здригнувся.

— Забула про неї, бо там немає людей. Там є тільки наукові станції.

Він глянув униз, але його очі знову затримались на Атлантичному океані.

— Це Атлантичний океан. Атлантика. На ньому є тільки острови.

— Атлантика? — повторив. — Атлантика?

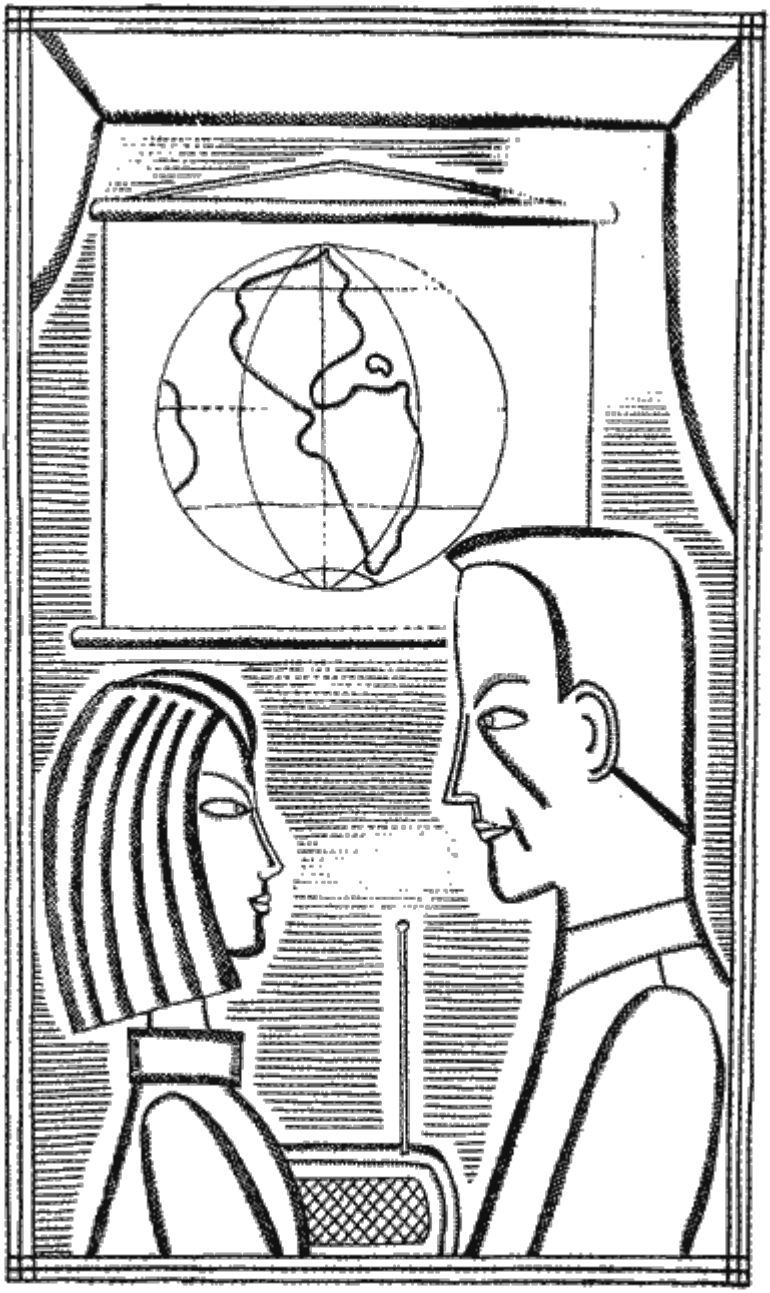

Світ зовні лишався таким, як і завжди, але для Марціна він став раптом непевний і бентежний; хлопцеві все валилося з рук.

Марцін вештався між наметами, коли на станції з'явилась велика група туристів.

— Що нового в світі? — допитувались вони. — Який прогноз погоди?

— Зіпсувалося радіо, — сказав він, коли вже не міг мовчати.

Агнешка вимкнула радіо, не сказавши, навіщо вона це робить.

Опівдні з'явився Вєшек — приніс обід для обслуги станції.

— Вожатий питав, може, ти хочеш піти з експедицією?

— З якою це експедицією?

— Десь недалеко впав метеорит. Вожатий вирішив його знайти, і вранці почнемо прочісувати всю територію. Підеш?

— Ні, не можу.

І, накладаючи обід, прикидав, чи вистачить на трьох.

Вєшек обвів поглядом розвішані на стовбурах рюкзаки, білизну на шворках і мовив: У вас багато гостей, еге ж? Коли схочеш піти, Марціне, я лишуся за тебе.

— Ні, дякую. А втім, коли хочеш нам допомогти… то скажи там, хай дають більше харчів. Бо я щось цілий день голодний.

— Як Дондек? — засміявся Вєшек, складаючи судки. — Ми звемо його Містер Ненажера Перший, — він з'їдає найбільше окрайців хліба з маслом. Скажу Дондкові, що в нього з'явився конкурент.

По обіді гості подалися до крамнички робити закупки. Агнешка пішла гуляти з Юном, і Марцін лишився сам. Оновила його нудьга й байдужість. Агнешка нічого не розказує йому за Юна. І поводиться якось дивно: вимкнула радіо, заборонила говорити будь-кому про космічного гостя. Щоправда, то нелегка справа, але ж нікуди не дінешся. Вони ще й відповідатимуть за незареєстровану людину. Та ще таку людину!

Проте хай Агнешка робить, як знає. Він не пхатиме носа куди не слід. Шкода тільки, що не пішов з експедицією. Можна було б досхочу набалакатися з Антком.

— Марціне, — запона легко затріпотіла, — чом сидиш поночі?

Агнещина постать з'явилася на темнім тлі. Почувся тріск замикання контактів, і він побачив її обличчя в ореолі ясного волосся.

— Марціне, ти сердишся на мене, правда?

Він не міг брехати, коли вона дивилась на нього своїми чистими щирими очима.

— Марціне, — Агнешка сіла біля короткохвильовика, сперши лице на долоні. — Скажи, що ти зробив би на моєму місці?

— Розказав би все вожатому.

Вона нетерпляче відкинула назад волосся.

— Маєш! В тебе, бачу, язик свербить! Так і кортить таємницю вибовкати. Чим мені зарадить вожатий? Ти мені можеш помогти,

тільки ти.

— Я???

— Авжеж. Ти повинен стежити за тим, що читає Юн, що слухає, на що дивиться, що любить.

— А навіщо такий нагляд?

— Це не нагляд. Треба, щоб він передовсім не дізнався про найгірше. Подумай, він вмикає радіо і чує… Процеси… Братовбивчі війни… Випробування атомних бомб. Що він подумає про Землю?

— Як же зробити, щоб він побачив тільки краще?

— Обміркуй план кожної прогулянки, перевір усе навкруги.

— А раптом він побачить руїни? Можна тоді сказати про війну?

— Тільки цього й бракувало! — вона почервоніла. — Благаю тебе, за війну — ані слова! Може, в них не буває воєн? Знайшов, чим похвалятися. Війна — то варварство. Можна змагатись, не вбиваючи одне одного.

— Може й так, — мовив хлопець непевно, — та коли ще до того дійде?

— Сподіваюсь, вже недовго чекати. — А коли б і ні… Розкажу це Юнові згодом, коли він побачить все краще в нашому житті й відчує до нас приязнь. Адже не все ж у нас зле? Чи не так?

— А коли він зрозуміє, що його обдурюють?

— Не обдурюємо, — скрикнула, — ні! Я не хочу його ошукувати, йдеться тільки про послідовність, зрозумій! Поможи мені, Марціне. І спробуй навіть не думати про війну, бо Юн читає чужі думки.

Коли вона вийшла готувати вечерю, хлопець обдивився навколо, як господар, котрий чекає на гостя. Взяв ганчірку і старанно повитирав полиці. Виглянув з намету. Галява дзвеніла голосами цвіркунів. Ніколи досі не думав про Землю, сприймав її й все на ній як таке, що існує незалежно під нього. Тепер відчув себе відповідальним за все. То була Земля. Його Земля.

ТАУ ЦЕТІ

На розгорнутій книзі тремтіли хисткі тіні трав. Вітер шелестів сторінками, перегортаючи їх. Забувши про читання, Юн замислено дивився в зелену далечінь. Про що він думав? Про планету, яку покинув, чи просто не зрозумів щось у географічному словникові, що його гортав од ранку? Гапа підбіг до нього, шкрябнув плече. Юн погладив пса, але очі його були сумні. Може, мешканці його планети не вміють посміхатися? Гапа заскавчав. Юн глянув на пса, потім на свою руку й обережно зняв кошлату лапу. Підвівся і з книжкою в руці пішов до намету. Гапа побіг за ним.

Марцін бачив за розстебнутою запоною намету столик в сонячному блиску, а в глибині — карту світу. Гадав, гість звично стане перед нею. Але Юн пропав з очей, а пес сидів і зосереджено оглядався, крутячи головою навсібіч.

Що робить Юн? Поглянути наче незручно. Агнещині напучування були ясні, але їх здійснення коштувало хлопцеві неабияких сумнівів. Коли він піде слідом за Юном до намету, чи буде то уважний нагляд, як наказала Агнешка, чи настирливість і обмеження свободи гостя? А цього робити аж ніяк не годилося.

Марцін ще мить вагався, та цікавість перемогла, і він зайшов до намету. Смаглява рука гостя торкалась швів полотняної стінки.

— Ви щось загубили?

— Ні. Брудне. — Юн показав темні смуги на блакитнім рукаві.

«Що спільного має пряник з вітряком, а брудна сорочка з стінами намету?» — промайнуло в хлопцевій голові.

— Це, мабуть, Гапа. Скрізь йому треба залишити свої брудні лапи, — мовив Марцін голосно. — Прошу, дайте мені сорочку, я віперу.

— Я сам.

— Сам? Гаразд.

Між наметами вешталось чимало туристів. Над кухнею курився прозорий димок, од «лазні», себто струмка, долинали голоси. Гості повернулися з якогось далекого походу і зараз приводили все до ладу, прали, підраховували й поповнювали запаси харчів.

За хвилину на пні біля Юна з'явилась миска з теплою водою і мило. Юн обережно торкнувся візерунка оленя на милі, потім понюхав пучки.

Він справді дивно поводиться, мов ескімос у старих повістях.

Ледве хлопець устиг це подумати, як йому здалося, ніби його хтось підслухує. Так само відчувається присутність зайвої людини, коли хтось підключається до телефонної розмови.

«Та ні, хіба ж можна читати думки, — заспокоїв себе Марцін. — Мислення й телефонні розмови — це не те саме, що короткі радіохвилі, доступні для всіх».

Юн пильно подивився на Марціна.

— Не любиш? — спитав. — Не хочеш? Я не буду. Хіба що сам того забажаєш.

— Дайте, будь ласка, сорочку, — сказав збентежений хлопець, — я покажу, як треба прати.

Юн надягнув широкий сріблистий плащ і з цікавістю спостерігав, що то за штука — земне прання. Може, боявся, «космічний нейлон» не витримає такого випробування?

Бруд наче сплив з блакитної тканини, ледве її вмочили у воду.

— Він уперше бачить мило, — зашепотів Марцін Агнешці, яка заходилась розвішувати випрану сорочку на шворці між гіллям бука і старої сосни.

Потім Агнешка присіла до столика і почала щось малювати. Насуплені брови, нетерплячий рух руки, що відкидала з лоба неслухняне волосся, показували: вона вся поринула в роботу.

— Взагалі, — сказала, не одриваючи очей від паперу, — мило — то пережиток. У нас незабаром теж пратимуть без мила, з допомогою ультразвуку. Уяви собі, Марціне, — додала вона захоплено, — одяг не псуватиметься, не линятиме, не збігатиметься.

— І навіть ґудзики не одриватимуться, — засміявся Марцін. — Це мусить всіх зацікавити, а надто тих, у кого не вистачає на новий одяг.

— Теж вигадав, — відказала, — тоді всі матимуть вдосталь одежі!

— А ви, мабуть, придбаєте тоді нове перо! Справжнє вічне, космічне, автоматичне! Чудо техніки двадцятого століття — його не треба вмочати в чорнило, як гусяче або сталеве. А поки що давайте я полагоджу вам старе.

Вона засміялась. На щоках з'явилися знадливі ямочки. Зараз вона анітрохи не скидалась на сувору Міс Квіз з її промовами. От подивився б Антек — одразу змінив би про неї думку!

— Що ви робите? — наважився спитати Марцін.

Усмішка зникла з її обличчя, очі дивилися пильно, але приязно.

— Скажу, Марціне, бо вірю тобі. Але нікому ані слова.

— Нікому.

Вона озирнулася. Нікого поблизу не було. Хіба що отой юнак… та ні, він пере і не почує їх.

— Я намалювала план місця, де ми сховали Юнів зореліт, — мовила тихо. — Треба подеколи туди навідуватися. Кладу той план до зеленої теки. Пам'ятай!

Десь поблизу тріснула зламана гілка. Густа крона калини захиталась.

— Хто то?

— Певно, вивірка. З того боку до нас ніхто не приходить, там ущелина. Скажи мені краще, що поробляє Юн.

— Увімкнув радіо «піаніссімо» і слухає «Мазовше» з Варшави. Наш хор передають навіть у космос… Ви знаєте, а там і справді хтось є.

Одігнули гілля. Нікого. Але притоптана трава свідчила хтось тут був. Марцін зазирнув у темпу ущелину, по дну якої зміївся струмок, але за густими верхів'ями вільхи та граба нічого не побачив.

Повернувся до Агнешки. Обіч столика якийсь високий білявий чоловік розвішував на шворці мокру білизну, струшуючи кожну річ окремо.

— З чого це? — спитав він, указуючи на Юнову сорочку. — Яка гарна. Певно, закордонна. Звідки? Цікаво, нейлон чи теж стилон? Спитаю у власника. Чия вона?

— Ох, — знизала плечима Агнешка, — промисловість тепер випускає різні дива, і хіба людина знає, яку надягає сорочку — з вугілля, з соснової глиці чи з молока. Марціне, — покликала, угледівши хлопця, — посидь на галявині! Концерт, напевно, скінчився, — додала стиха, — час на лекції.

І, кинувши на туриста насмішкуватий погляд, зникла у великім наметі.

Навчати Юна нелегко, ця справа потребує такої самої винахідливості, як ота задача про вовка, козу та капусту, котрих слід перевезти човном на той берег так, аби вовк не з'їв козу, а коза капусту…

— Юне, — мовила вона, коли обидвоє вони сіли до столика біля короткохвильовика, — чи можеш обчислити віддаленість твого сонця од нас? Ми дивилися вчора в енциклопедії, що таке світловий рік, пам'ятаєш?

Вона вже переконалась — Юн розуміє все блискавично. Треба тільки пов'язати слово з поняттям, і в ту ж мить виявлялось, що він володіє потрібним, ба значно вищим засобом пізнання.

Замислшись, Юн крутнув на пальці каблучку, де виднілись якісь вирізьблені знаки. Може, то якийсь апарат, а може, Юн просто збирався з думками, дивлячись на неї?

Він рішуч накреслив два кола на клаптеві паперу, з'єднав їх рискою і написав: 11,8.

— Що це, Юне?

— Сонце. Твоє. Моє.

— Що означають оті цифри? Ага… Ти летів до нас. так довго?! Майже дванадцять років. Коли ти вилетів з своєї планети, у нас збігав 1949 рік, мені було сім років і тітка виряджала мене до школи.

Агнешка згадала вулиці в руїнах, будинки, що зяяли пустими вікнами. Робітники накидали сталеві троси на стіни й валили їх. Отак під стіною, яка впала, загинула під час повстання[9] її мати. Вона поспішала на поміч пораненим…

Дівчина зустріла здивований погляд темних очей і опанувала себе. Не можна думати про минуле поруч з Юном, бо не можна про те говорити…

— Скільки ти мав років, коли вилетів до нас? — швидко спитала вона.

— Стільки ж.

— Як це?

— Я спав. І тоді час, — шукав він потрібного вислову, — час буває інший.

— А час на твоїй планеті такий самий, як і наш?

— Ні. Інший.

Марцін занепокоєно крутнися біля намету — хотів швидше розповісти Агнешці про сліди, які знайшов над ущелиною. Станція поволі пустіла. Дехто s туристів пішов до крамниці, інші засмагали на траві. Можна вже покинути варту.

— Агнешко, — зазирнув він до намету, — вийдіть на хвилинку.

— Марціне, — вимахувала вона папером, — заходь! Саме про тебе думала! Дивись! Дивись! Це Юнове сонце знаходиться на відстані дванадцяти світлових років од нашого! Розумієш? Юн прилетів з такого далека!

Хлопець забув і ущелину, і туристів, і все на світі.

— Дванадцять світлових літ, — розмірковував він, — то ми можемо дізнатися, як називається Юнове сонце.

— З якого боку ви прилетіли?

— З південного сходу, — відповіла за Юна Агнешка. — Ти показував мені першого дня, так, Юне?

— Отже, треба зателефонувати до Астрономічного товариства. Цих даних їм досить, аби визначити зірку?

Агнешка підвелася з стільця. Справді, як це їй не спало на думку. Молодець Марцін!

Пошта прийняла замовлення, і телефоністка сама знайшла

потрібний номер. Агнешка дякувала з усмішкою, якої телефоністка не бачила, але відчула в її голосі й стала ще люб'язніша. Швидко з'єднала з Варшавою.

— Щиро дякую, — мовила Агнешка, та, почувши чоловічий голос, кахикнула й змінила тон: — Алло! Варшава! Це Астрономічне товариство? Драстуйте! Говорить гарцерська метеорологічна станція в Бсщадах. Вибачте за клопіт, але нам потрібні дані: яка зірка знаходиться на південнім сході, на відстані 11,8 світлових літ од нашої сонячної системи? Ні, для вікторини. Спасибі. Зачекаю.

— Вельми ґречний співрозмовник обіцяв попросити до телефону когось з астрономів, — шепнула вона Марцінові. В трубці зашаруділо, і Агнешка, насупивши брови, ловила кожне слово, іноді підтакуючи.

— Слухайте, — сказала вона по розмові. — Твоє сонце, Юне, називається Тау Цеті. Та зірка Тау — в сузір'ї Цеті, або Кита. То зимове сузір'я, взимку воно піднімається високо на нашому небі, і його добре видно. Влітку сходить рано, важко його побачити, бо висить низько над обрієм. Астроном мені сказав — поблизу нашої сонячної системи знаходиться чотирнадцять зірок, схожих на наше сонце. Поміж них і Тау Цеті. Довгий час в обсерваторії Грін Ненк ловили сигнали з Тау Цеті, та почули тільки невиразні шуми. Нині дослідження перервані, але невдовзі відновляться. Ти допоможеш нашим ученим, Юне!

Щоки їй палали, очі блищали, світле волосся ясніло в сонячному промінні, що пробивалося крізь шпари в наметі.

Марціна аж тіпало з нетерплячки. Юн почав нарешті оповідати про свою планету! Агнешка ж, замість слухати, повторювала давно знані з преси відомості про невдалі спроби людей полетіти на інші планети. Юн дивився на неї і зачудовано глухни.

— Як ви називаєте свою планету, — перебив її Марцін, звертаючись до гостя, — Юне, як ви називаєте свою землю? — І торкнувся його рукава.

Юн подивився на нього, ніби збудивсь від сну.

— Я тебе слухаю…

— Питаю, як називаєте свою планету?

— Атіс.

— А яка вона?

— Колись покажу.

— Намалюй, Юне, прошу тебе! На тобі олівець, навіть в чотири кольори. Батьків!

— Намалюй, — підтримала хлопця Агнешка, — це нам дуже цікаво.

Юн накреслив кулю й намітив на ній обриси невеликого континенту, потім розширив їх іншим кольором. Вони нахилились над малюнком, не розуміючи, що до чого.

— Материк, — поволі проказав Юн. — Материк справжній, давній, а то повий, доданий…

— Ви осушуєте океани, — здогадалась Агнешка, — достоту як у Голландії. Знаєш, Юне, одна з європейських країн чверть своєї поверхні відвоювала од моря. Ця чверть лежить нижче рівня моря. А то що? — показала вона на заштриховані острови, розкидані по океану.

— Острови. Штучні.

— Он як, штучні!

— А які у вас є звірі? — допитувався Марцін. Коли б хоч Агнешка не заходилася розповідати про радянські поселення на Чорному морі й про повітряні міста, які збираються будувати японці!

— Звірі? У воді. Багато.

— Риби?

— І риби.

— Ага, у вас є морські звірі, мовби наші кити або дельфіни. А на материку?

— Теж є.

— А що ви їсте?

— В океані є маленькі… — Юн шукав потрібного слова.

— Планктон, вигукнули враз. — Готуєте його дома чи на фабриках?

— Дома ні.

— Він смачний?

— Авжеж.

— А яка енергія рухає у вас поїзди, освітлює будинки?

Юн замислився і за хвилину мовив:

— Різна. Не така, як у вас. Але сонце і вода теж.

— Ви використовуєте сонячну енергію, — здивовано сказала Агнешка. — Недавно в Америці відбулася міжнародна конференція з цього питання.

Знадвору почувся брязкіт судків. Певне, з табору принесли обід. Дівчина вискочила з намету.

— Марціне, — покликала хлопця перегодом. — Не дивуйся, коли обід буде без м'яса. Вони там не їдять нічого такого.

— Невже?

— Справді. Ти ж чув — вони готують їжу з планктону. І чинить слушно, бо їсти м'ясо — це варварство. Колись і в нас ніхто нікого не вбиватиме Тільки коли це буде?

— Але ж Юн не наїсться! — вигукнув хлопець, зазирнувши до

судка. — Сьогодні немає ні галушок, ані пиріжків з сиром, сама шинка з картоплею та морквою.

— Напряжи яєчні.

Марцін стояв над плиткою, що пашіла жаром, і кидав Гані шматки м'яса. Пес притьмом глитав їх і дивився на хлопця очима, повними чекання.

— Все сам би поїв, — Марцін розбив яйце об край пательні й вилляв його в масло, що аж шкварчало, — а що я їстиму?

Проте знав — він не торкнеться тієї шинки. Навіть коли б Агнешка й дозволила, він не їв би крадькома, потай від Юна. І так вже багато чого приховують від нього.

По обіді Агнешка зробила ще одну несподівану пропозицію.

— Слухайте, — заявила вона, — треба глянути, як там зореліт. Марціне, може, зателефонуєш вожатому, аби прислав когось на станцію?

— Навіщо знімати такий шарварок? — насипався на неї хлопець.

— Залишишся сам?

— Звичайно. Про всяк випадок попрошу Антка, щоб сидів біля телефону. Хто-хто, а він зуміє цілий день протинятися там, і ніхто уваги не зверне.

— Цілий день? — повторив Юн.

— Так, поїздка триватиме довго. До гори далеченько. Треба їхати автобусом, а потім сходити пішки вгору, — пояснив Марцін Юнові, мов малій дитині.

— Навіщо їхати? — спитав Юн. — Полетимо.

— Чим?

Юн замість відповіді тільки осміхнувся.

— Агнешко, — сказав Марцін, краючи хліб на вечерю, — хіба Юн сховав десь поблизу якусь меншу ракету? На взірець літаючої тарілки?

— Напевно, ні.

— Як же ви полетите? Може, він має повітряну складану байдарку?

— Побачиш увечері.

Хлопець пошкодував, що його новий приятель уже облишив несподівано заглядати в чужі думки. А то відповів би сам.

Сутеніло. Юн увійшов до намету в сріблястому скафандрі, а другий такий самий подав Агнешці. Дівчина сховалась за перегородкою і за хвилину вийшла вдягнута.

Юн дбайливо натягнув їй на голову шолома.

— Летимо? — спитав.

— Летимо. Марціне, поглянь, чи не вештається хто поблизу.

Над галявою панувала тиша, і тільки біля струмка кумкали

жаби.

— Шлях вільний! — вигукнув хлопець.

Юн торкнувся рукою Агнещиного шолома, і одразу обидвоє відірвались од землі, срібною смугою розітнули повітря й зникли. Марцін ще довго дивився їм услід. Місяця не було, і лише зірки виблискували далеким сяйвом.

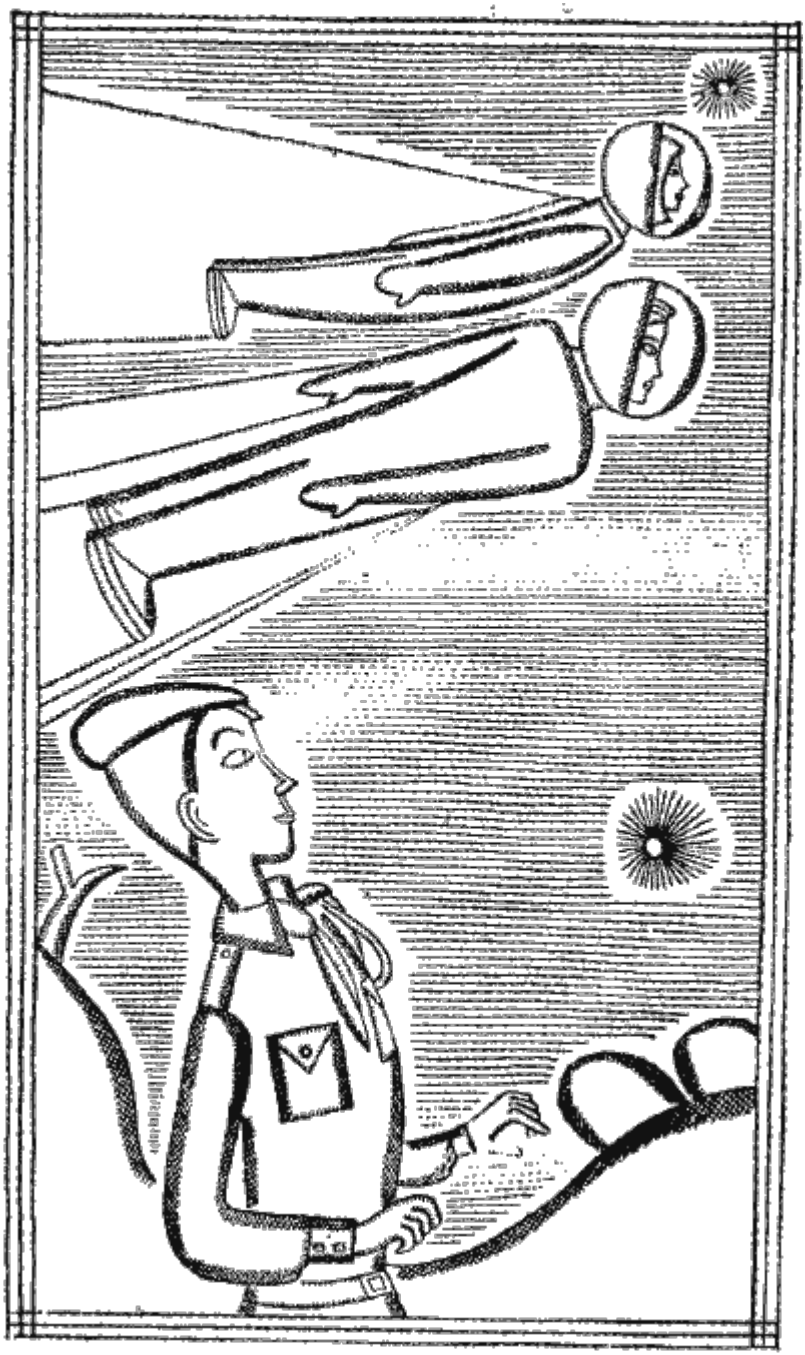

О, як заздрив Марцін Агнешці! Він так замислився, що не чув жалібного Гапиного скавуління.

Пізно ввечері задзеленчав телефон.

— Марціне, ти сам? — почув він Антків голос.

— Взагалі сам, — відповів ній, — Агнешка полетіла…

— Мені анітрохи не цікаво знати, де літає Міс Квіз. Є для тебе новина. Вожатий сказав, що затримає нас іще, але то не кара. Скоро знайдемо метеор, одразу ж до вас повернемо. Я радий, бо в таборі у мене засмагла тільки права щока і правий бік. Як здаю рапорт, сонце завжди світить з правого боку. Та на станції швидко все вирівняю. А може, Марціне, підеш-таки на оті розшуки? Тут є такі, що залюбки лишились би замість тебе на станції. Алло, Марціне, ти мене чуєш?

— Чую.

— То чого ж мовчиш?

В голосі приятеля чувся неспокій. Чи міг навіть подумати Антек, що Марцін боїться повернення його й Дондка? Точніше, тільки Дондка. Анткові можна звіритись. Він ніколи не підводив. Навіть коли в нього в кишені вибухнув порох Марцінового виробництва, він мав доброго прочухана від батька, але не виказав нічого. А міг же виправдатися — мовляв, він застерігав Марціна, а порох узяв тільки для того, аби показати своєму дядькові-хіміку.

— Слухай, Антку, я тобі щось скажу, але це велика таємниця.

— Ну?

— Ніякого метеори немає.

— Марціне!

— Слухай! Я казав тобі про людину, котра до нас прилетіла. То її ракета блиснула вночі. Я вже знаю, звідки та людина.

— Ну?

— З Тау Кита.

— Марціне, в тебе часом глузд за розум не завернув? Я до тебе по-людськи, н ти знову з своїми дурними балачками. З бика він упав, а не з кита!

В трубці стало тихо. Марцін з хвилину чекав, але ніхто не озивався.

Нелегко порозумітися навіть з другом. Не все й не завжди можна розповісти щиро.

В кутку заворушився Гапа.

— Лишили нас самих, — погладив Марцін його кудельки. — Не любиш, коли йдуть гуляти без тебе? Та ще обертаються на птахів чи якихось повітряних риб. Але ми теж полетимо, от побачиш!

Пізно вночі Марцін почув знайомі голоси і вибіг з намету.

— Ніхто не приходив? — допитувалась Агнешка. — Юне, йдеш до струмка? То принеси мені вмитися. А ти будеш покараний!

— Агнешко, — Марцін ухопив її за рукав. — Як вам літалось? Шкода, вночі нічого не видно. Чи приземлялись на вершині?

— В тому скафандрі все видно і вночі.

— Як це?

— Ніби все в червоному світлі, розумієш? А корабель… Стояв собі спокійно, ми навіть не приземлялись.

— А що лихого вчинив Юн, чому ви хочете його покарати?

— Бо він не сказав мені перед вильотом, що знає все про свій корабель. Зореліт подає йому сигнали.

— Навіщо ж він тоді літав?

— Не знаю. Може, любить літати. Я теж залюбки полетіла б ще раз. Це й справді прекрасно!

ЗАГИБЛІ МАТЕРИКИ

Потічок дзюрчав поміж чорним корінням, серед лопушиного листя. У воді відбивалась блакитна незабудь, зелені кропи дерев. На мілкоті виднілося дно, а дрібні камінці блищали, мов бронзова гадюча шкура.

Марцін вів Юна на рибне місце, де струмок широко розливався, впадаючи в річку. Хотів показати йому зимородка, котрий чатує на здобич. Птах завжди сидів на низько схиленій гілляці, яка з кожним подувом вітру вмочала листя в воду, креслячи на ній лискучі трикутники. Маленькі майже прозорі рибки цілими годинами товклися в тіні тої гілки. Лякалися раптового сплеску води, але верталися сюди знов. Їх було видно тільки в цьому місці, бо далі сонячні блискітки вигравали на воді, сліпили очі.

Але сьогодні червоні лапки не стискували гілки, довгий дзьоб не висів над водою. Голубий зимородок полював десь-інде, а може, його сполошив галасливий Гапа, який гавкав, вищав та завзято дряпав пазурами траву й мох. Юн подеколи кликав його, і коли пес їх наздоганяв, гладив кудельки і не дратуючись сприймав його лащення.

Наблизились до шляху. За деревами щось біліло. Чи не машина? Марцін сьогодні хотів показати Юнові коня і трактор. Нараз серед зелені показалася коняка. Але яка — сухоребра горбата шкапина! Та звертати вбік було запізно. Юн випередив Марціна, і вони вийшли просто на циганські вози, напнуті латаним полотном. До того ж якийсь перістий кіт перебіг їм дорогу. Що із лихо? Хай би Юн побачив такі вози в музеї. Але на дорозі!

— Тут нічого нема цікавого, — хлопець хотів відтягти Юна від циганського табору. Але пізно.

— Кінь? — спитав Юн, показуючи на стару шкапу, яка знічев'я скубла траву над канавою.

— Кінь!

Шкапа змахнула довгим хвостом, одганяючи надокучливих мух, нетерпляче стукнула передніми копитами. По шовковій шкірі пробігло дрижання.

Циган одклав уздечку, що її лагодив, і здивовано втупився очима в людину, яка вперше бачить коня.

— Його країну вже цілком моторизовано, — швидко пояснив Марцін, — у них шляхами їздять тільки машини, мотоцикли, мотороллери… на повітряних подушках, не торкаючись землі.

— А-а-а-а, — муркнув циган співчутливо. — Коней, значить, не мають. Буває, буває, як біда, то біда…

Юн витяг з кишені пряник і підсунув коняці. Шкапа підвела голову, мудро подивилась і, витягуючи м'які ніздрі, обережно згребла пряника з долоні. З воза почувся плач.

— Що це? — занепокоївся Юн.

— Дурний хлопець, — сказав циган, дістаючи люльку, — взимку йому хочеться полуниць, а в лісі тістечка!

— Коневі дають, а йому ні, — втрутилась в розмову молода циганка. Чорне скуйовджене волосся не псувало її вроди, на смаглявій шиї видзвонювало намисто й дукачі. До неї тулилась кучерява голівка циганчати. Марцін добув з кишені печиво — мала засмагла ручка миттю схопила ласощі.

— Хочеш поворожити? — спитала циганка, оглядаючи Юна. — Дай руку, молодий пане. Все тобі скажу: що було, що буде, чого ти шукаєш. Все знаю… Здалека прийшов і далеко підеш…

— Ходімо звідси, — благав хлопець, тягнучи Юна за рукав. У нас є багато коней. Цілий табун у Майдані. І які ж прегарні бігуни! Табунник навіть надає їм відпустку. Коня, каже, теж треба шанувати, і коли кінь тяжко працює цілий рік, йому потрібен відпочинок. Два тижні на рік кожен кінь гуляє по луках і скубе траву. Слово честі!

— Хто це? — спитав Юн, показавши на віз.

— Цигани. Циганка навмисне каже, ніби все знає. Хоче заробити. Вчула з розмови, що ви здалека приїхали. А може, ви дивуєтесь, що у нас досі є кочові племена? Може, гадаєте, вони не мають де жити? Вони можуть отримати квартири в кам'яних будинках. Правда, ви ще не бачили мурованих будинків. Ви, мабуть, ладні подумати, що ми живемо в наметах і полотняних будах. Ходімо, я покажу вам селище, тут недалеко, он, за поворотом, де росте стара сосна. Бачите?

Селище було невеличке, та будинки, вкриті бляхою, виглядали досить солідно.

— Ось як могли б жити цигани, — запально сказав хлопець, — та вони не хочуть.

— Я теж би не хтів, — тихо мовив Юн.

По шосе пролітали машини, ними якраз і мав намір похвалитися Марцін, але Юн не звертав на них уваги. А в них же таких не було. Юн малював дивні автомобілі, схожі на машини з повітряною подушкою, котрі літали на різній висоті, завше над землею.

Не так легко показувати свою землю з ліпшого боку, коли не знаєш, що може сподобатись гостеві.

В одному лиш Марцін упевнився: Юн любив ходити лісовими стежками. Придивлявся до вивірки, яка лущила шишку, тримаючи її в маленьких лапках, пролітала по стовбурах, мов руда блискавка, чи лягала на пень так, що навіть пухнастий хвіст ставав плескатий. Цим витівкам поклав край Гапа, вистрибнувши на неї з куща. Вони знову заглибилися в ліс. Сонце пробивалось крізь гущавину, і сухе гілля сосни світилося під зеленим верховіттям.

— Цс-с, — зненацька почули вони, — заберіть пса!

За кущем ялівцю стояв Дзядек-молодший з судками в руках і, спинаючись навшпиньки, вдивлявся в щось, зморщивши кирпатого носика.

Марцін схопив Гапу в оберемок і затис йому пащу. Така нетактовність явно образила пса.

— Дзядку, чого ти тут?

— Несу вам обід. Подвійну пайку. Ледь тягну. Трохи збочив з дороги, бо тут є гніздо. Ади, Марціне, які маленькі пташенята.

— Облиш їх. Бо як побачать їхні батьки, то не вернуться до них.

— Та я… — відкрив широко очі хлопець, — я…

— Звідки вони можуть знати, що ти не зробиш їм нічого лихого? Не треба тривожити птахів. Давай судки і рушай до табору.

— Гаразд, — погодився Дзядек, але відходити й не думав. Марцін боявся, аби хлопець, бува, не запитав: «Хто це з тобою? Яка дивна на ньому одіж! Звідки він приїхав?» Проте малюк так захопився гніздечком і власними турботами, що нічого цим разом не помітив.

— А мене вожатий запросив на вогнище, — ознайомив він. — Сьогодні у нас будуть ігри. Якщо хочете побачити, я вас проведу.

— Вожатий запросив на вогнище весь табір?

— Та ні! Всі ще вранці пішли шукати метеор, і хтозна, коли повернуться. А я хотів залишитись. Подивлюсь на метеор пізніше. Ну то як, прийдеш?

Поки Марцін шукав якусь зачіпку, щоб відмовитись, озвався Юн:

— Так, дякуємо. Прийдемо.

— Не знаю, де воно буде, — пробував Марцін відкараскатись, та Дзядек аж пирснув сміхом.

— Знайдеш! Од Солімки ведетака чудна дорога з дерев'яних колод. Як за часів Мешка Першого.[10] Вожатий назвав її — возострада. Добре?

З виглядом вождя-переможця Дзядек-молодший вів Агнешку

та Юна край квітучого лугу. Агнешка марно силкувалася зупинити потік його слів.

— Ви можете пошкодувати, що живете не в таборі, — просторікував він. — В неділю з Жешува прилітали до нас пілоти й скинули парашути. Кожному по одному. Ми кричали: «Десант, десант». А насправді то було бомбардування.

— Що за дурниці, — насипалась на нього Агнешка. — Яке там бомбардування.

— Шоколадом, — засміявся малюк, — бо до кожного парашута вони почепили бомбу.

— Бомбу? — повторив незнайоме слово Юн. — Бомба? Що це таке?

— Ви не знаєте?! Це така кругла, велика шоколадка. Я мав аж дві, бо тато свою віддав. Шкода, не лишив вам трохи.

Агнешка полегшено зітхнула. Відтоді, коли прилетів Юн, вона не мала жодної хвилини спокою. Кожна прогулянка, кожна розмова загрожувала катастрофою.

Вона розповідала Юнові про Пивнічне містечко свого дитинства, про його чисті вулички, про криницю з портретом короля Казимира Великого, котра стоїть на старому ринку, про квіти, які вітають гостей в кожному куточку.

Розповідала про будови Варшави, про старовинні пам'ятки древнього Кракова, про щецінський порт, до якого заходять кораблі з усього світу. Але нічого цього Юн не бачив.

Треба показати йому все якнайшвидше. А коли Юн збагне минуле й сучасне однієї країни, він краще зрозуміє життя всієї землі, різних народів.

Щоразу їй було важче з Юном. Він сам хотів усе осягнути. І навіть тоді, коли вона доводила до кінця свої задуми, раптом виявлялось — вони непотрібні, точнісінько, як ота остання подорож на верховину. Коли повертались, Юн поклав її долоню на свою руку, і вона відчула ледве помітні сигнали.

— Це корабель. Дає мені знати, коли до нього хтось підійде.

Вона помітила в темряві його усмішку. Чи не здавалась вона йому смішною в своєму, неспокої за нього і його корабель?

Зграйка дітлахів вигулькнула з-за пагорків, і Дзядек-молодший кинувся до них, щось несамовито вигукуючи.

Дівчатка вхопили гостей за руки й повели з тріумфом до гарної брами з березового гілля.

— Прошу, — сказала завідувачка — невеличка чорнява жінка. — Чекаємо на вас, дорогі гості. Прошу! Діти, привітайтесь!

— Добрий день, — проскандували тоненькими голосами діти, з'юрмившись у тісне коло.

Гостей посадовили на почесні місця, себто на колоди, а долі

на траві примостилися діти. На середину галяви вийшла цибата гарцерка з коротко підрізаним чорним волоссям.

— Хочете гратися з ними? — запитала вона, промовисто зиркнувши на Юна.

Він охоче підвівся.

— Тепер слухайте уважно, — говорила вона, задираючи голову, бо сягала йому тільки до пояса. — Я ставлю перешкоди! Зосю, поклади ранець, ні, той, більший! Басю, підсунь пень! Беато, а де миска з водою? Ви повинні, — звернулась вона до гостя, — пройти, нічого не зачепивши, не зваливши жодної перешкоди. Жодної! Інакше фант! Дозволяю вам уважніше придивитись до маршруту й зважити свої сили. Починаємо: раз-два-три!

Юн пройшов трасу легко, перескочивши миску з водою і пень. Дівчина його похвалила й запитала, чи добре він запам'ятав, де що стоїть на дорозі.

Агнешка була певна — Єва готує якусь несподіванку, бо вуста їй здригались од притамованого сміху.

Вона довго зав'язувала Юнові очі, вдаючи, ніби кінці хустки випадають з рук. Тим часом гарцерки тихо приймали з дороги всі перешкоди, а діти, витріщивши очі, дивились на високу людину, яка стояла з зав'язаними очима, наче «сліпа баба».

По команді «раз, два, три!» Юн рушив уперед. Ото було видовище! Він високо підіймав ноги там, де хвилину тому височів пень, перестрибував порожнє місце, де щойно стояла миска. Діти аж вищали з великої втіхи, а Дзядек-молодший — найголосніше. Навіть Агнешка не могла стримати сміху. Чорнява Єва нарешті зняла хустку з Юнових очей. Він оглянувся на маршрут з перешкодами й подивився на Агнешку.

Він знав — з ним жартують! Але удав, що вельми здивований, і засміявся.

Вперше Агнешка чула його сміх: тихий, мелодійний, радісний.

Діти взялися за руки і почали гру «Втікай, мишко, до нірки»… Дзядек-молодший нявчав, як справжнісінький кіт, наздоганяючи мишку, доки не схопив її за тоненькі кіски.

Агнешка стала поруч з Юном. Сонце світило їй в очі, і вона не відразу побачила голову, яка висунулася з-за брами. Худенька дівчинка жалібно дивилась на пустунів. Вона то ступала крок уперед, то знову ховалась за браму. Але Єва і Зося вже помітили її й бігли до неї.

— Марисю! Добре, що ти прийшла! Ми тебе чекаємо!

Худеньке Марисине личко наче засвітилося. Вона підвела очі на своїх подруг, схопила їх за руки і вмить з сором'язливої обернулась на веселу, впевнену дівчинку.

Юн повів Агнешку до дітей, другу руку подав Марисі, яка гордо дивилась на хлопців і дівчат.

— Кіт, ви будете котом! — галасувало товариство.

Юн вибіг на середину, зігнувся, спробував пролізти крізь зімкнуте коло дітей, простяг руку, хапаючи мишку. І засміявся знову, а за ним усі. Сміялись, піші п. не знаючи з чого, просто всім було весело й радісно.

Червоне сонце сіло за ліс, але крайнебо ще палало. Дзядек-молодший разом з черговим роздавав чашки з кавою, шматки хліба з джемом. Він відчув радість і жаль водночас, коли побачив свого батька в групі дорослих, які наближались до табору. Вечір танців, пісень, розваг закінчувався.

— Тату, — крикнув Дзядек-молодший, — принесли метеора.

Інтендант махнув рукою.

— Та ні, синку. Хлопці знайшли багато каміння, та й по всьому. Метеорита ніде й сліду.

— Ме-те-ори-та?

— Так, синку. Коли метеор падає на землю, він стає метеоритом. Затям це.

— Ех, ви! — набурмосився малий. — Якби я пішов, зразу б відшукав той метеорит.

— Авжеж, — поблажливо мовив Дзядек-старший, — тобі навіть не треба нахилятися до землі, й так побачиш, що там блищить у траві, бо сам недалеко від неї виріс. Але дозволь мені привітатися. Агнешко! Як ви погарнішали! Чи засмагли, чи то шкіра така чудова! Чиста морелька!

Агнещине обличчя пашіло. Прикро чути про цілоденні пошуки метеорита, якого не існує!..

— Вам не слід лишатися самій на станції, — вів далі інтендант, — бо вас там украде хтось з туристів. От хоча б отой гарний парубок. Дивіться, як його діти оточили. Хто він?

Гарцерки справді аж висли на Юнові, щебетали до нього одна поперед одну.

— Скажіть, будь ласка, чи справді ви мексіканець? Дзядек-молодший каже, ніби ваше ім'я — Найстрімкіший з Орлів? Як вас звати?

— Юн, — осміхнувся той, — мене звати Юн.

Невідомо, чому це Дзядкові-молодшому спало на думку назвати гостя мексіканцем і Найстрімкішим з Орлів. Може, хотів похизуватись перед дітлахами, мовляв, він знає дещо про людину, яка прийшла з Агнешкою і так їм сподобалась. А може, й справді так вирішив, дивлячись на стрункy поставу гостя і його орлиний профіль.

Повертались назад спішно, бо знявся дужий вітер. Дерева

тривожно скрипіли, за шумом лісу нічого не було чути.

Тільки на галяві перед станцією Юн затримався і подивився на небо. Зірки то блищали, то згасали, стерті хмарами.

— А Місяць був завжди?

Юн, здавалось, питався не в Агнешки, а в себе самого чи в темного неба.

«Чи був завжди? — здивувалась подумки Агнешка. — Чому він про це спитав? Звичайно, завжди, відколи існує Земля. Хоча ні… Тітка колись розказувала про преселенітів, людей-велетнів, старших за Місяць.

Преселенос — так звали одного з легендарних володарів Аркадії. Він жив тоді, коли «ще не всі небесні тіла кружляли на небі».

— Деякі легенди оповідають, ніби колись Місяця не було, — озвалась, вона голосно. — І… стривай,, пригадую: Місяць став причиною страшної катастрофи. Здається, затоплення континенту в Атлантичному океані. Так, справді. Той континент називався Атлантида.

І відразу замовкла, відчувши — ці слова вразили Юна.

— Юне! Що тобі?

Він мовчав.

— Що сталося?

І зразу дрібні факти, на які вона досі не звертала уваги, дістали певного зв'язку, набули відчутного сенсу.

Юн читає географічний словник і легенько підкреслює олівцем назви місцевостей, що лежать по обидва боки океану. Атітлан, Атланта, Атлантида, Атлас, Атлін…

Юн стоїть над картою світу, сумно дивиться на неї, а його рука темніє на блакиті океану, мов материк, котрого там немає.

Юн на запитання, як називається його планета, відповідає: «Атіс».

«Атіс? Невже це скороченні» від Атлантіс? Неможливо, — каже вона сама до себе, — Атлантиди не існувало. То витвір фантазії Платона, який хотів на прекрасному прикладі показати омріяний ідеал суспільства. Хіба міг загинути без сліду величезний континент? Про нього пам'ятали б.

Чи справді пам'ятали б? Адже ж забули про бещадські села, які існували ще недавно, здавалося б, учора? Коли Агнешка летіла вночі, Юн провів їй рукою по очах, і вона почала бачити в темноті. Асфальтоване шосе в'юнилося, наче річка. Поруч в лісі стелилася смуга молодих дерев, багато молодших за ті, котрі їх оточували. А недалеко вона побачила щось схоже на галявину: кривий прямокутник, порослий деревами і кущами.

То була давня довоєнна дорога, а вздовж отієї дороги —

фундаменти зруйнованих, забутих осель і селищ.

Може й на дні океану лежать, вкриті мулом, забуті рештки давньої великої Атлантиди?

— Юне, звідки ти знаєш про Атлантиду? — спитала Агнешка.

— Мої брати прилітали на Блакитну Планету.

— Тоді ще існувала Атлантида?

Він повернувся до неї, наче хотів сказати щось важливе, але сильний порив вітру наповнив усе навкруги шумом і скрипом дерев.

— Намет! Намет! — долетів до них розпачливий Марцінів зойк. — На поміч! Вітер зриває полотно з великого намету!

— Тримай мотузки! — крикнув Юн. — Біжімо!

Агнешка зараз мріяла лиш про те, щоб опинитись у своїм наметі. Але треба ще перевірити, чи працювала телефонна станція, і повідомити табір, що у них все гаразд. Коли, нарешті, туристи — молоде подружжя, які допомагали впоратись з наметом, — пішли до себе, коли попрощалась з Юном, а Марцін зник за своєю перегородкою, — підняла трубку.

— Центральна слухає, — почула знайомий голос телефоністки. — До вас неможливо додзвонитися, а дільничний питне, що у вас робиться і чи не потребуєте допомоги?

— Дякую, — відповіла швидко, — поки що самі даємо собі раду. Ви, будь ласка, заспокойте і табірного, і Яблонського,

— А може, все-таки вам щось треба? — спитала телефоністка іншим, ніж завжди, якимось сердечним «приватним» голосом.

— Дякую… прошу прийняти телеграму.

— Слухаю, — зразу ж відказала телефоністка.

— Адреса: Сероцьк, вулиця Рибальська, — диктувала Агнешка, — Анні Ретманській.

— Занотувала. Який текст телеграми?

— Прошу прислати всі матеріали про Атлантиду.

— Про що? Про Антарктиду?

— Ні. Про Атлантиду. Анна, Теодор, Леопольд.

— Зрозуміла, — відповіла телефоністка своїм звичайним службовим голосом.

— Навіщо вам Атлантида? — запитав Марцін.

— Розповім, тільки не сьогодні. Чом не спиш?

— Кінчаю листа батькам, буря перебила творчий настрій.

— Кінчай швидше та спи.

— Та вже ось тільки допишу, що зустріч з котом неодмінно віщує нещастя. Вже два рази перевірив!

Вітер ущух, коли Агнешка підійшла до свого намету. Довкола панувала тиша. Раптом вона відчула — тут хтось є, кинулась до вмикача. Щось прослизнуло повз неї. Тінь на мить закрила вхід і

зникла.

Увімкнула світло. В наметі порожньо. Нічого не пропало. Тільки зелена тека відкрита. Може, то Марцін щось у пій шукав? Вибігла з ліхтарем у руці. Кружечок світла ковзнув по сірому пні бука, побіг по темній стіні дерев.

Падав дощ.

ЩАСЛИВІ ОСТРОВИ

Над землею пронеслася буря, відрізавши на деякий час Бещади од снігу. До того ж злива підмила колію між Яслем і Жешувом.

Холодні дощові струмені виполошили туристів з станції «Під планетою» до туристичної бази, де від вітру захищали стіни і гріла пічка або принаймні залізні «буржуйки» на чотирьох ніжках.

На дорозі блищали калюжі, великі, неначе ставки, колії виповнилися водою.

Широко розіллявся й скаламутнів струмок, він пінився і ніс коріння вирваних дерев. Риби зникли, поховалися в мул.

Ніхто не приходив на станцію. Телефон наче оглух і занімів. Однак маленьке товариство не відчувало самотності. В боротьбі з водою, яка переливалася через охоронні рови, і з вітром, що зривав полотно з наметів, усі троє здружились і знали: вони можуть звіритись один на одного.

Пильнувати всі намети було несила, тому їх склали й перейшли до найбільшого, поділивши його навпіл. Агнешці віддали найзатишніший куток. Сюди ж перенесли весь припас. Напившись чаю, настояного на зіллі, вони одразу ж засинали, скоро спішувався вітер, бо вночі доводилося не раз схоплюватись від тріску зірваних мотузків.

Одного дня до них пробрався вожатий разом з табірним, вони принесли їжу на кілька день. Про щоденне постачання тепер не могло бути й мови. Дерева в лісі тривожно тріщали, на стежці лежали попалені бурею стовбури.

Агнешка і Марцін висунули гасло: одягни, що маєш, і тримайся. Та хоч понатягували на себе по кілька светрів, все ж мерзли й заздрили первісним людям, які розпалювали багаття в печерах. Адже їхній намет для цього не годився.

Юн не нарікав на холод. Його захищав незвичайний одяг, зроблений наче з піни, теплий і м'який.

П'ята ніч минула спокійно, і Агнешка прокинулась у добрім гуморі. Вмиваючись дощовою водою, чула за перегородкою шепіт, сміх.

— Агов! — крикнула вона, надягаючи сукню. — Приходьте сьогодні до мене, зготуємо тут сніданок. Не сидіти ж мені у вашому розгардіяші.

— В якому розгардіяші? — обурився Марцін. — Юне, вона нас ображає!

— Мої бідні, скривджені, — засміялась вона, — вилазьте вже

з-під ковдри й негайно вбирайтеся. Бо я страшенно голодна.

У відповідь почувся приглушений сміх, і Марцін постукав у стовпчик, питаючи офіційним тоном:

— Дозвольте зайти?

— Дозволяю, — сказала, встромляючи у волосся останню шпильку.

Широка завіса-ковдра піднялася, і увійшов Юн. В його руці парував чайник. За ним Марцін ніс тарілку з бутербродами, жонглюючи нею, ніби справжній офіціант.

— Все вже готове? — вигукнула Агнешка здивовано.

— Ха, — сказав Марцін, — поганої ви про нас думки. І про наш куток теж. Не хочу ображати, але в нас вигідніше, правда ж, Юне? Сидітимемо на нашому тапчані, наче кури на сідалі.

— Принаймні не поснете зразу по сніданкові, — відрубала вона.

— А що робитимемо?

Зіщулившись, дівчина намагалась нагріти руки гарячою склянкою з чаєм.

— Що робитимемо? — повторила замислено. — Юне, чи не хочеш розказати про ті часи, коли твої предки прилітали на Землю? Ти почав був, пам'ятаєш, але буря перебила нашу розмову. Я навіть не певна, чи правильно тебе тоді зрозуміла. Вони жили на Атлантиді?

— Так. І звідти прилітали на Блакитну Планету. Де знаходили людей, навчали їх того, що самі вміли.

— Тоді люди на землі були дикі?

— Дикі? — не зрозумів Юн.

— Первісні? — поправилась.

— Атож. Мої брати жили довгеньке на Блакитній Планеті, а коли навчили людей всього, що вважали за потрібне, відлетіли. Але не всі. Частина їх лишилась на Атлантиді.

— Може, тому, що острів був такий прекрасний?

— А ти знаєш про те, що він був прекрасний? Скажи, що знаєш про нього?

— Небагато, Юне. Власне, єдине: це легендарний, оспіваний поетами острів, втілення мрій про вічну весну, щастя, про місце на Землі, де ніколи не було злигоднів, ненависті, недуг.

Він схвально кивнув головою.

— А як трапилося, що ти прилетів, Юне?

— Настав час, коли треба заново вивчити околиці нашої галактики. Непокоїло те, що протягом століть не надходило вістей з Блакитної Планети.

— А чом цього не зробили раніш?

— Мої брати були дуже далеко. Але я народився вже на Атісі.

— Чи завжди ви літаєте поодинці? — не витримав Марцін.

Юн відповів перегодом:

— Ні.

Агнешці здалося, ніби це запитання дуже прикре Юнові; вона виразно глянула на Марціна, бажаючи покласти край розмові.

— Йдіть погуляйте, — мовила вона, — а я тим часом зготую що-небудь на обід. І заберіть Гапу.

Щойно стихли кроки і веселий гавкіт, як на галяві знову захлюпала вода під чиїмись ногами.

«Мабуть, прибув поїзд з Сероцька, і листоноша вирішив прийти сам», — подумала Агнешка.

Набрякле вологою полотно вхідної запони зашаруділо, підняте вгору, і війнуло духом мокрої землі.

— Лист? — спитала.

— Лист, — засміявся захожий, скидаючи плаща. — І на додаток обід. Голос знайомий! Хто ж це?

— Не впізнаєш? Невже я так змінився?

— Тадеуш! Ти ж змарнів! Як до нас дістався?

— Дорогу полагодили, і я любесенько приїхав поїздом. І не дивись на мене так стривожено, я справді чуюся добре. Невже маю такий вже кепський вигляд? — він провів рукою по чисто поголеному обличчю.

— Та ні, все гаразд, тільки очі запали… Чому не попередив, що приїдеш?

— Хотів зробити несподіванку. Ти не рада?

— Рада, — мовила вона непевно, думаючи з полегкістю, що Юна зараз немає. — Ти залишишся з нами, Тадеуше?

— Взагалі так. Але, коли можна, звільни мене сьогодні на півдня. Мені треба поговорити з хлопцями про метеорити. Розповім їм при нагоді про метеорит з Орщелі, де вчені знайшли сліди органічного життя поза Землею. Цікаво. Еге ж?

— Цікаво…

— На ранок метеорологи обіцяють погоду, і Віктор наміряється з хлопцями піти на розшуки того клятого метеорита. Але це вже востаннє! Агнешко, в тебе якийсь чужий голос. Чому? Гніваєшся, що лишив тебе саму? Віктор зіпсував усю справу. Довго тримав Антка і того гладуна у себе. Але тепер усе зміниться. Завтра повернемося всі, і ти будеш вільна, мов пташка. Чуєш, Агнешко?

— Але ж, Тадку, мені добре з Марціном, він справді тямущий хлопець. Здається мені тільки, Віктор дарма шукає метеорит, який і взагалі не падав…

— Певніше, впав, але менший, ніж гадають. Рідко падають з неба велетні, як в Арізоні чи Алжірі… Пултуський метеорит,

приміром, важить заледве кілограм і тридцять грамів. Не легко знайти таку дрібницю серед маси каміння. Та вилазь, Агнешко, з того темного кутка! В таборі оповідають дива про твою вроду. Пані докторка тобі заздрить. Ану кажи, чи не закохалась часом в якого мандрівника? Тільки в кого? Тут же немає живої душі. Намети складені…

— Питимеш чай, Тадку? — перервала його Агнешка, швидко схоплюючись з тапчана.

Дівчина полегшено зітхнула, коли нарешті він пішов. Це, мабуть, щастя, що вожатий так уперто шукає метеорит. Завдяки цьому збережено ще півдня. Адже Тадеуш повернеться вранці. Його гостре око відразу помітить незвичайний Юнів одяг, його мову, все…

Почне питати, звідки приїхав той «мексіканець». З якого міста? Чи давно живе на станції?

Вона добре знала Тадеуша. Він конче примусить Юна прописатись: «Юн Атлан. Прибув з планети Атіс, сонячної системи Тау Цеті. Народився… року?» Гм. Це залежить від того, як він лічить час.

Ні, Юнові не можна тут лишатися. Він мусить зараз же відлетіти. Перебуде кілька день на кораблі, а вона тим часом, звільнившись від обов'язків на станції, поїде до Варшави й підготує зустріч.

Найгірше, що все треба зробити зразу. Схопила олівець і на аркуші наперу написала:

1. Зателефонувати в міністерство закордонних справ, домовитись про зустріч.

2. Лист особам, з якими зустрінеться Юн: Генеральному секретареві ООН. Головам урядів…

Облишила писати і замислилась.

А може, передусім познайомити Юна з найвидатнішими вченими? Напевно, вони краще зрозуміють одне одного. Кого вибрати? Енергійно дописала: «Міністр порадить…» — і одклала папір.

Але ж треба врешті розповісти Юнові про недобре в житті Блакитної Планети. Важко… Цьому треба присвятити останній вечір.

Хукнула на захололі пальці. З чого почати? Може, з далекої минувшини? З Атлантиди? Кинулась до пакунка. Певно ж, сумлінна пані Анна надіслала потрібні матеріали.

Швидко розв'язала шпагат і витягла книжки й листа.

«Моє миле дитятко, — писала пані Анна, — ти дала мені надто мало часу, аби виконати твоє прохання. Як же я можу прислати «все про Атлантиду», коли на цю тему написано тисячі

книжок, не кажучи вже за спеціальні статті. Хто тільки не писав про загиблий континент — письменники, вчені, авантюристи… Знайдеш в пакункові два діалоги — «Крітій» і «Тімей», в котрих Платон, посилаючись на Солона, наймудрішого з семи грецьких мудреців, подає дивну, але «надміру правдиву» повість, котру чув від єгипетських жерців.

Мене не дивує, що ти, моя люба, у вік, коли людина завойовує космос, хочеш заглянути в часи, сховані в імлі давнини, коли, однак, люди були ближчі до зірок. Вітольд сперечається зі мною, йому здалося, ніби матеріал про Атлантиду потрібен тобі для того, щоб написати повість. Якщо мій син каже правду, прошу тебе — пиши про ті часи на Атлантиді, коли її мешканці несли культуру і знання у всі краї. Найбільш я люблю легенду про Оанеса, який прибув з острова до країни між ріками Тігр і Євфрат. Жив з людьми, які тоді перебували на тому щаблі розвитку, що й звірі, і навчив їх слідкувати за рухом зірок, лічити час, обробляти землю, споруджувати будинки. Про того, хто приніс із собою справедливість і добрі звичаї.

Згодом таких навчителів названо богами, як, наприклад, міфічного Тота[11] в Єгипті.

З другого боку Атлантики в легендах індіянів зустрінеш таких самих навчителів-богів: Бохіке, Вотана, Кон-Тікі і т. ін.

Де б вони не бували, скрізь навчали людей однаково, ніби всі прийшли з одного краю. І завжди з'являлися з Атлантичного океану, з острова, що лежав на схід од Америки, на захід од Євразії та Африки. З острова, де не знали ненависті, расової різниці, де чорні й білі говорили однією мовою, де не було горя й недуг.

Все це промовисто свідчить, що колись існував зв'язок між культурами континентів по обидва боки Атлантики.

Мушу звіритися тобі, Агнешко, в одному своєму захопленні. Ні різниця культур та легенд, ні навіть відсутність ланки в ланцюгу розвитку нашої земної фауни й флори не можуть переконати мене в тому, ніби історія, що її розказав Платон, неправдива. Я вірю Платонові. Мене вельми вразили оповідання про дивну поведінку деяких земних створінь, які досі наче пам'ятають про існування великого материка в Атлантичному океані. Наприклад, окремі види птахів з Лабрадору, всупереч пташиним звичаям, летять над океаном на південь, паче сподіваються на своєму шляху здибати великий материк. А повертаються вже звичайною дорогою вздовж Андів.

Приїзди, моя люба! Покажу тобі легенди про Щасливі острови, про омріяний людський рай. Почитаємо разом поезії і насамперед вірш Горація, якого я люблю найдужче. Він

починається чудово:

«Океан, що світ обступає, нас кличе,
До Щасливих полинемо ми островів…»

Зверни увагу на дивне явище: найстаріші культури в Азії, Африці й Америці — Єгипетська, Шумерська — з'явилися ніби з нічого, завершені, прекрасні й певною мірою подібні, як єгипетська піраміда фараона Джесера до піраміди з Пеленкне в Мексіці.

Як ти гадаєш, чому індіянські назви Щасливих островів, звідки прибули до Америки легендарні пращури індіянів, нагадують Атлантиду: Атлан, Атзлан, Ацтлан, Тулаи Зуіва, Тлапаллан?..

Не знаю, чи погодишся зі мною, але мені здається: перший законодавець Хаммурабі, який наказав викарбувати на склі закон про те, щоб «сильні не робили шкоди слабому, а сиротам і вдовам було надане право», — вчився на законах атлантів, котрі вирізьбили їх на кам'яних стовпах не тільки в себе, але і в країнах, де навчали, — Єгипті, Сірії…

Люблю думати про людські долі, про їх історію, початок якої тане в безвісті.

Ніхто не вміє слухати так уважно, як ти, і бути мені таким товаришем у мандрівках в минуле. Напевно, і долю таємничих синів Сонця, котрі поклонялися сонцю, джерелу всього живого на землі, ти витлумачила своєрідно, як і все, що зустрічаєш на своєму шляху. Ми пригадали з Вітольдом той день, коли ти приїхала до нас уперше: русява дівчинка з кумедними кісками, в блакитній сукенці, підійшла і простягла ручку: «Я Ая, а ти?»

Приїзди до нас, чекаємо. Вітольд цілий день сидить у човні і рибалить. «Схуд, почорнів і дивно пошляхетнів», — кажучи словами одного поета. Якби він ще поголив бороду й вуса, був би цілком пристойний хлопець. Шкода, ти його не бачиш.

Аю, люба, приїзди!

Завжди розкажу тобі все про Атлантиду, аби ти знайшла відповідь на всі питання. А читаючи Платона, не забувай — він надав Атлантиді рис сучасного йому тодішнього світу.

Цілую тебе, твоя *Анна*».

Агнешка відклала листа. План на сьогоднішній день вимальовувався чіткіше: передовсім дістати аудієнцію в міністерстві закордонних справ, далі поїхати до Сероцька по

матеріали про Атлантиду.

Але перед від'їздом її чекає найскладніше: розмова з Юном.

Востаннє сиділи всі разом у великім наметі під картою світу. Агнешка енергійно покрутила ручку приймача. Нехай говорить, нехай Юн почує найгірше!

Юн не звернув уваги на повідомлення про 320 засідання Женевської конференції в справах заборони ядерної зброї. А коли Агнешці здалося, ніби він слухає про запуск американського космонавта, Юн повернувся до неї.

— Проведеш мене? Ліпше, аби ти летіла до Варшави, а не їхала. Навчу тебе літати, бо над Варшавою полетиш сама.

— Юне, маю до тебе розмову.

— Про Атлантиду? З твого дозволу, я візьму з собою книжки. Чи можна прочитати листа?

Ні, зараз не час починати серйозну розмову.

Марцін розводився про Варшаву, умовляючи Агнешку, аби завітала до його батьків, радив, де приземлитись, накреслив план свого будинку.

— Наші сходи легко впізнати, бо внизу у Ковальчинських килимок прибитий товстим ланцюгом до порога, але поштова скринька завжди відкрита, — розказував хлопець, і дівчина не наважувалась попросити, щоб він розповів їй про це згодом.

Нарешті споночіло, і Юн з Агнешкою, одягнуті в скафандри, вийшли на галяву. Гапа тихенько скавчав, чуючи, що його знову хочуть лишити самого.

— Може, візьмеш з собою Гапу? — спитала Агнешка.

— Охоче, — зрадів Юн. — Гано, полетиш зі мною?

— Ще б пак! Бачиш, як зрадів. Він почуває до тебе приязнь.

Юн нахилився, і пес скочив йому на плечі.

Марцін лишився в наметі, а вони пішли стежкою до лісу. Дув холодний вітер і розганяв хмари.

— Поглянь, — затримався Юн і показав на широку ясну смугу Чумацького Шляху. — То Снігова Заметіль. А то Великий Віз. Далі Райський Птах. Небо тут таке саме, як і на Атісі. Шкода, тут бракує сузір'я, на тлі якого я бачив Сонце, наче далеку зірку. То воно покликало мене до себе. Правду кажучи, я мріяв, що долечу до нього і побачу Щасливі острови, де лишилися мої брати.

— Океан, що світ обступає, нас кличе, — стиха мовила Агнешка, — до Щасливих полинемо ми островів…

— Що ти кажеш? Що це таке?

— Початок вірша Горація.

— Океан, що світ обступає, нас кличе, — повторив Юн, — до Щасливих полинемо ми островів… Агнешко, полетиш зі мною на Атіс?

Їй видалося, ніби він жартує.

— Хоч розташування зірок у нас таке саме, але Атіс дуже далеко від Варшави. Занудьгую…

На небо висипали зорі. Які вони прекрасні… Безкрає небо немов кликало, вабило до себе. Перші моряки, мабуть, відчували те саме, дивлячись на океанські простори. Тепер космос одкривається перед людьми, перед усіма мешканцями Землі, а не тільки перед тими, «хто, як Колумб, поплив у незнане — і повернувся».

Мовчки подала Юнові руку.

Він торкнувся її шолому, і вона відірвалася од землі так легко, ніби враз позбулася ваги, а голуба півкуля неба, здавалося, втягувала її в свої глибини, до океану, котрий обступає цілий світ.

ЗАГУБЛЕНИЙ СЛІД

Антек і Дондек з'явились з самого рання.

— Тадеуш зараз приїде! — кричали вони, перебиваючи один одного. — Марціне, тобі листівка з дому.

Дондек віддав пошту і притьмом помчав до комори — мовляв, без нього там ніхто не наводив ладу.

— Ремствуєш, що не ходив в експедицію? — спитав Антек у Марціна. — Правда, знайшли ми там хіба що дірку під бублика, але взагалі було чудово. Зустріли справжнього негра з Гани, студента Варшавського політехнічного інституту. Гарний хлопець! Дзядек-старший сфотографував його з нашою групою і пообіцяв прислати фото. А вчора ввечері була тривога. Міліція ловила хуліганів, які вибили шибки в готелі. Там був і отой довготелесий, котрий дражнив Гапу, отой Мотоногий з «Кита».

На блідих Агнещиних щоках спалахнули рум'янці, і Марцін прочитав у її очах думки Плутарха про балакунів. Уникаючи її погляду, заходився читати листівку.

— О, — сказав він, аби змінити тему, — тато пише: деякі забобони дуже давні, вже вавілоняни вважали, що коли кіт перебіжить дорогу, ліпше звернути з неї, бо добра вже не сподівайся. Ага, додає тато, якби люди пам'ятали про свої досягнення в науці, то не було б у їхньому житті ніяких темних періодів, бо на таблиці, знайденій в Куюнджику, записано математичну дію з результатом 125 285 200.

— Взагалі кіт не приносить лиха, — пояснив Антек, — не знаю, що б уже мені й було, коли б щоразу, як мій кіт Амік перебігав дорогу, траплялася біда. А де Гапа? Гап, гап, гап, ходи до мене!

— Гапа знайшов хазяїна, — рішуче виголосила Агнешка.

— Мені треба відписати батькам, — крикнув Марцін і побіг до столика під буком.

Він довго розгладжував папір, пробував перо, шукав натхнення в білих хмарах, котрі повільно пропливали по небу. З досвіду вже знав, що листи, написані за такої ситуації, неодмінно виходять на «ю» і «ли», наприклад: «Почуваю себе добре. Ходили на екскурсію. Оглядали прегарні місця».

Взагалі міг би й не писати. Незабаром зміна закінчиться. Він поїде з батьками на острів Волін. Ще недавно він мріяв про цю подорож. Але тепер волів би зостатися тут якомога довше, бути біля Юна, полетіти разом з ним, як Агнешка. А може, лишитись? Може, батьки й погодиться. Перо жваво забігало по паперові.

«Кохані тато, мамо й дорога бабусю!

Дозвольте мені приїхати до вас пізніше, одразу до Мендзиздроїв. Хотів би ще раз піти на екскурсію. Почуваю себе добре. Буря не завдала нам шкоди. Сьогодні розклали намети, які раніше мусили скласти. Туристів зараз немає. Останнього листа зміг переслати вам, дякуючи вожатому, який прийшов до нас у бурю.

Цілую вас. Ваш *Марцін*».

З намету долинав Агнещин голос. Марцін чув, що вона просила Антка й Дондка по її від'їзді послати до Ветліна пакунок з її речами, вони не вмістилися в рюкзакові. Потім всі пішли ставити намети.

Хлопець марно пробував порозмовляти з Агнешкою. Вона знову стала суворою Міс Квіз. На всі запитання одказувала коротко: «Згодом». По обіді заходилася передавати станцію Тадеушові, й Марцін не міг до неї навіть підійти.

За вечерею Агнешка сказала:

— Я зараз прощаюсь з вами і дуже прошу Тадеуша, аби мене ніхто не проводжав, поїду завтра першим автобусом.

Марцін несміливо подав їй листа. Поклала його в кишеню і, не дивлячись на хлопця, мовила:

— Обов'язково передам.

Вранці Марцін прокинувся від того, що його шарпали. Перехилившись з свого ліжка, Антек торсав його за плечі.

— Прокинься. Немає Агнешки!

— Немає? — повторив Марцін і позіхнув, аби виграти час. — Ну то й що? Вона мала виїхати.

На галяві перед наметом стелилась ранішня імла. З лісу чувся несміливий спів перших пташок.

— Але ж вона вийшла вночі. І одягнена якось дивно, в скафандрі, чи що…

— Приснилось тобі.

— Я не такий, як ти або Дондек, і мені не з'являються привиди. Врешті одяг не має значення, опріч того, вночі все видається трохи іншим. Але куди вона пішла? Вночі ж автобуси не ходять? Чекаю, чекаю, аж вона не повертається.

Ось тобі й маєш. Антек готовий по тривозі підняти на ноги Тадеуша і навіть весь табір. Почнуться розшуки, телефонні дзвінки.

— Агнешка — сновида, — спробував Марцін пожартувати.

День почався зле, Марцін блукав біля наметів, чогось чекаючи. Тадеуш запровадив нові порядки. Камінь зняли зі

шпорки, а пояснення з дошки. Відтепер станція «Під планетою» має подавати всі відомості серйозно.

Перед полуднем зателефонувала міжміська. В трубці щось довго гарчало під акомпанемент протяжливого крику:

— Варшава! Це Варшава, Варшава…

Він уже втратив надію щось почути, коли здалека долинув Агнещин голос.

— Алло! Станція? Тадеуш? Ні? Ах, то ти, Марціне, як добре, власне кажучи, саме ти мені й потрібен. Слухай, Марціне, мене непокоїть Юн. Треба, щоб ти був з ним! Згода?

Марцін не міг вимовити й слова.

— Твоя мати погодилась, — вела далі Агнешка. — Гадає, ти сам утрапиш до Мендзиздроїв. Ну то як? Поїдеш? Сьогодні? Зараз?

— Гаразд, — відповів Марцін басом, бо раптом захрип.

— Дати тобі аспірин? — спитав Антек, зазираючи до намету.

Марцін махнув рукою, аби той не заважав. Агнещин голос віддалявся, губився в шумі, розмовах, запитаннях телефоністки:

— Говорите? Говорите? Говорите?

— Їдь зараз же, Марціне?! Чуєш?

— Але ж я не знаю дороги! Як туди їхати?

— До Гірських Берехів і далі по знаках. Побачиш на карті, вона лежить в зеленій теці.

Карта?! Геть про неї забув!

— Чи справді?! — крикнув, але в трубці чулись лише далекі розмови й одноманітні питання:

— Говорите? Говорите? Говорите?

Настала хвилина тиші, і телефоністка промовила виразно десь близько:

— Розмову скінчено. Варшаву відключено.

— Звідки телефонували? — спитав Дондек, входячи до намету з шматком хліба.

— З Варшави. Я мушу виїхати, — підбіг до столика.

Зелена тека лежала зверху. Витяг листівки, нотатки. Карти не було.

Цілу годину Марцін просидів під буком, силкуючись пригадані загублений маршрут. Бачив його тільки раз, побіжно, через Агнещине плече. Що ж то за гора? Яворнік? Насічне? Чому не спитав хоч назву? Мимоволі глянув на бук, може, вітер порвав і закинув десь на гілля або в траву цю карту. Та коли б навіть так і трапилось, однаково дощ усе змив би.

Антек старанно скородив витоптану траву грабельцями.

— Що ти шукаєш, — нарешті спитав він, — може, допомогти?

— Так, дрібниці…

— Коли будеш в Мендзиздроях?

— Не знаю.

— Як не знаєш?

— Бо я, по-перше… Їду не туди. Буду тут недалечко…

— Ага, в Ветліні, розумію.

— Поблизу Ветліна…

— Ще одна таємниця, — з жалем сказав Антек. Попрощалися холодно. Тадеуш улаштовував якісь справи з групою туристів, які з'явились по обіді. Він крикнув:

— Здоров, Марціне! Зичу тобі сонячних днів на морі!

Антек подав Марцінові руку, як чужому.

— Бувай! Я не дивуюсь, що від'їжджаєш. В цьому році вакації видались надзвичайно невдалі.

Поспішаючи, хлопець забув про Дондка, але той наздогнав його і втиснув йому в рюкзак чималеньку напхану торбинку…

— Ти хочеш їхати без харчів? — докірливо кинув він. — Коли є що їсти, краще думається!

— До побачення, Дондку, до побачення.

І хлопець ще раз оглянувся на крислатий бук, в тіні якого так гарно відпочивалось. На антені, де любили сидіти сороки, гойдалась трясогузка.

Щось захрипіло, рипнуло… птах схопився і злетів.

«Коли мені тебе забракне…» — почулася мелодія.

— Добре, що Гапи немає, — зітхнув Марцін, — він би своїм скавулінням посилював звучання. При Агнешці рідко траплялись такі штуки. Тадеуш виполошить усе птаство довкола.

— Принаймні туристи здалека почують нашу станцію, — не згодився Дондек, — а ми ж насамперед для туристів.

І приязно помахав рукою на прощання, так смішно, мов витрушував невидиму ганчірку.

Їхати було важко. В автобусі штовханина, давка, а тут ще сердитий кондуктор заборонив одчиняти вікна.

Далі почався виснажливий схід на гору, а ще прикріше було те, що Марцін не знав, де знаходиться Юн. Хлопець продирався крізь хащі, добрим словом згадуючи гладуна Дондка. Бутерброди з сиром і джемом додавали сил. Відпочиваючи на галявинах, порослих кущами малини та ожини, намагався тамувати спрагу соковитими ягодами.

Проминув смугу змішаного лісу, буків, сосон, явора, перестрибував через пеньки, що перетинали шлях. Над головою пурхали птахи, стиха цвіріньокали.

Врешті дерева порідшали, поміж їх кронами завиднілося небо. Старі порохняві сосни виблискували срібною від моху корою, витягували до неба поламані віяла гілок. По траві й

камінню стелились стовбури дивовижного бука, вони ніби повзли, покручені якоюсь мукою. Ніде й сліду людини. Марцін сів на камінь і розпачливо дивився на стрічки доріг, вони тяглися поруч одна одної аж до валу коралових хмар на небокраї, а вгорі висіло мідне сонце, поволі опускаючись в червоне море.

Неосяжний простір і пустка гнітили Марціна.

Де шукати Юна? На якій з полонин, розкиданих по горах? За якою вершиною або нагромадженням скель схований його корабель? Що робити: вертати чи видряпуватися на всі вершини?

— Юне, — загукав голосно, — Юне, де ти?

Розжарений диск сонця ще горів на обрії, але тіні густішали й поволі огортали долини. Сонце ніби залило кров'ю крони дерев на стрімчастій скелі. Западала ніч.

СИНИ СОНЦЯ

Юн приставив Агнешку малим кораблем до околиці Варшави. Серед безладного миготіння вогнів змиїлась смуга Вісли, оточена яскравою низкою ліхтарів. В темряві за дороговказ дівчині правив шпиль Палацу культури й науки, який пурпурово блищав, наче планета Марс.

— Мені пора, — сказала дівчина, дивлячись униз, де освітленою змійкою вився поїзд. — Як дивно — плигну в ніщо, в пустоту… Прощавай, Юне.

Він узяв її руку обома руками.

— Я щасливий, що ти побачиш любих тобі людей, — мовив Юн. — Я щасливий, що мешканці Блакитної Планети такі, як ти і Марцін. Я чекатиму на тебе…

Хотіла крикнути: «Юне! Ти не знаєш всієї правди, послухай!» Та на сході заясніла світла смуга — вже розвиднялося. Не можна зволікати, їй треба з'явитись у Варшаві, доки свіне.

Висунула в отвір плечі й скочила, як з трампліна. Тої ж миті повз неї промчав Юнів корабель — глянули приязно його темні очі.

Летіла височенько. Червоні снопи іскор, котрі часом злітали над трамваями і тролейбусами, освітлювали павутиння дротів, розіп'ятих над вулицями.

Агнешка почала знижуватись тільки над древнім Мокотовським Полем. Приземлилась на тихій Волоській вулиці, за білим будинком, де золотіло листя невисокого дерева. Людей нема. Швидко скинула скафандр і запхала його в рюкзак.

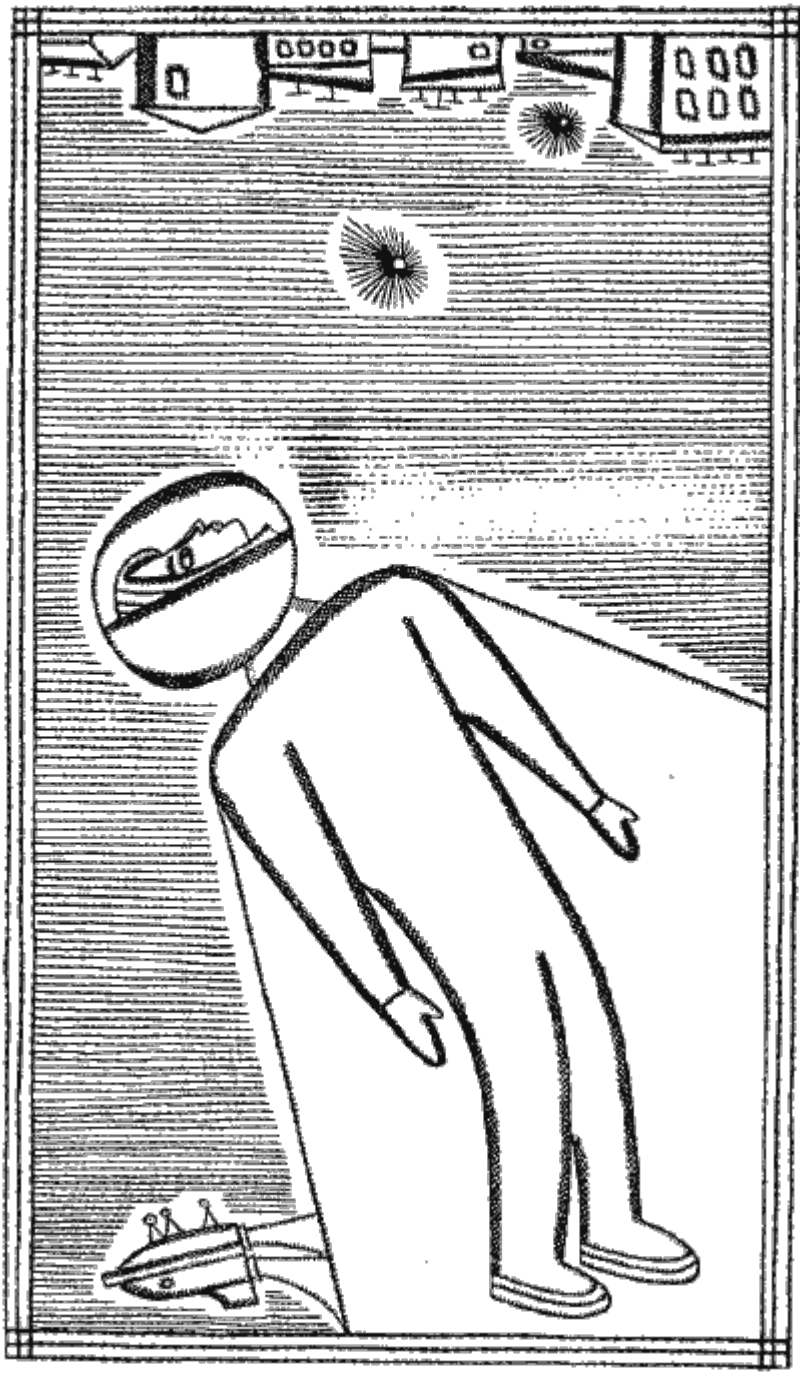

День обіцяв видатись гарним. У Варшаві не було й сліду недавньої негоди. Агнешка тихенько пішла стежиною вздовж городів, часом збочуючи на траву, коли шлях перетинали віти живоплоту. Будинки стояли лише по один бік вулиці, і вікна

подекуди вже світились. По другий бік у напрямку Рацлавіцької бовваніла в півтемряві велика будівля лікарні. Як і радив Марцін, вона звернула біля селища Варшавської житлової кооперації. Тиша панувала на подвір'ї. В піску лежали покинуті іграшки.

Затрималась біля зеленої лавки. Полічила вікна на першому поверсі й полегшено зітхнула. У Венцковських не спали. Можна зайти до них і перепочити. Тихенько піднялась сходами, довго обчовгувала ноги й нарешті постукала.

— Хто там?

— Агнешка Яницька з станції «Метео»!

— З станції «Під планетою», бо «Метео» — то не назва, а Невідомощо, — поправив її сміхотливий жіночий голос, і двері відчинились.

Висока жінка глянула на Агнешку Марціновими очима.

— Агнешка! — скрикнула вона. — Он ви яка! Сподіваюсь, не сталось ніякої халепи? Мій син нічого не накоїв? Ні? Жодна ракета не приземлилась в наметі?

— Ні, — відповіла дівчина, — все гаразд. Даруйте за несподіваний візит. Мені треба влаштувати деякі свої справи, і Марцін запросив мене… влітку гуртожиток закритий, а я…

— Нічого не пояснюй, моя дитино, — пані Венцковська втягнула дівчину в передпокій, — добре зробила. Я вибачаюсь, що називаю на ім'я керівника станції й начальника мого сина. Але ж ти годишся мені в дочки. Отож послухай доброї ради. Негайно лягай і поспи, а потім підеш у своїх справах. Можеш займати Марцінову кімнату, а ліпше нашу, бо тут є телефон. Чоловік поїхав по службі й вернеться тільки позавтра, а я йду до лікарні. Моя мати піклуватиметься тобою як рідною. Ніяк досі не звикне, що Марцін хлопчисько. А як там Марцін?

— Маю для вас лист од нього, — Агнешка кинулась до кишені.

— Цього разу недовгий — це рідко вдається моєму синові, — зауважила пані Венцковська, пробігаючи очима клаптик паперу. — Еге, — осміхнулась, — та ти, мабуть, чудова керівничка, коли мій син просить дозволу лишитись на станції. Проте нехай лишається і йде на ту екскурсію в гори, йому буде легко знайти нас в Мендзиздроях.

Агнешка прокинулась, коли сонце підбилось вже височенько.

На столику обіч ліжка хтось поставив тарілку з тістечками, блюдечко з джемом і термос.

— Т-с-с, почувся шепіт з передпокою, — не галасуй, Ясю, бо збудиш…

— Пана доктора? — запитав тоненький дитячий голосок.

— Ні, Марцінову товаришку,

— А-а, — мовила дівчинка, — то я прийду до вас завтра.

— Приходь, приходь, — і двері рипнули, зачинившись за малою гостею.

Агнешка скочила з тапчана. Біля телефону на столику побачила телефонну книжку.

Вона зняла трубку, набрала номер, чорний диск тривожно засичав.

— Кабінет міністра, — озвався чоловічий голос.

— Мені треба поговорити з міністром.

— В якій справі?

— В справі прибуття космонавта.

— Гагарін приземлиться у нас о тринадцятій. Ви могли б ці відомості дістати в кожній редакції, у будь-якого міліціонера.

— А коли мова йтиме не про Гагаріна?

— А про кого?

— Про космонавта, який прилетів з планети іншої сонячної системи і…

— Моя люба, — голос став сухий і нервовий, — сьогодні не перше квітня!

Відклала телефонну трубку, мов отруйну змію. Не вірять… Не потрапить вона до міністра. Треба просити помочі у Венцковських. Отже, тільки завтра. А може, порадить щось пані Анна? Може, Вітольд, що має у Варшаві стільки знайомих? В кожному разі, влаштування аудієнції у міністра може тривати кілька днів. А Юн лишився сам. Коли б хоч Марцін був біля нього!

Агнешка швидко набрала номер міжміської.

Блакитні води Буго-Нарви розливались широко, перейняті де-не-де жовтими пагорками валів, які мали стримувати біг ріки. Пані Анна прикрила рукою очі. Хтось йшов до неї від ріки, що мерехтіла на сонці. Певно не Вітольд, бо над головою не стирчали довгі вудки. Папі Анна мружила очі. Вона недобачала. Та колись, як ще Вітольд був хлопцем, часом пізнавала його постать навіть у човні посеред річки.

— Хто ж то? — думала вона, витираючи руки ганчіркою й знімаючи з колін на лавку миску з порічками. Начебто жінка, бо в руках тримає щось рожеве. Може, квіти чи хустку? Мабуть, із Варшави, хоче вільних півдня відпочити над водою. А може, хтось з місцевих активісток з просьбою?

Так чи так, а гостя треба почастувати чаєм. Завше мала тістечка й варення на таку оказію. Піщаний пагорб сховав того, хто наближався, вона побачить його тільки біля хвіртки.

— Добридень, — почула вона знайомий голос.

— Агнешко! — крикнула, повернувшись. — Донечко! Не впізнала тебе здаля! Ти так тихо підійшла, навіть Лорд не гавкав. Зразу б мені здогадатись, що ти пішла нашою дорогою навпрошки.

— Добрий пес не гавкає на своїх приятелів, — сказала Агнешка.

— Ти, мабуть, наморилась, зголодніла? На обід у нас завжди риба. Вітольд приносить щодня свіжу. Але ти, певно, хочеш кисляку, сиру, яєць?

— Авжеж.

— То скоч, донечко, до нашого знаменитого холодильника і витягай припаси! А чи не хочеш відпочити?

— Дякую. Я виспалась у батьків Марціна, мого помічника на станції. Коли прийде Вітольд?

— Найпевніше, вже як споночіє, так щодня! Дякуючи тобі пообідаю вчасно й не сама.

Маленький будиночок заріс диким виноградом і просто вгинався під масою листя і гілля. В мисці на лаві червоніли порічки. Все таке знайоме і рідне, що дівчина на мить забула про свої клопоти.

Агнешка перебігла двір і біля пагорка, на якому росли фруктові дерева, схилилась над колодязем. Холодний вологий ланцюг опік руки.

— Гей, ти! — закричала до свого образу, що мерехтливо тремтів у водяному свічаді, а голос аж загув, глухо відлунюючись у глибині.

— Врізати масла чи взяти весь кавалок? — крикнула в бік будиночка, витягуючи відерце, яке правило в цьому малому господарстві за холодильник.

— Все забирай, тут вріжемо! І висмикни, будь ласка, дрібку петрушки та цибульки. В тебе молоді ноги, вмить добіжиш.

Агнешка повернулася в хату з повним кошиком. У знайомих темних сінях побачила діжку з водою. Наливати її було завсідним обов'язком Вітольда.

В кухні пані Анна варила картоплю на електричній плитці.

— Газу досі немає?

— Атож.

В світлиці пані Анни — барвисто й затишно, повно книжок, квітів і прегарної кераміки, стіл застелений квітчастим обрусом.

Агнешка поставила на стіл сир, хліб і за давньою звичкою зазирнула до сусідньої кімнати, де була поличка з улюбленими Вітольдовими книжками. Тут усе виглядало по-іншому. Вітольд жив як спартанець. На підставці лежав рибальський обладунок. Сріблясто вилискували блешні, червоніли поплавки. Вікно

затуляв шмат мережі. Посередині висів брезентовий одяг і крислатий рибальський капелюх.

Агнешка потяглася до книжок на самому верху, перегорнула сторінку, з цікавістю приглядалась до полярного краєвиду.

— Вже зачиталась, — пані Анна стала на порозі.

— Виявляється, я не читала «Таємницю шостого континенту», — відповіла Агнешка, закриваючи книжку. — Не знала, що Антарктида дістала назву континенту Наук і континенту Миру. А це важливо…

— Моя люба, з'їж що-небудь. Картопля вже зварилась.

Сіли до столу.

До цієї оселі якось не насував Юн зі своїми справами прибульця з далекої планети Атіс. Агнешка ладна були повірити: його приліт їй приснився. А реальність то ріка, що виблискувала на сонці, нагріте листя виноградної лози, яка гойдалась над хвірткою, мов дивна корона, і лагідні очі пані Анни.

— Дядечко писав? — допитувалась пані Анна, наливаючи в тарілку кисляку.

— Писав. Запрошує до себе на кілька років, аби могла спокійно вчитися.

— І поїдеш? Світ за очі, до Австралії?

— Подала документи. Побачимо, що з того вийде.

— Але ж ти не залишишся назавжди з кенгуру?

— Як же я житиму без Варшави й Сероцька?!

— За Сероцьк забудеш, скоро матимеш власну родину. Не переч. Знаю, ти може й не хотіла б цього, але життя бере своє. І шкода мені тільки, що не хочеш заміж за Вітольда.

— В нього ж є симпатія? І взагалі Вітольд мені не освідчувався.

— Кого ти називаєш — симпатія? Оту особу з ліловим волоссям і вискубаними бровами? Він сам казав — це несерйозно. Насправді ж він тільки про тебе думає.

— Як брат. Як рідний брат. І я дуже ціную його братерську приязнь.

Пані Анна зітхнула.

— Ви ще пошкодуєте за свою легковажність. І з ким тобі, люба, буде краще, як з ним? Завше зможеш на нас розраховувати.

— Знаю. Вже й зараз набридаю телеграмами і проханнями.

— А, ти про Атлантиду? Одібрала, донечко, мою посилку? Знадобилась вона тобі?

— Ще й як! Хотіла б знати якомога більше про синів Сонця.

— Знала, що думатимеш про них, ти теж зачарована сонцем, як і я.

В сінях дзенькнуло поставлене відро.

— Вітольде, — спитала пані Анна, — ти? Помий руки та йди обідати. У нас гостя. Чому це ти раніш повернувся?

Риба не клює, — почувся молодий бас.

Тільки тому? — осудливо сказала пані Анна.

— Пробачте, — поправився він, стоячи на порозі, — я чув, що Агнешка приїхала. Як ся маєш? Ти погарнішала. Коли в тебе засмаглий вид, волосся видається зовсім золотим. Мамо, все-таки ти повинна вплинути на Агнешку, аби пішла за мене заміж.

— Мені соромно за тебе, — чорні очі пані Анни блиснули щирим гнівом. — Що то за чоловік, котрий просить допомоги, прагнучи коханої. Ще трохи, і ти станеш холодний, мов риба.

— Ну от, замість допомогти, ти мене паплюжиш! — мовив син з удаваним обуренням. — Присягаюсь бородою Магомета і своєю власною, це мачуха, а не мати. Не слухай матері, Агнешко, і не бійся ні мене, ні риб, ані річки. Давай-но попливемо на човні. Побачиш і чуда, і дива. Сучасні люди не завдають собі клопоту цікавитись тим, що діється навкруги. Наслухаються того, що різні хлопчиська щебечуть по радіо, І думають, ніби вже все знають. А життя треба відчути, треба побачити його самому. Агнешко, напиши повість про людей і Буго-Нарви. Які це прекрасні людні! І те, що вони роблять, багато цікавіше за всі байки про Атлантиду.

— Хочеш показати сучасні дива? — сказала дівчина. — Цікаво, скажи в такому разі, що ти показав би тому, хто прибув до нас з іншої планети? Що ти маєш за найцікавіше на Землі?

— Тема капітальна! — надув губи Вітольд. — Матінко, налийно мені ще цього смаковитого молока! Що б я показав? Гм. Перше я б запровадив його на якусь з міжнародних нарад.

— На яку?

— Важко вибрати. Немає дня, щоб у столицях великих чи менших держав не відбувались такі конференції. Вони, мабуть, найхарактерніша риса нашої епохи, означають зміцнення світу, який єднається, попри політичні складності.

— Вітольде, ти страшенно розумний! Кажи далі.

— Мамо, незважаючи на твої інтриги, мої шанси ростуть. — Вітольд випростався і поправив бороду гордовитим рухом. — Питай, Агнешко, відкрию тобі скарбницю моєї мудрості, тільки проковтну кусник хліба з маслом.

— То з чого б ти почав, Вітольде?

— Показав би злагоджену роботу представників дванадцяти націй в Антарктиді; показав би рівень води в Буго-Нарві, де вже збудовано греблю й гідростанцію. Я тобі покажу, Агнешко. А через пару літ приїдеш і замилуєшся чудовою територією для відпочинку шістдесяти тисяч чоловік.

— Вітку, скажи, кого б ти повідомив про прибуття гостя з

іншої сонячної системи?

Хлопець скривився, наче скуштував чогось гіркого.

— Нікого, — відповів за хвилину.

— Як нікого? Коли хочеш показати йому Землю, слід повідомити про нього… І взагалі, кого повідомляють в такому випадку? Кого першого?

— Міліцію, — буркнув, — я б сам не втручався у таку справу.

— Що ти кажеш? — обурилась Агнешка.

— А хіба ти не знаєш про аферу в Італії?

— Яку? — спитала Агнешка, міцно стискаючи пальці.

— Не чула? До Рима з'їхались німецькі пройдисвіти, видаючи себе за посланців вищих істот. Цього разу з Марса. І як представники майбутньої Держави світу, котру вони мали створити, давали за великі гроші відпущення гріхів, щось на взірець індульгенцій. Важко повірити, що людське безглуздя таке безмежне, але факт лишається фактом: вони продали цих папірців аж на тридцять тисяч доларів. Дурнів вистачить на цьому найкращому з світів, яким є наша старенька Земля. Ті пройдисвіти сидять за гратами, але, мабуть, вже з'явились їхні послідовники?

Агнешці здалося, ніби тільки тепер вона заглянула в глибину бездонного колодязя. Вона затремтіла.

Гагарін якось сказав: тягар популярності дорівнює силі земного тяжіння. Але всі знали, хто він, цілий світ йому дивувався. А що буде, коли на Юна впаде тягар популярності отих пройдисвітів? Як його вберегти, врятувати?

— Авантюристи є скрізь, деякі підроблюють картини, — сказала вона через силу, — але хіба ж ми повинні ставити під сумнів, приміром, цілу картинну галерею в Луврі?

— Слушно, — визнав Вітольд, простягаючи руку по шматок хліба, — але багато легше знайти фальшиву картину, ніж викрити псевдоприбульця з іншої планети.

— Чому ж легше? Важче. Такий прибулець має свій, несхожий на наш, зореліт, свою мову.

— Мати зореліт за речовий доказ? Сьогодні це більш ніж смішно. Чи ти певна, що в якійсь державі не збудовано космічного корабля, який нічим не нагадує ракету? А одяг? Моя люба, такий маскарад найліпший у вік, коли панує мода на космос. Пройдисвіти тепер спеціалізуватимуться в цій науці. Минули часи, коли продавали трамваї або колону Зигмунда. Та що там казати? Ручуся, наші космонавти швидше потраплять на інші сонячні системи, ніж ми дочекаємося гостя здалека. Скільки віків збігло, а досі не траплялось такого на земній кулі.

— Оввa! — перебила його пані Анна. — Це ще не доведено.

Дотепер ще не витлумачено чимало дивовижних явищ.

— І вони можуть правити за доказ, буцім на землю прилетять космічні кораблі? Благаю тебе, мамо, облиш цю розмову, бо мені вже терпець урвався!

— Заспокойся, ми ж говоримо теоретично.

— Хай так, але й тоді слід науково підходити до цих питань. Не можна грунтуватись на байці, легенді, привидах.

— Такий з тебе вчений, лагідно усміхаючись, мовила пані Анна, — як отой, що доводив, ніби царя Навуходоносора не існувало, бо знали про нього тільки з легенд і переказів… І що клинопис — лише цеглини, сточені хробаками. Тепер, коли новий Шліман[12] знайде нові незаперечні докази, після довгого опору ти їх визнаєш, але сам нічого нового не відкриєш.

— Пробачте, — зігнувся Вітольд, удаючи наляканого, — я необережно торкнувся найдорожчого хоббі моєї мами. Знаєш, чому мама так розсердилася? — звернувся він до Агнешки. — Бо вірить в існування Атлантиди, спираючись на легенди й перекази! Але досить вже про легенди! Я хочу бути у згоді з мамою, бо вона не дасть мені більше картоплі з яєчнею.

Дівчина одвела очі від широкої срібної поверхні води, яка миготіла за вікнами.

— Так, — сказала вона, думаючи про щось інше.

Знову схибила. Не запитала Юна, як може ствердити, хто він є насправді. Думала, досить його слова або космічного корабля, несхожого на земні. Треба негайно повертатись і все починати знову. Але вже разом з Юном.

— Можна мені взяти літературу про Атлантиду? — спитала вона.

— Ще встигнеш, — занепокоїлась пані Анна. — Ти ж лишаєшся в нас?

— Ні. Я мушу виїхати сьогодні ж.

ЯК КАМІНЬ

Стихли пташині співи, ніщо не порушувало тиші. Нараз Марцінові здалося, наче він не сам. Підняв голову і зустрів приязний погляд. Юн?

— Юне! — Доторкнувся сріблястого скафандра, теплої долоні й переконався — йому це не примарилось.

— Юне, звідки ти взнав, що я тут?

— Ти ж мене покликав. Ходімо, Марціне, додому.

— Додому? — здивувався, але не зважився перепитати хлопець.

Дужі руки підняли його з землі, і він полинув угору. Легенький, мов пір'їнка, полетів над кронами буків, над соснами, над скелями.

Летіли недовго, та коли хлопець ступив ногою на схил, укритий шовковими високими травами, сонце вже зайшло, і на небі чітко вимальовувався молодик.

Марцін побачив перед собою невеличкий будинок, дуже тендітний і легенький. А які дивні стіни! Йому ніколи було придивлятися, бо Юн потягнув його за собою, і хлопець увійшов у дім, стіни якого випромінювали спокійне світло.

Трохи постояв, приголомшений новими враженнями й гавкотом Гани, котрий стрибав довкола нього.

— Ходімо купатися, — сказав Юн і повів хлопця до маленької кімнатки.

Марцін роздягнувся і увійшов за перегородку, його вмить огорнув сухий, швидкий потік повітря, видмухуючи з нього втому, спричинену тяжкою дорогою. І коли врешті його обмив водяний струмінь, Марцін вискочив з «лазні» бадьорий і свіжий.

Потім вони ходили по кімнатах, а за ними, мов тінь, Гапа, котрий, видимо, мав гостя з космосу за свого нового хазяїна.

Марцін ніде не бачив проводки, його друг викликав чари, натискуючи знані лише йому місця в стінах, або словами, що звучали неначе наказ. В кухні не було плити, самі заглиблення, а в них якісь колби, коробочки з дивного матеріалу і отвори, звідки била вода. Сміття кидалось в скриньки і там перетворювалося на сірий попіл.

«Ми теж, — міркував подумки хлопець, — вже виплутуємося з дротів, і наші прилади стають щоразу менші, хоча б завдяки напівпровідникам. І ми дійдемо до бездротової цивілізації».

— За два дні збудувати такий дім — це справді надзвичайно, — мовив уголос.

— Просто, коли вмієш.

— Чи всі у вас уміють?

— Ці знання передаються тільки в надійні, гідні руки. Чи ми так кажете: «Надійні, гідні руки»?

— А як можна довести, що ти гідний?

— Треба пройти випробування.

— Іспит?

— Ні. Випробування. Все життя — це випробування, і завтра можна здобути те, чого не здобув сьогодні. Сідай-но, Марціне.

Хлопець оглянувся і не побачив жодного стільця. Невже на планеті Атіс люди сидять на підлозі, як у Японії? Де ж канапа, або килими, або щось подібне? Та ось Юн торкнувся стіни — з підлоги висунулись крісла незвичної форми, легкі й вигідні.

— Ні, Юне, ми ще не вміємо творити такі чуда!

— Всього можна навчитись. Найголовніше…

— Що найголовніше, Юне?

— Вміти використовувати свої знання і свій… — подумав хвилину, — і свій хист.

— А хто у вас на Атісі найстарший?

— Ті, хто вчить і виховує.

— Справді?

— Чому ти дивуєшся?

— Ні. Я не дивуюсь.

— Розкажи, Марціне, що робиться на станції.

Хлопець почав оповідати про радіо, яке гриміло на весь ліс, про те, що камінь вже зняли з шворки, і про те, як він заблудив, бо не знайшов карти.

— Юне, ти не викажеш мене Агнешці? — спитав на кінець.

— Звичайно, ні.

— Ти теж її боїшся?

Легенька усмішка промайнула на Юновім обличчі. Він жартома скуйовдив Марцінову чуприну.

— Іди спати, хлопче. Одяг залиш тут. Уранці знайдеш його чистим.

Облягаючись, Марцін думав йому бракує слів на визначення нових понять. Дуже важко знайти назву для предметів, що їх бачиш уперше. Ота кишеня в стіні, на яку показав йому Юн, — шафа чи пральня? Одежа, котру він поклав туди, лежала чи висіла, підтримувана струмками повітря?

Канапка еластично вигнулась під хлопцем. Юн укрив його ковдрою «хмаркою». Як затишно й вигідно лежати отак! «Хмарка», легесенька і тепла-тепла, пестливо огорнула тіло.

Коли Юн виходив, він «погасив світло». Стіни потемніли, стали прозорі, і з трьох боків Марціна оточили дерева.

Цікаво, подушка теж така еластична, як канапка? Марцін доторкнувся до неї, і тої ж миті з'явилось тьмяне світло. Доторкнувся вдруге — світло погасло. І знову над головою заяскріли зорі на синьому небі.

Гарно спати під зорями, наче на галяві. Але сон тікав од нього. Мріялось про політ з Юном над горами.

Довга тінь з'явилася перед будинком, потім друга, менша, при самій землі.

Марцін відкинув «хмарку» і скочив з канапки.

— Юне, — закричав він, — Юне, любий! Я дуже хочу полетіти. Але так, в скафандрі! Хоч би над отією горою. Одне коло. Ніколи ще не літав отак «пішки».

Вони піднялись над верховиною, і їхні сріблясті скафандри виблискували місячним сяйвом. Десь унизу лежали гори, вкриті лісом. Марцінові здалося, ніби він загубився в мороці, і він міцніше стиснув ІОнову руку. Ото була б притичина! Рано-вранці лісники уздріли б хлопця, який висів у повітрі!

Під ними миготіли безладно розкидані земні зорі. Цісна? Должице? Ветлін? А може, вже Лєско чи навіть Чорна? Він не знав, з якою швидкістю і в якому напрямку вони летіли. Овівав їх то холод, то ніби подих південного вітру — то земля оддавала ночі увібране за день тепло.

Якби-то мати такий власний скафандр! Марцін літав би у ньому до школи — над людьми, машинами, трамваями…

Зорі то яскраво блищали, то темнішали — на них напливали хмари. Місяць сяяв золотом на синьому оксамиті неба.

Юн потягнув хлопця за руку. Вони полинули вниз, ніби на невидимих ґринджолах, як ото листя, що падає з дерева.

Потім ноги за щось зашпортнулися, і якби не Юн, Марцін простягся б на землі. Хвилину хлопець приходив до тями, приголомшений простором, раптовим приземленням.

На дорозі нікого не було, тільки подеколи проносилися машини, сліпили фарами. Нараз заскреготіли гальма — вантажна машина стала.

— Скільки вас? — спитав водій, визирнувши з кабіни. — Тільки двоє? Залазьте.

Червоні вогники цигарок свідчили: в кузові хтось є. То їхали робітники. Марцін боявся, що скафандри привернуть їхню увагу, але в Бещадах звикли до всякої одежі, і ніякий маскарад нікого не дивував. До того ж темно…

Їх зустріли приязно. Юна одразу пригостили цигаркою. Він узяв, подякував… І закашлявся димом. Вибухнув регіт.

— Ще хлопець не навчився! Однак тримає фасон. Викинь,

брате, ту гидоту! А ви звідки?

— З гарцерської метеорологічної станції, — відповів Марцін.

— А куди їдете?

— Хіба не бачиш, — обізвався робітник, — на гулянку мчать. Сьогодні ж танці. Тихенько втекли звечора. Чи, може, неправда?

— Правда, — сказав Юн і засміявся.

Отак балакаючи, доїхали до перших будинків. Тут Юн виплигнув і потяг за собою Марціна.

Наріжний будинок дзвенів музиками. Юн попрямував до нього.

— Юне, навіщо ми туди йдемо?

— Розважатися.

— Але це не та розвага…

Юн одчинив двері.

В яскраво освітленій залі, на помості, уквітчаному гірляндами, грав оркестр. Кілька пар танцювали.

Біля вікна, з якого звисали шматки подертої фіранки, навколо пляшок з пивом з'юрмилось товариство, фальшиво співаючи:

«А всі рибки сплять и озерах, плум, плум, плум, плум, плум!»

Цигарковий дим оповивав кімнату, люди здавались в його хмарах якимись химерами. Пляшки і склянки валялися на підлозі в калюжах.

Юн завмер на порозі з рукою на клямці.

— Ходімо звідси, — благав Марцін, — це не свято, а пиятика!

Хтось штовхнув ногою стілець, і він з гуркотом вилетів на середину зали. Серед галасу й реготу Марцінові почулося, ніби його гукають. Саме його, бо в п'яному белькотанні він почув слова «станція» і «гарцери». Не повірив власним очам. З пляшкою в руці перед ним стояв, хитаючись, Мотоногий.

— Ти-и-и, щеня, — сказав, підходячи, і горілчаний дух ударив хлопцеві в ніс, ніби з губки, вмоченої в алкоголь. — Ннна, п-п-пий, я-я-я пригощаю. Л-л-лялечка своє дістане, а ти випий, що-о, ні-і? Я-я до вас доберуся, знайду, що ви ховаєте!

Юн ступив крок уперед і став між Марціном і п'яницею. Пляшка дзенькнула об підлогу, заливаючи Марцінові ноги. Мотоногий поточився, але відштовхнувся од стіни і посунув на них.

— Що? Битися? Зі мною? А я вас знищу, знищу! Я в-в-все м-можу.

Марцін потяг Юна на ганок, у вечірню свіжість.

— Тікаймо, — благав він, — ходімо! Він іде за нами!

П'яний подолав поріг, бурмочучи під ніс погрози, але нараз підскочив, ніби підбитий вгору м'яч, і, покотившись сходами, простягся на траві.

— Що це? — спитав Юн.

— Розвага. Ти хотів розважитись, от і маєш!

— Хто це?

— П'яний. Напився — морс йому по коліна!

— Навіщо? — в темноті Марцін побачив зблідле Юнове обличчя й широко розкриті очі. — Навіщо?

Навіщо? Біс його знає навіщо. Чом Юн бере близько до серця такі дурниці? Подумаєш хтось напнися і жбурляє стільці!

— Все можу! — белькотав Мотоногий, силкуючись звестися, але знову падав на траву. — Начувайтеся!

Не первина Марцінові чути такі слова, їхній сусіда подеколи напивався отак. Такий собі тихий та смиренний, ходить якось бочком, у куцому піджачку і вітром підбитому пальті, а в суботу після зарплати міг усе! Так він принаймні думав. А далі? Бив жінку, приплентавшись додому, — ото й усього, що він міг. Його виселили з квартири.

— Ти чув? — сказав Марцін голосно. — Він кричав, що все може. Ввижається йому, ніби все може. От він і трощить стільці, ламає все, що трапить під руку. Такий собі герой двадцятого віку. Перекинь-табуретка! Вирвидерево!

— Він недужий! По нього приїдуть?

— Приїдуть, напевне приїдуть. Міліція забере його у витверезник, а як когось поб'є, то й у в'язницю.

— В'язниця? Що це таке?

— Оселя з гратами. Для таких, як отой хуліган, котрі псують іншим життя.

— Треба їх лікувати.

— А хто їм не дає? Є лікарні, радіо передає цілі серії різних жахів про скалічених дітей, про аварії з вини п'яних водіїв. А вони роблять своє. Їм добре й так.

— Коли їм так добре, то вони хворі.

«Може й хворі, — розмірковував собі хлопець. — Ніхто поміж здорових людей не буде орати носом землю, як Мотоногий. Мати розказувала, що колись навіжених садовили до в'язниці, як спокушених дияволом. А тепер їх відвозять до лікарні. Можливо, пияки й бешкетники й справді не мають клепок у голові, і годилося б їх туди позабивати?»

Але балакати далі про п'яниць Марцін не схотів. Його душив гнів — і на Мотоногого, що знеславив перед гостем мешканців Землі, і на Агнешку, котра так довго підмальовувала земне життя, ставлячись до Юна, мов до дикого птаха, якого можна сполохати голосом чи рухом, і навіть на Юна — сам затягнув його на цю «розвагу», а тепер дивується, розпитує, дивиться з огидою…

— То у вас немає пияків і хуліганів? — скрикнув хлопець. —

У вас свята планета?

— У нас? Хворі живуть окремо на Меропі, — і тонка рука показала на світле кружало, що виглядало поміж хмарами.

— Засилаєте їх на Місяць, аби вам не заважали?

— Засилаємо, аби вони вилікувалися.

— Це ви тільки так кажете. То баєчки для гостей! — зопалу вихопилося в Марціна. Враз хлопець замовк. Оце бовкнув!

— Баєчки, — повторив Юн і поволі глянув на пияка. — То ви розповідаєте гостям баєчки про те, що у вас добре, але мовчите про таких, як оцей. Що ви ще ховаєте від мене?

Темна постать під сходами заворушилась і раптом несамовито заверещала.

Людина лежала в них під ногами, глуха і сліпа, мов камінь. Людина, яка зреклась своєї людяності. Вона ні про що не думала. Нічого не розуміла. Не бачила ні землі, ані неба з його далекими дивними світами. Нічого не відчувала, опріч бажання безглуздої руйнації. Нічого більш не могла. А нахвалялася, ніби може все.

Марціна пойняв пекучий сором. Яким дурним здавався він собі зараз! Навіщо він заздрив, що на Атісі краще будують, що машини там досконаліші за наші? Юн має слушність: цього можна навчитися.

Для Юна найважливіше — яка ж людина Блакитної Планети, як вона використовує свої знання, чи можна на неї звіритися.

От дурень, чому він не запросив Юна перше у Варшаву до батьків!

Досі йому видавалося за звичайне, що мати в нього лікар, а батько будівельник. Але тепер йому хотілось розказати Юнові, як стомлена після чергування мати завше телефонує в лікарню, питає про тяжко хворих пацієнтів. І про те, як тішиться батько, дивлячись на нове селище, зведене його руками.

Його матері, його батькові можна вірити, і вони розповіли б Юнові правду про Землю.

— Юне!

Та Юн не відповів — він пильно дослухався.

— Хтось є в нашому будинку на вершині!

Біля скель, що скидалися в місячному сяйві на руїни середньовічного замку, щось світилося. Будинок чи не будинок? Вулиці, забудовані такими спорудами, не потребували б ліхтарів — опуклі стіни самі випромінюють світло.

Агнешка дивилась, мов зачарована. Обережно доторкнулась до гладенької площини. Справжнє чудо! Під руками ніби й нема нічого — саме повітря, а стіна стоїть собі й вже не висвічує, геть темна. Дивоглядь!

Хіба це не доказ того, що Юн прилетів здалека? Адже на Землі ще не вміли так будувати. Юн створив таке диво сам один, і, певно, він зможе зробити це й у Варшаві, перед ученими всього світу.

З стіни несподівано вистромилась собача голова. Вона стирчала окремо від тулуба, мов голова кота, котра з'явилась Алісі в Країні Чудес. Але не зникла, як та. Навпаки, з переможним «Гап, гап!» пес вискочив, перетворившись на справжній клубок радощів.

— Гапо! — дівчина гладила м'які кудельки. — Гапцю, любий! Де Юн? Де Марцін? Пішли гуляти? Так? І тебе полишили самого? Ну, то не треба їх кликати. Нехай для них це буде несподіванка. Чи знаєш, що тепер нам щаститиме? Гапцю, яка я рада!

Вона й справді раділа. Зараз на Гапин гавкіт прийде Юн, і Агнешка геть усе йому розповість: про свої невдалі спроби і про те, як вона шкодує, що намагалась влаштувати його справи без нього…

Вона раділа, та водночас боялась чогось. Не самотності, не того, що Юн і Марцін десь блукали серед ночі, ані визнання своєї поразки…

Сама не знала, чому проймає її холод, чому він коле їй пучки крижаними голками й дістає до серця.

Коли вона побачила два сріблястих силуети, що спускались з неба, кинулась до них і голосно крикнула:

— Юне, я чекаю тебе! Покажеш свої чудеса вченим, навчиш нас усе це робити?

І раптом збагнула: вона боялась лиш одного короткого «Ні», яке й почула у відповідь.

ОДИН ДЕНЬ І ОДНА ЖАХЛИВА НІЧ

Кімната перейнялася всіма барвами землі й неба. Прозорі стіни увібрали в себе пурпур передвечірнього сонця, срібло й сліпучу білість хмар.

Агнешка цілий день просиділа над зошитами пані Анни. З власного досвіду знала: найліпше думається, коли робиш щось стороннє. Здається, ніби забуваєш тоді про те найголовніше, що повсякчас турбує тебе, аж раптом виникає готове рішення, готова відповідь на питання. Але сьогодні нічого не виходило. Поставали писаний, цілий ліс запитань, тим вищий і недоступніший, чим малі вона в нього заглиблювалася.

«Що робити? — питала себе Агнешка, стискуючи долонями скроні. Може, виїхати? Юн не потребує ні моєї ради, ані опіки. Що б не скоїлось, він сам здатен оборонитися».

І все ж вона була певна: тривога за Юна не дасть їй виїхати.

«Все скінчиться і стане до ладу тоді, коли врешті Юн відлетить», пробувала вона себе втішити, але ця думка непокоїла ще дужче.

Якесь внутрішнє тремтіння не покидало її з тої миті, коли Юн одним словом відмежувався од її планів і запросив у дім з холодною люб'язністю. Відтоді вони не бачились. Минула безсонна ніч, спливав день, та нічого не було ані з'ясоване, ані вирішене.

Їй захотілося їсти. Вранці вона знехтувала сніданком, який з'явився з-під підлоги на столику, заставленому склянками й тарілками, що мінливо вигравали усіма барвами. В обід столик зник і з'явився з новими наїдками.

Агнешка знічев'я взяла райдужну склянку й піднесла її до вуст. Ніколи ще не куштувала такого. Справжній тобі нектар! Потяглась до тарілки з темними коржиками, аж раптом чиясь рука, замазана в чорнило, висунулась просто з стіни.

— Марцін? — спитала Агнешка.

— Можна? — і поруч з рукою показалася білява голова.

— Заходь.

Хлопець вийшов із стіни і боязко підійшов до неї. Ніколи досі вона не бачила в нього такого винуватого обличчя. Навіть чуприна не стирчала войовничо, як завжди.

— Що трапилось?

Він мовчав.

— Ну ж бо, Марціне!

Вперше його доводилося просити.

— Даруйте, — сказав він нарешті, — то все через мене. Якби не моя дурна витівка, Юн не побачив би п'яниць…

— Яких п'яниць?

— Ну, Мотоногого й інших.

— Згляньсь, Марціне, звідки тут взявся отой лобур?

— Не тут. Я попросив Юна політати зі мною в скафандрі, бо я ще так не літав і хотів спробувати. Ну, полетіли. А по дорозі натрапили на пиятику. В найгіршому розумінні слова. Я не хтів, щоб Юн бачив усе те, але він затявся. Ну й завітали до «будинку культури» саме на випивку. Я навіть тягнув його за руку, аби піти звідти, а він стояв і дивився, мов скам'янів. Уперше бачив таку забаву. Не знаю, звідки взявся там Мотоногий. Він щось варнякав, мовляв, помститься, знайде нас… Тицяв мені під ніс горілку… Юн не розгубився і відштовхнув Мотоногого. Ніяк не міг зрозуміти, навіщо той п'є і гатить кулаком по столу. В них на Атісі, певно, такого не буває. І все питав мене: «Навіщо?», «Чому?»

Я розгнівався і бовкнув якусь нісенітницю. Він тепер думає, що ми його дурили.

Дівчина схилила голову.

— Агнешко, — шепнув Марцін жалісно, — пробачте мені, я ніколи…

— Заспокойся, Марціне, Ти ж мені казан, що не варто нічого таїти від Юна. Це моя провина. Юн справедливо перестав мені вірити.

— Але зараз він просить нас до себе, певно, в нього це минулося.

— Ходімо.

— Я зараз… Тільки оббіжу навколо будинку, гляну, чи все гаразд. Цілий день стою на варті. Досі все тихо.

Вже один погляд на похмурого Юна переконав дівчину у марності її сподівань, що «це минулося». Юн вказав на зручну канапку біля столика.

— Хочеш послухати разом зі мною повідомлення Платона?

— Залюбки, Юне.

Стіни кімнати потемніли водночас з небом. Агнешка з полегкістю подумала, що в сутінках багато легше розмовляти — не видко облич.

— Отже, починаємо.

Юн доторкнувся до малесенької коробочки, яка лежала на столі. Почувся металевий голос:

«Є в Єгипті, в дельті Нілу, край, що зветься Саіським. Там найбільше місто Саіс…»

Увійшов Марцін, здивовано озирнувся — хто це говорить? Адже крім Агнешки з Юном тут нікого немає!

«На вашій Землі жили найгарніші й найрозумніші з людей, — почув Марцін, — а ви про це й не знаєте. Бо ті, хто лишився, загинули, не вміючи закріпити слова в літерах…

— …слова закріпити в літерах, — повторив хлопець. — То, мабуть, розповідь про давні часи, коли люди ще не вміли писати. Але хто це промовляє? Хто? — шепнув, нахилившись до дівчини.

— Платон. Переказує те, що Солонові оповідав один єгипетський жрець в Саісі.

— Платон?

Хлопець ладен був повірити, що Юн здатний викликати не тільки голоси, а й тіні всіх стародавніх мудреців. Адже ж чув він по радіо про вченого, котрий хотів прийняти радіохвилю, послану з Землі в космос, коли вона поверталась, відбившись від небесних тіл, що їх стріла на своєму шляху.

В наш час найфантастичніші мрії стають дійсністю, і, може, за кілька літ на уроці історії вчитель зможе настроїти спеціальний приймач на картини минулого життя, на епохи, про які розповідає.

Голос лунав далі, але жодна тінь не спливла з чистого зоряного неба.

Марцін загубив сенс розповіді й полинув думками до зірок разом з Агнешкою і Юном, яких йому вдалося помирити в своїх мріях.

Агнешка слухала, похиливши голову. Уникала погляду темних очей. Просто не вірилось, що вони недавно дивилися на неї так щиро й приязно.

«…Твори наші свідчать: колись ваша велика держава зламала силу, яка наступала на цілу Європу й Азію. Вона насувалася від Атлантичного моря. Там перед протокою, що її називаєте ви Геркулесові Стовпи,[13] лежав острів, більший за Лібію[14] й Азію, разом узятих. Од нього йшов шлях до інших островів і до суходолу,[15] котрий лежав навпроти,

Отже на тому острові, на Атлантиді, утворилася велика, гідна подиву держава, на чолі якої стояли можні владарі. Їм належав цей острів, ще багато островів і навіть частина суходолу. Опріч того, вони владали Лібією аж до кордонів з Єгиптом і Європою аж до Турції. І ця могутня держава хотіла уярмити і ваш край, і наш, і все Середземномор'я. Тоді-то, Солоне, і виявилася всім міць вашої держави, її діловитість і сила. Ваша держава повела за собою інші народи, розгромила нападників і підняла стяг перемоги. Вона не дала поневолити тих, хто досі був вільний, і всім нам, що жили по той бік Геркулесових Стовпів, зберегла свободу. А згодом трапився страшний землетрус і потоп, настав один день і одна жахлива ніч, коли ціле військо поглинула земля,

а острів Атлантида занурився в море й зник».

Запала тиша.

Очам дівчини уявлялась картина катастрофи, переказана в легендах індіянів: «Полум'я шугало вгору аж до зірок, що спадали на землю, мов вогняні сльози. Води океану знялися над рівниною, стали нерухомо, ніби скляна зелена стіна, і, пронизані блискавицями, ринули, затоплюючи долину…»

«Природа збунтувалась проти людини. І рослини, і скелі. Люди видиралися на дерева, але дерева їх струшували, кидались у будинки, але будинки їх не впускали, бігли до скель, але печери замикались перед ними, — аж поки не змила їх вода… А коли все скінчилось — Атлантиди вже не було».

— Чому вона загинула, чому? — спитав Юн.

Агнешка цілий день шукала відповіді на це в нотатках пані Анни. Одно було ясно. Близько одинадцяти тисяч літ тому на Землі настала катастрофічна зміна клімату. Схоже, земна куля змінила положення своєї осі. Вчені по-різному пояснювали це явище.

Що може вона сказати Юнові?

— Чому? — почула вона знову, відчуваючи на собі його погляд.

— Мабуть, ніхто цього не знає.

— А що ти сама про це думаєш?

Агнешка завагалась, та мовчати не могла, вона ж бо заприсяглася, що надалі не таїтиме нічого від Юна.

— Коли хочеш, скажу, але я не досить знаюся на цьому.

— Кажи!

— Я знайшла в нотатках моєї знайомої китайську легенду, яка видається мені аналогічною до Платонової розповіді. То легенда про страшного дракона Кунг-Кунг, який багато років був могутній і непереможний. Але одного разу зазнав поразки. В гніві й розпачі він вдарився головою об стовп, який підтримував небесне склепіння, і той впав разом з небозводом.

— Може й було так насправді, — казала далі. — Щоб подолати ворога, атланти застосували сили, які знищили заразом і їх самих. Бо вони ж мали потужну енергію, котра рухала їхні повітряні кораблі… Я ні в кого не питала і не відаю, чи міг такий вибух спричинитися до зміни земної орбіти. Коли б це було так,

то стали б зрозумілі причини подальших катастроф… Юне, пробач, але ти ж хотів, аби я сказала тобі те, що думаю.

— Перш ніж відлетіти, — озвався він перегодом, — я хотів би побачити місця, що про них розповідається в легендах про атлантів. Я пробував викликати зображення Сіріад, де колись стояли стовпи з викарбуваними на них законами й правами атлантів, і краю Саіс, який відвідав мудрець Солон. Але побачив самі піски. Де ці держави?

Юн випростав руку, і на матовій стіні замиготіли тіні. Зачудована Агнешка побачила піщані бархани, що простяглися до самого обрію.

— І тут нічого немає! — вигукнув Юн.

Ніби заперечуючи його слова, десь в глибині пустелі здійнявся до неба стовп диму. Вибух. Другий. Третій. Ближче й ближче дим. Вже видно крізь його хмари мундири солдатів. То бій!

— Ні! — скрикнула Агнешка. — Не шукай, Юне, ні країни Сіріад, ані країни Саіс. Знищили їх війни. Засипав пісок.

— Тоді покажи мені старі книги, де йдеться про них. Хіба ж у давнину не було бібліотек, хіба ніхто не зберігав книг і документів? Хіба про минуле ви знаєте тільки з легенд і переказів?!

— Такі документи могли бути в Олександрійській бібліотеці, але її спалили римляни, а решта винищена під час релігійних чвар…

— Війни! Чвари! — скрикнув Юн. — Історія Землі — то історія воєн, історія знищення! Її мешканці не вміють використати знання й сили задля власного добра! І сьогодні все так, як в давні віки. Ви хотіли це приховати від мене. Тепер я зрозумів, чому ви не любите, коли хтось читає ваші думки. Боїтесь, що викриють облудність ваших слів! Не можна вірити мешканцям Землі!

Агнешці здавалося, ніби Юн мовить до неї здалека, з глибини віків чи з далекої зірки. А сама вона перебуває між таємничим минулим і незнаним прийдешнім.

Вона не відповіла на докір. Не боронилась. Та що б важили її слова, коли щойно перед їх очима постали стовпи вибухів.

Раптом стіна засяяла теплим світлом, стеля зімкнулася над ними, відокремила їх од Всесвіту. В кімнаті стало тихо ii затишно.

Агнешка підвелася. Хотіла негайно піти звідси. Але ніяк було вийти. Марцін, зсунувшись з фотеля, заснув біля столика, притулившись обличчям до Гапиних кудельок. Він не чув гнівних Юнових слів.

Юн нахилився над хлопцем, його лице проясніло.

— Марціне! Ти хотів побачити свій дім. Дивись!

Хлопець зразу ж розплющив очі.

— Дім? Справді?

Стіна ніби розступилася, і перед ними з'явилася Марцінова квартира у Варшаві. Ще недавно Агнешка сиділа на тій засланій барвистим килимком канапці, міркувала, як то Юн розмовлятиме з політиками і вченими. Біля телефонного столика стяла пані Венцковська і виймала скалку з пальця дівчинки Ясі.

Її бабуся оповідала Агнешці, що Яся боїться лікарів і здіймає лемент, як тільки побачить білий халат. Марцінова мати — єдина з лікарів, здатна підступитися до дівчинки, коли їй щось болить. І зараз Яся відвертає голову й кумедно морщить носика, але не висмикує руки.

Чорний пудель Перо заклацав пазурами по підлозі, позіхнув і ліг біля ніг пана Венцковського, який щось креслив, схилившись над столом.

— Дякую, — мовив тихо Марцін, коли видиво зникло.

— І я тобі вдячний. Я радий, що побачив твою родину.

— А ти кого хочеш побачити? — звернувся Юн до Агнешки.

— Сьогодні нікого, — відповіла вона поспіхом.

ЩОБ БУТИ В ЗГОДІ З ПЛУТАРХОМ

Юн зачинився в своєму зорельоті, а з ним і Гапа, який, проте, прибігав подеколи до Агнешки, клав пухнасту голову їй на коліна й винувато дивився вологими очима, ніби перепрошуючи за зраду.

Добре, що вона не бачиться з Юном. Бо відчувала: зараз вона нездатна ні на щире слово, ані на будь-які пояснення.

Ще в дитинстві завжди ставала мовчазною і відлюдкуватою, коли якийсь тягар лягав на серце.

— Що тобі, Аю? — питала тоді тітка. — Твоя неприступність свідчить: трапилась неприємність. Ходи до мене, донечко, розкажи мені все, бо ти як крижинка.

Це називалося в них «відхукати або відморозити Аю». Ніхто, крім тітки, не міг цього зробити…

Однак Агнешка мусила визнати, що Марціна не відштовхувала її холодність. Приходив кілька раз на день і звітував:

— Все гаразд! Ворога ніде не видно.

Видно, не забув погрози Мотоногого: «Я вас ще знайду. І помщусь»…

Щоправда, їх не так легко знайти в бещадських пущах, але Марцін про всяк випадок поклав собі матися на бачності.

— Марціне, — сказала йому якось Агнешка, — занеси-но Юнові оці матеріали. Це різні атласи, словники, ну, і нотатки пані Анни про Атлантиду. Може, він схоче їх прочитати.

Хлопець повернувся лише через кілька годин. Він сяв, його чуприна задерикувато стирчала.

— Що я бачив!!!

Агнешка глянула на нього.

— Юн уміє не тільки викликати все на Землі, але й свою планету.

— Невже?

— Я бачив Атіс так близько, як вас. Юн показав мені свій дім, ще кращий за цей. Квіти там величезні, мов блюдця, і здебільшого блакитні. По небу літають машини на повітряних подушках, на взірець тих, що їх малював Юн. Зупинок немає. Люди виходять в повітрі й далі летять уже а скафандрах. Всі носять скафандри. Аж в очах рябіє, бо всі вони різнобарвні. Бачив одною хлопця, котрий виходив з такої машини прямо в воду. Я думав, він втопився, а Юн пояснив: там живуть не тільки на землі, але й у повітрі, і в воді. Вони мають чудові підводні сади. Вони ніби амфібії, ви ж

знаєте? Але і в нас є люди-амфібії, і ми через кілька років дійдемо до того ж.

— Бачив Юнових родичів? — спитала вона нерішуче.

— Ні. Але над його домом вискочила з машини якась дівчина і спустилася в сад, наче до себе додому.

— Ну й що?

— Не знаю, бо картина зразу відмінилась, і я уздрів хлопця, який стрибав у воду. Ота дівчина, мабуть, його сестра, їй десь років із двадцять наших земних.

— Схожа на Юна?

— Ні. Скорше на ту циганку, якій так сподобавсь Юн, коли ми оглядали циганський табір. Така ж вродлива, як дівчина з Атіса, тільки розпатлана.

— Ага…

— То для мене викликав Юн свою планету, бо коли я прийшов, він грав.

— На чому?

— Хіба я знаю? На патику. Не вірите? Торкався пальцями і грав. Дивно. У нас не знають таких звуків, навіть в електронних інструментах… Ага! Мало не забув. Юн просить, аби ми разом з ним полетіли шукати Атлантиду. Полетимо, правда?

— Полетимо.

— Напишу листа батькам, бо потім ніяк буде послати.

— А тепер як пошлеш?

— Піду до Ветліна, заразом куплю припасів на дорогу. Ви дозволите? Космічна дієта мені більше до вподоби, коли наїмся чогось земного. Давно вже я не куштував хліба з маслом, сиру і бурого петіта.

— Коли Юн хоче летіти?

— Певно, днів за два, бо казав, що йому на стільки вистачить читати того, що ви прислали. Ага. Дякував за книжки, гадає, вони йому здадуться у виборі маршруту…

— Гаразд. Попередь Юна, що завтра ми з тобою виїжджаємо на цілий день. Заразом заберу на пошті свого рюкзака.

Сонце стояло вже височенько, коли Агнешка і Марцін вийшли з ліщини на розлогу долину, з усіх боків замкнуту горами. Село тяглося вздовж ріки поміж лісистими пагорками та довгим валом Ветлінської полонини, її лисі, вкриті травою верхів'я блищали над смугою букових лісів.

— Іди до крамниці, — мовила Агнешка, вкинь листа і приходь до мене.

Кидаючи конверти до поштової скриньки, Марцін нараз побачив на червоній стіні «розу вітрів» — їхній з Лнтком знак,

яким вони користувались, коли хотіли терміново зустрітись чи поговорити. Знак тривоги.

Уважно оглянув скриньку з усіх боків і скрізь знайшов «розу вітрів». Навіть на дверях вгледів стрілку і малюнок конверта. Отже, Антек шукав його в Ветліні!

Хлопець увійшов до невеличкої кімнати й нерішуче зупинився біля дерев'яної перегородки.

— Що, кавалер, мало купив марок? — спитав службовець.

— Ні… Я… чи не лишав хто-небудь для мене листа? Мене звуть Марцін Венцковський.

— Венцковський?.. Венцковський…

Службовець підійшов до скриньки з листами. Повільно перебирав конверти, позираючи в віконце.

— Егей! — зірвався він раптом з місця і застукав у шибку. — Пан Гороховський, гей!

У вікні майнула чиясь постать, і в дверях став робітник у линялій сорочці з пилкою на плечах.

— Пане Гороховський, ви йдете в бік Гірських Берехів, так?

— Так.

— Заберіть, будь ласка, листи і роздайте їх адресатам, вони всі там живуть…

— Добре, — погодився робітник, — давайте.

— Зараз, зараз, один лист ось цьому парубкові. Марцін Венцковський? Так? На тобі листа.

Марцін нетерпляче розірвав конверта. Що могло статися в таборі? Чому Антек його шукав?

«Марціне!

З міліції нас повідомили, що вони затримали п'яницю, котрий нахвалявся показати гарцерам, де зимують раки (делікатно кажучи). Ще кричав, що знайде гостя, якого ми переховуємо.

Міліціонер Яблонський питав, кого це ми переховуємо і з якою метою. Якомога логічніше я переконував: ми нікого не переховуємо, п'яниці все приверзлося…

І ще питав Яблонський, чому ми не прописали мексіканця, який перебував у нас на станції довгий час. Я пояснив: мексіканець прийшов перед самою бурею, скоро вона скінчилася, пішов собі, і не було коли його прописати. Не знаю, чи мої пояснення відповідали дійсності, але це ствердили Дзядек-старший і Дзядек-молодший. Тадеуш теж ствердив, що на станції нікого не було чужого і навіть деякі намети були згорнуті.

Ага, той п'яниця тепер арештований і «відпочиває», але незабаром його випустять, бо він тільки випив і трохи побився. Яблонський затримав його до з'ясування справи.

Напиши, якому це туристові ви так допекли?
Що мені робити далі?
Розкажи все Агнешці. Будь обережний з пияками.
Чао. А.»

Антек ще раз довів: він вірний друг. Хоч і почуває себе ображеним, поспішив на допомогу. Першим Марціновим бажанням було сісти в автобус і податися до табору. Нарешті він все розкаже Литкові, порадиться з ним…

Однак цей план він відкинув, як нереальний. Адже Мотоногий десь поблизу і, стежачи за Марціном, міг дізнатись про їхню схованку.

До того ж, сказавши приятелеві правду, змусив би його брехати іншим. Антек захистив їх, і гадки не маючи, що всі його пояснення дуже далекі від істини.

Найкраще порадитися з Агнешкою. Та вже на порозі хлопець передумав. Коли показати цього листа Агнешці, вона здогадається, що він розмовляв з Антком про свої відвідини Ветліна. Агнешка знову назве його базікою і зовсім втратить до нього довір'я.

Ні. Хоч раз годиться бути у згоді з Плутархом, який говорив: «Те, про що ти промовчав, завжди можна сказати, але сказане не поправиш мовчанням…»

З Анткового листа виходило: їх шукав не тільки Мотоногий, а й ще якийсь турист. Хто б це? Хіба вони ненароком щось накоїли? Може, то Король Вужів скаржиться, що йому не дозволили лишитись на станції і патрати змій?

За вікнами бовваніли верховини. Далеко на сході підносився конус Царинської полонини.

Король Вужів не прийде туди з своєю валізкою. Але Мотоногого треба стерегтися.

— Чи можна попросити у вас аркуш паперу? — спитав Марцін у службовця.

Одержавши голубий, трохи зім'ятий конверт і аркуш паперу в лінійку, швидко написав;

«Антку! Дякую за сигнал. Тільки жодного туриста ми не образили, хіба що Короля Вужів. Дізнайся про всяк випадок, чи справді то був турист, а не Мотоногий. Будь обачний, бо він декілька разів погрожував нам помститись за Гапу. Нехай Яблонський зацікавиться зеленим моторолером, може, хтось саме такий розшукує.

Твого листа знайшов на пошті завдяки знакам.

Розкажи Тадеушеві про витівки Мотоногого. Шкода, що тебе

нема зі мною. Нічого не хотів би від тебе таїти, але все так недоладно склалося…

Коли зустрінемося, я тобі докладно все розповім.

Завтра звідси від'їжджаю.

Дякую тобі ще раз. М.»

— Марціне! — в дверях стояла Агнешка з напханим рюкзаком на плечах. — Марціне, що ти робиш тут так довго, я вже думала, якась халепа трапилась?

Тільки тепер він помітив, як змінилась Агнешка останнім часом. Обличчя в неї змарніло, схудло і майже губилося в хвилях ясного волосся.

Марцін здолав спокусу все їй розказати. «Навіщо її хвилювати. Ще встигну», — виправдував він себе.

— Написав ще одного листа, — сказав голосно. — Пробачте, що вам довелося чекати.

Тільки пізно ввечері дісталися вони до вершини. Рюкзак заважав іти швидше. І хоча несли його по черзі, таки добре натомилися.

Будиночок світився в темряві. Назустріч з гавкотом вибіг Гапа. Агнешка погладила його, але дивилась на будинок.

— Треба попросити Юна, щоб він якось замаскував цю споруду, — сказав Марцін, неспокійно озираючись.

— Це правильно, — мовила вона зворушено, — хтось може випадково сюди зайти. Ну, Гапо, пусти мене. Нема чого чекати…

На галяві під розлогим шатром бука Гапа пильнував пакунки.

— Гапцю, — шепнув Марцін, — полетимо таким кораблем, яким не літала ще жодна людина нашої планети. Побуваємо в Єгипті, на Щасливих островах, або на Канарських, в Гібралтарі, заглянемо на дно океану. А коли знайдемо залишки Атлантиди, то станемо такі знамениті, як Шліман! Хочеш уславитися, Гапо?

— В-р-рау, — висловив свою думку Гапа і широко позіхнув.

— Тоді на тобі бурого петіта, — Марцін підсунув Гапі печиво і додав:

— Шкода, Антка немає з нами. Хтозна, може, Юн візьме нас навіть у космос? От буде цікаво!

— Ходімо! Будинок уже замкнений! — покликав Юн.

Замкнений! Радше б сказати замурований або *скам'янілий*, бо здалека дім здавався конусуватою великою скелею. Його стіни втратили прозорість і стали сірими, як і навколишні гори.

Марцін підбіг і доторкнувся до їхньої холодної, мов камінь, поверхні.

Справді, нема чого боятися. Дім нічим не вирізнявся з свого

оточення, зливався з ним. Хіба що дуже пильне обстеження могло б викликати підозру.

«Все буде гаразд, — подумав Марцін. — Мав-таки слушність Плутарх, коли вихваляв мовчання…»

— Ходімо, Марціне!

Хлопець хотів сховати в кишеню обгортку від печива, але подумав — її можна тут і викинути. Він нашвидку вигріб ямку, кинув туди папір, притиснув каменем.

Біля корабля чекали Агнешка і Юн.

Юн владно щось промовив, і стіни корабля розсунулись. Першим в отвір ускочив Гапа.

— Сідайте.

«В двадцятому столітті, — міркував Марцін, ідучи коридором з гладенькими еластичними стінами, крізь які пробивалось зелене світло, — в двадцятому столітті легенди і мрії стають дійсністю».

Слідом за Юном увійшли до кабіни, звідки відкривався широкий краєвид. Щойно вони сіли, м'які паси нерухомо закріпили їхні тіла в кріслах-лежаках.

Марно хлопець шукав якоїсь застібки чи поручня. Нічого не знайшовши, підвів голову. Юна в кабіні не було, а Гапа за звичкою теж вибіг за ним.

— Летимо, — шепнув Марцін Агнешці, бо мусив поділитися з кимось своєю радістю.

Дівчина задивилась на бузкові пасма хмар і нічого не відповіла.

Прозорі стіни корабля зробились пурпуровими. Мить — і зореліт знявся в повітря.

Здавалося, ніби вони висять нерухомо, а Земля летить в шаленому бігові, і сузір'я самі собою спливають на небі.

Яскрава Капела відсунулась до обрію і зникла. Блищав Козоріг. Великий Віз розвіяв на енні свій зоряний хвіст, а червоний Антарес[16] горів, ніби грізне око легендарної потвори.

Десь внизу ледве миготіли вогники далекого міста. То Каїр.

За планом вони мали того вечора відпочивати, аби на світанку полетіти до гізехських пірамід. То найзнаменитіші піраміди. Відвідин Каїра не передбачалось. Марцін не міг з цим погодитися. Нічого нікому не сталося б, якби Юн політав з ним над містом. Може, більше ніколи в житті не трапиться такої чудової нагоди.

— Юне, любий!

Паси, що тримали хлопця, ослабли. Він підвівся.

В світлі, яке відкидав корабель, він побачив піски, ніби хвилі дивного моря.

— Марціне, — почув Юнів голос, і рука друга торкнулася

його плеча, — хочеш політати? Якщо і Агнешка бажає, полетимо!

ОБЛИЧЧЯ СФІНКСА

Під ними лежав Каїр. Вогнистий і темний. Там, де рояться вогні, яскріють і зливаються в заграву, — аристократичні райони, де блимають рідко й самотньо, — бідняцькі околиці. А онде ніби чорний квадрат — то цвинтар.

Могутній Ніл перетинали ясні мережки мостів, а він розливався далеко за межами прибережних ліхтарів — була саме пора повені.

Над містом підносилися білі стрімкі мінарети й бані мечетей. Вулицями бігли вогники — то їхали машини.

Завиднівся величезний майдан, від нього навсібіч розходилися широкі освітлені алеї, і Марцін напружено вдивлявся, шукаючи місця, де можна було б приземлитися.

«Хоча б гілка, — думав він, — коли вже жити по-пташиному, то вистачить і гілки».

Неподалік він угледів плаский дах. Ліхтарі освітлювали барвисті кружала столиків і рухливі постаті між ними. Танцювальний майданчик з висоти пташиного лету… Марцін засміявся, уявивши подив гостей, якби він упав туди з неба без парашута…

На даху іншого будинку побачив щось приліплене, ніби гніздо ластівки. А збоку? Що то? Коза? Так. Біла коза спала біля халупи, збудованої на даху. Марцін пирснув сміхом. Справді, матінка-Земля дивна. З кожного путящого дому принаймні раз на рік мешканці викидають сміття, лушпайки, всякий непотріб. Але про впорядкування цілої планети ніхто не думає. І виходить — прикмети кам'яного віку існують поруч зі здобутками техніки атомної ери.

«А вдома в нас краще, — подумав Марцін, — у нас позбуваються мотлоху, — виселяють людей з бараків, з старих будинків і дають їм нові квартири — просторі, світлі, вигідні».

Він оглянувся на Юна. Цього разу навіть хотів би, аби той підслухав його думки. Та не наважився потягнути його за рукав або шепнути що-небудь. А раптом Юн відповість, що йому однаково, чи є на Землі щось путнє, і додасть — в Польщі він теж бачив деякі речі з кам'яного віку.

За хвилину у темряві вималювалась зеленаста смуга й показалася трикутна споруда, так яскраво освітлена, ніби увібрала в себе все світло місяця й зір.

Ще мить — і запалала шарлатом піраміда Хефрена. Світло мінилось, переливалось, вихоплюючи з чорноти то шерехуваті

поверхні пірамід, то руїни храмів і розкидане каміння. Відблиск падав на води Нілу, на пухнасті верхівки затоплених пальм і хатини, що скупчились на пагорках.

— Летімо туди! — скрикнув Марцін. — Там щось трапилось!

Навколо світлого місця ніч здавалась ще темнішою. Величезний натовп стояв біля пірамід. Ніхто не помітив наших мандрівників, коли ті спустились на дах маленької халупки. Навіть ті, хто був на даху, не глянули на них. Всі дивились і слухали.

Рожеве світло струменіло між пірамідою Хефрена й пірамідою Мікерина, найменшою серед трьох пірамід Гізехської долини, і падало просто на викуту в скелі постать чи людини, чи то звіра. Агнешка побачила людське обличчя, простягнуті вперед могутні лев'ячі лапи і очі, які дивились з тисячолітньої минувшини.

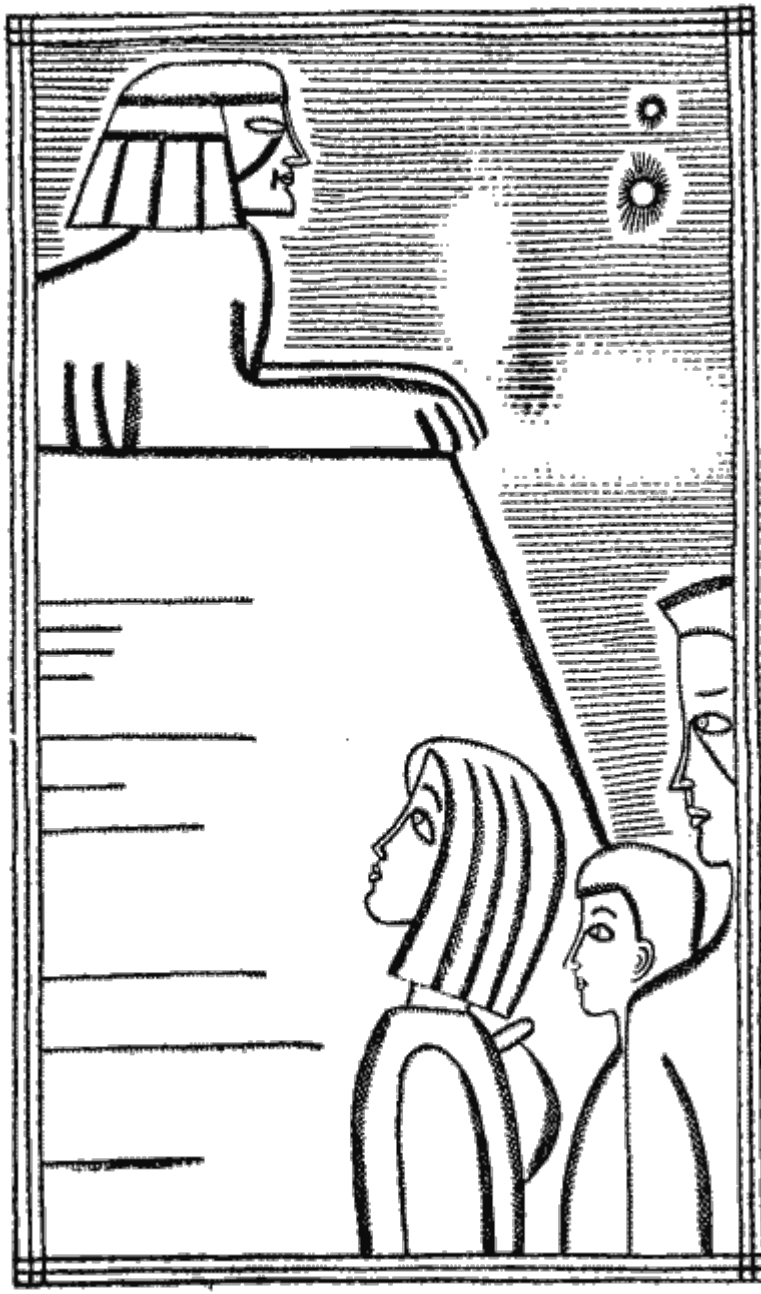

Блиск ставав дедалі сліпучіший, заграва ніби оживляла камінне лице одвічного сторожа фараонів, який сам був фараон, мав багато імен, а в віках лишилося тільки одне, дане йому грецьким істориком Геродотом, — СФІНКС.

Залунали голоси й музика — гучно і урочисто.[17] Агнешці здалося — то промовляє сам великий Сфінкс.

«З давніх-давен щоранку я бачу, як встає бог Сонця на тому березі Нілу.

Його перші промені лягають на очі мої, звернуті до нього.

Благословляю тебе, Ніл, що котиш свої води там, у долині; тебе, батька цього прекрасного краю. То ти зробив дива дивні: міста виросли там, де колись були ліси, болота висохли, ріки повноводяться, а два моря з'єднані каналом.

Коли біля моїх ніг вчені стежили за рухом зірок, математики вимірювали землю, архітектори споруджували піраміди, визнані за одне з див світу, в інших країнах люди полювали в лісах або жили в печерах.

Хвала тобі, Ніл!»

Барви зникли, в темряві виднілась лише голова Сфінкса і таблиця поміж його могутніх лап.

Голос оповідав тепер, що на тій таблиці фараон Тутмос IV наказав викарбувати історію своєї зустрічі з володарем пустелі. То були часи, коли вже забули про Сфінкса, а його лев'яче тіло засипали піски. Ніхто не приходив віддавати йому шану.

Одного дня молодий єгипетський принц, втомившись після полювання, відпочивав у тіні голови Сфінкса й уві сні почув слова:

«Поглянь на мене, на володаря цієї рівнини! Звільни мене — станеш царем. Твоїми будуть корона біла і корона червона, корони Верхнього і Нижнього Єгипту. Твоєю буде ціла та країна».

Пробудився принц і звелів визволити Сфінкса з пісків.

Сфінкс додержав обіцянки. Незабаром натовп на берегах Нілу вітав нового фараона. Барвисті човни танцювали на хвилях.

Фараон Тутмос IV здобув владу.

В звуках музики Агнешці вчувався тупіт кінноти фараона по пісках пустелі. Цокіт копит наближався, й здавалось, ось-ось з темряви вирине перша лава воїнів.

Але навколо мріли в хисткому світлі лише чорні силуети пірамід. Зелене коло освітлювало вхід до гробниці.

Фараон Тутмос IV помер. Його проводжали жалібними піснями й лементом в таємну схованку піраміди, будівлі, де каміння не з'єднане ніяким розчином, а припасоване одне до одного так щільно, щоб не втекла з неї мрія про безсмертя.

— Агнешко, про що вони говорить? — шепнув Марцін.

— Про те, що минає, — тихо відповіла вона.

І подивилась на Юна. Його освітлений профіль скидався на древні єгипетські барельєфи.

Юн нічого не питав, а їм так хотілося знати, про що він думає. Чи й йому здається все можливим цієї дивної ночі?

Вона б не здивувалась, коли б з пустелі виринув почет

Рамзеса Великого, поспішаючи на відкриття каналу, що з'єднав два моря за наказом фараона. Або знов під Сфінксом стали б переможці Єгипту: Олександр Великий, Октавіан, Наполеон.

Ніхто не з'явився. Юн не повернув голови.

А голоси оповідали тепер про найзнаменитішого нащадка Тутмоса IV — фараона Аменхотепа IV,[18] поета й мислителя, в царювання якого, хоч і недовге, постала нова прекрасна культура Єгипту.

Чи слухав Юн розповідь про фараона, який прагнув дружби з усіма країнами й використав свою можність та багатство не на завоювання, а на поступ науки й мистецтва?

А в цеп час інший голос почав читати гімн Сонцю, написаний фараоном-поетом.

«Прекрасний схід твій, о Ліоне, джерело життя! Ти великий, могутній, священний. Ти стоїш над землею так високо. Хоч далеко ти, але проміння твоє пестить землю. Коли ти сходиш, все оживає, а коли ховаєшся, все завмира…»

«Для бога Сонця зрікся фараон Аменхотеп свого ймення, — думала Агнешка, — заради нього взяв нове ім'я — Ехнатон, себто «той, хто любий Атонові». Заради Атона покинув прекрасні Фіви й переніс столицю до нового міста, що його назвав Місто Сонячного Обрію.

Отож відкинувши офіційних богів, чи не пішов він слідами атлантів, тих легендарних навчителів, на взірець Тота, котрі поклонялися сонячній енергії, маючи її за джерело життя?»

Зелене світло знову заясніло перед входом до гробниці. Жіночий голос оповідав тепер про букет квітів, який поклала на саркофаг фараона цариця Нефертіті. Вона була поруч свого чоловіка, коли той вів нерівну боротьбу із жерцями.

Спустошено Місто Сонячного Обрію, знищено храм бога Сонця, а ім'я фараона-поета прокляте й викреслене з історії Єгипту…

З-за піраміди Мікерина випливла зоря й зависла, мов діадема, над чолом Сфінкса.

Агнешці захотілося, аби замовкли всі голоси й не полохали тишу пустелі, щоб згасли всі вогні й лишився тільки ясний місяць та зірка, яка світила володареві Гізехської долини вже тисячі літ.

— Марціне, Марціне!

— Хочу спати, — буркнув він і повернувся на другий бік, — ми ж тільки-но полягали.

— Вставай. Летимо прощатися із Сфінксом. А може, хочеш зостатися з Гапою?

Хлопець схопився на ноги. Ще було темно, але небо

світлішало, і перший сонячний промінь мав ось-ось вихопитися з-за видноколу.

Марцінові закортіло вмитися свіжою водою з озера чи хоч струмка. Але тут же пустеля, води немає. Мусив задовольнитися вентилятором.

Навколо, скільки сягає око, тяглися піски: сіро-жовті, тривожні, похмурі. Вони не будили тої радості, як навіяні вітром і збиті морозом кучугури снігу, коли на них сонце викрешує голубі й пурпурові іскри.

А от бедуїни, коли їм набридає кочувати, селяться поблизу пустелі, щоб споглядати її…

Піраміди стояли на пагорбах, наче скам'янілі намети-велетні в оточенні сучасного міста. Мандрівники спустились на землю біля підніжжя піраміди Хеопса.

Три тисячі величезних шерехатих брил височіли в них над головами. Важко було повірити, що їх піднято вгору без інструменту, без механізмів, знесиленими, виснаженими людьми. Піраміда мала зберегти безсмертя фараонові, а в людей відбирала життя.

Агнешка повела Марціна і Юна до Сфінкса. На сході блиснув Сіріус. Тої ж миті червоний диск сонця виринув з-за видноколу, і в його променях зникла зірка, що лічила літа древньому Єгиптові.

Перші сонячні промені падала на голову Сфінкса, на лице, сповнене величі й поважності.

— Кам леіл, кам я, — залупав протяглий спів. Але поблизу нікого не було видно. — Кам леіл, кам я. О сонце, ти, що даруєш нам день!

— Хто ж має слушність? — спитав Марцін. — Той, хто думає, ніби Сфінкса зроблено в часи фараона Хефрена, чи ті, хто визначає багато давніший час? Може, його зробили атланти?

— Не знаю, — стиха одказала Агнешка.

«Дивна істота людина, — думала вона. — Творить отакі чуда, а потім відкидає їх, мов забавку, що вже не тішить, і нищить, ламає. А потім знову відшукує сліди минулого, складає його з уламків, вгадує, яким воно було. Може, тому існує стільки легенд про кінець світу і про людей, які врятувались і почали життя спочатку?»

Небагато могла розповісти вона Юнові. Що ж він скаже своїм братам про Блакитну Планету, коли повернеться на Атіс?

Вона подивилась на Юна. Він вже не був для неї ані беззахисний гість здалека, якого вона хотіла врятувати від небезпеки, а згодом керувати ним, ані мужній та гнівний посланець іншої планети. Перед Сфінксом, вдивляючись в його скалічене обличчя, стояла просто розчарована людина. Агнешка

забула про всі образи і страхи, думала тільки про те, що Юн може полетіти від них, сповнений презирства до Землі. Треба пояснити, розтлумачити…

— Юне! — вигукнули розпачливо. — Не думай погано про Землю! Я просто не зуміла тобі її показати. Таких людей, як Аменхотеп, було багато і зараз багато. Вір мені, Юне…

Він обернувся до неї. Вдивлявся в обличчя уважно, з якимось дивним виразом скорботи.

— Юне, вчені цілого світу, всієї земної кулі працюють спільно. Коли б ти облетів усі столиці, скрізь би зустрів на нарадах групи вчених з різних країн. Це дуже важливо, збагни, Юне, під порозуміння починаються нові часи… Все це нелегко, я знаю… Але вже один континент названо материком Миру! Там не воюють! Там люди з багатьох країн працюють у злагоді. І кожна людина може приїхати туди без віз, без дозволу, коли її праця служитиме людям.

Це в нас перший материк Миру. Але моя батьківщина разом з іншими бореться, щоб були на Землі цілі райони Миру, позбавлені найстрашнішої зброї, якою володіє людина. І я вірю: в майбутньому Земля стане материком Миру!

Агнешка замовкла, не знаючи, чи зрозумів Юн, чи дійшли її слова йому до серця.

— Юне, я не хотіла вводити тебе в оману! Прошу тебе, завжди, завжди читай мої думки. Я не маю чого таїти, справді нічого не маю!

Теплі Юнові долоні зустріли її простягнені руки й стиснули їх, очі глянули на неї щиро, довірливо, як колись.

Навіть більше. Його очі просили пробачення.

Поблизу почулися дитячі голоси. До них мчала зграйка босих дітлахів. Простягають руки, просять милостиню. Марцін дам їм печива. Діти зажерготіли щось по своєму і побігли до шляху, де їх меткі оченята вгледіли караван, що наближався.

Повагом посувалися верблюди, покриті кольоровими коцами, а біля них сліпучо біліли бурнуси і чалми.

Небо здавалося жовто-зеленим і тільки ген-ген високо голубіло ніжною блакиттю. Над гарячими пісками, над фіолетовими тінями пірамід струменіла юга.

Юн подав знак і, тримаючи за руки Агнешку та Марціна, злетів угору. Легке повітря понесло їх.

Коли хтось з каравану і бачив цей політ, напевне, подумав: то йому примарилося.

ГОЛОСИ ЗЕМЛІ

Як зрадів Гапа, уздрівши мандрівників! Він довго кружляв між Юном, Агнешкою і Марціном, перекидався, підстрибував, щасливо вищав. Нарешті поклався біля Юнових ніг. По миті вагання Агнешка звернулась до Юна.

Юне, я хочу попросити тебе…

Слухаю…

— Ти казав, що покажеш мені все, що я забажаю, як Марцінові його дім.

Юн злегка насупив брови.

— Не варто згадувати той недобрий день. Я тобі покажу все, що схочеш.

— Гаразд. Покажи мені Землю.

— Невже полетимо довкола Землі? — Марцін аж зблід. — І в космос? Так? О-го! Шкода тільки, що перше мусимо відшукати ту Атлантиду…

— Полетимо зараз, — всміхнувся Юн. — Минуле шукатимемо згодом.

— Зараз?! Чудово! То виклич же, Юне, свій «стіл, накрийся!», бо всі голодні, — мовила Агнешка.

І тої ж миті з підлоги корабля з'явився столик, заставлений їжею…

— Чи можна репете? — допитувався Марцін.

— Репете, ре-пе-те? А, це означає — ще раз? Безперечно.

— Розкішно. Замовимо подвійну пайку отих нектарів, як називає їх Агнешка, бо у мене язик присох до піднебіння.

— Невже? — здивувалась Агнешка. — Я й не знала, Марціне, що ти такий ласун.

Всі троє засміялись безтурботно, як тоді, коли в бурю слухали завивання вітру й лопотання дощових крапель по наметові.

Зореліт опускався в темінь антарктичної ночі, і на небі, всіяному кришталево-ясними зірками, щораз ширші ставали зеленасті, облямовані червоним стяги полярного сяйва.

Внизу заблимали тьмяні вогники. Мандрівники не пробували вгадувати, чи то Мала Америка біля моря Росса, чи Мирний на березі Правди, Схаклетон над морем Ведела, чи якась інша станція. Зореліт завис над материком Миру, над континентом, де працювали для загального добра люди з різних куточків Землі.

Вогники пригасли і невдовзі зникли. Землю огорнула темінь. А небо лишалось фіолетове, осяяне холодними зірками з зелено-

пурпуровими пасмами полярного сяйна.

Юн торкнувся управління. Мов у кіно, коли нараз засвітиться екран, вони побачили під собою білу рівнину, де шалений вітер крутив і здіймав у повітря хмари снігу.

В тому вихорі нічого не можна було розгледіти. Але в шумі й свистінні вітру вчувалися якісь інші звуки. Неясні спочатку, вони повторювались так настійливо, що Агнешка схопила Юна за руку і скрикнула:

— Хтось просить порятунку! Слухайте! Тепер уже й Марцін чув у вітрові сигнали лиха.

І зразу ж звідусіль залунали голоси.

— Де ви? Хто може найшвидше дістатися до вас? Чи ніхто не поранений? Якої помочі потребуєте?

Агнешка напружено дослухалася до голосів людей, котрі, нехтуючи небезпекою, готові подати поміч тим, хто її волає. Невідомі, але близькі. Друзі… брати…

Вона відчула, що Юн дивиться на неї, і швидко втерла сльози.

Корабель спустився нижче, і знову серед заметілі замерехтіли вогники — ледь видимі, тьмяні, хисткі, тремтіли вони в сніговому вирі.

Вітер на якусь мить стишився, і на землі завиднілися сірі пагорки засипаних снігом будиночків і павутиння антен.

На сірому тлі темніли людські постаті.

Промайнув довгастий силует літака — з-під його крил вихопився вогонь.

— Реактивний! — закричав Марцін. — Летімо за ним, може, ми знадобимося!

Вітер забурхав ще лютіше, застогнала віхола. Однак на екрані видно було літак — він ледве пробивався крізь снігові хмари. Так тривало довго. Здавалося, що цей політ ніколи не скінчиться, що машина висить нерухомо над ревучим мороком.

Врешті літак окреслив коло, одне, друге. Хоче сідати.

Вітер вщухав. Замаячило льодове поле з чіткими лініями тріщин і ополонок. Літак кружляв, шукаючи місця, але його прожектори були надто немічні, світло ледве торкалося землі.

Юн вимовив кілька слів — і яскраве світло осяяло темну рівнину. Конус світла блукав по кризі й снігові, обминаючи чорні пагорки й льодові ущелини, аж поки не знайшов довгу смугу гладенької поверхні й зупинився на ній.

Літак ковзнув по землі, пробіг світляною доріжкою й став. До нього бігли потерпілі.

Агнешка зустріла ясний погляд Юна. Вони усміхнулись одне одному.

Коли летіли назад, Юнів корабель тримавсь над літаком,

освітлював йому шлях. І тільки коли машина приземлилась на аеродромі, Юн вимкнув освітлення.

І знову під ними засніжена рівнина.

— Що це? — спитав нараз Марцін, вказуючи на величезне рухливе коло внизу, — вірніше, хто це, — поправився, — бо то має бути щось живе. Он там біліє, бачиш?

— То королівські пінгвіни, — одказала Агнешка, — єдині птахи на землі, які обрили собі для життя зимову ніч.

— А чому вони так кружляють?

— Вони міняються місцями всередині табуна, аби всі могли зігрітися.

Хлопець хвилину дивився, як птахи безнастанно рухалися од середини кола до його країв, поступаючись своїм місцем іншому. Так їм підказував інстинкт самозбереження.

— Люди могли б у них повчитися… — тихо промовила Агнешка.

Зореліт вимчав з мороку назустріч сонцю і заточив коло над Землею.

Вони побачили геть усю Землю — її океани, гірські хребти, безкраї поля, величезні міста з вогняними загравами над ними, степи, що їх густо вкривали озера, — здавалось, то океан проступає крізь тонесенький, мов скибка хліба, шар грунту.

Яка ж багата і прекрасна Земля!

Агнешка думала про те, що показати Юнові, коли вони повернуться додому. Будівництво міст на морі чи осушування боліт, боротьбу з пустелями чи освоєння нових джерел енергії?

— Юне, — шепнула вона врешті, — я передовсім покажу тобі досягнення, що їх ваги вже не відчувають люди, бо знають їх віддавна і користуються щодня. Побачиш тих, хто на варті вдень і вночі, готовий щохвилини прийти на поміч, попереджує нещастя і катастрофи: хвороби, пожежі, бурі на суходолах і морях. Ти мусиш знати, що такі люди є не тільки в Антарктиді.

Небо і земля злилися воєдино в ясні пасма на чорному тлі.

Марцінові ввижалося, ніби в нього зараз має застигнути кров, що він скам'яніє, як король Чорних островів з байки Лесьмяна. Йому й хотілося відчути все, що відчувають космонавти, і боявся того. Та нічого не трапилось.

Руки й ноги були його власні, теплі, живі, а не камінні.

— Марціне, — гукнув Юн, — хочеш відчути невагомість?

— Ой! — тільки й спромігся вимовити хлопець.

Паси, що тримали його, ослабли, і він злетів під самісіньку стелю кабіни.

— Агнешко, — закричав він дівчині, яка занепокоєно

дивилася на нього, — тут можна літати без спеціального скафандра, я мушу спробувати!..

— Юне, — вигукнула Агнешка, — будь ласка, прив'яжи його линвою, бо я не матиму спокою й на мить. Ще й хоче щось пробувати!

— Я почуваю себе, ніби прив'язана повітряна кулька, — ознайомив Марцін, коли Юн припнув його до себе тоненькою еластичною шворкою.

— Хочеш вийти у відкритий космос? — запитав Юн. — Нічого не скоїться, — заспокоїв він Агнешку, — шворка не порветься, та зрештою ми ж повсякчас його бачитимемо.

Марцін, щасливий і зачудований, навіть не помітив, як опинився за бортом зорельота. І вгорі, і внизу скрізь було небо. Ніяк не міг уторопати, де верх, а де низ, Зігнув ноги, ліг, перекинувся, але ніщо не підмінилось: він висів посередині чорної кулі, яка виблискувала цятками зірок.

Мимоволі торкнувся троса, аби впевнитись, що він не загубиться. Голку в копиці сіна ще можна знайти, макове зернятко відшукати на піщаному пляжі. Але хто ж знайде людину, яка загубилась у космосі, порошинку, закинуту в безмежнім просторі? Страшна то кара — бути викинутим у космос!

Подивився на Землю і зрадів їй; була вона йому рідною, близькою та любою.

Сонце сліпило очі, воно зараз скидалось на дитячий малюнок — золоте коло в короні вогняних омахів. Чумацький Шлях срібною дорогою перетнув навпіл небозвід. Марцін дивився на нього радо, мов на доброго знайомого, що його зустрів на чужині.

Чи Антек повірить, що він, Марцін, став істотою, яка шугає в міжзорянім океані, немов птах у повітрі?

Згадалося зненацька про термоядерні снаряди, запущені в космічний простір, про голки, що їх хочуть туди висипати. Чи, бува, вже не висипали? Коли б він зараз наразився на такий пояс, ба навіть на одну голку, гірка була б його доля.

Не треба про це думати. Голки, якщо вони і кружляють у просторі, то десь ближче до Землі, а супутників, котрі утворювали пояс радіоактивності, теж не могли запустити на таку відстань…

Але хто знає, що буде за кілька років?

Марцін смикнув трос — той одразу потяг його до зорельота. Ні, нема чого боятися, друзі поруч.

Натиснув шолома так, як нещодавно навчив його Юн.

І полинули до нього шуми Всесвіту, — дужий голос Сонця, тріск і скреготіння зірок, луна далеких галактик.

Тим часом Агнешка і Юн вийшли на зовнішню платформу.

Небо, ціле велике небо огорнуло їх, і зореліт в порівнянні з ним був ніщо.

— Аю, — почула Агнешка і мимоволі натиснула шолом, аби ліпше чути. Юн називає її напівзабутим дитячим ім'ям! — Аю, облиш шукати Марціна, я не спускаю його з очей. Відчуваю кожен його рух. Він перестав перекидатись, мабуть, задивився на Землю.

— Поглянь-но на дрібні зірки біля Великого Воза. То на їх тлі я бачив Сонце з Атіса. Я вже знаю, як вони називаються. Знайшов у атласі. То Волосся Вероніки. Звідки таке найменння, розкажи?

Волосся Вероніки, Вероніки. Те ім'я вона чула в тітчиних розповідях. Вероніка — царівна. Напевно, царівна…

І раптом Агнешка пригадала.

— Юне, вона була молода єгипетська цариця, жінка Птолемея III Еургетеса. Коли її чоловік пішов на війну, вона офірувала богам свою косу, благаючи, щоб фараон повернувся живий і здоровий. Скінчилася війна, вони обоє пішли до храму, але не знайшли там коси. Вона зникла без сліду. А трохи згодом придворний поет Калімах написав поему — в ній мовилось, що ту косу боги забрали на небо. І стала вона сузір'ям, і на вічні часи дано їй назву Волосся Вероніки… Цариця Вероніка мала чудове золоте волосся…

— Як ти, — тихо мовив Юн, — як ти, Аю.

— Юне, — сказала вона, аби заховати збентеження, — мені якось не віриться, що кілька тижнів тому ти вперше уздрів Землю. Про що ти подумав тоді?

— Подумав — вона й справді блакитна, і захотілося почути її голос. Пролунав він приязно, але обминав мене, ніби мене не існувало.

— Юне, зроби мені ласку, давай тепер послухаємо разом.

Він випростав руку — і відразу в тишу вплелися розмаїті сигнали, голоси, дзвін і шум.

За хвилину в шумі вона вирізнила окремі слова, прислухалась.

Хтось повідомляв, що висилає ліки для хворих дітей в іншу країну. Як хороше, що Юн чує це!

Майнув сріблястий силует. Марцін!

— Затемнення сонця! — вигукнув він. — Дивіться! Справжнє затемнення, та ще й у космосі!

Його рука вказувала на темний диск Землі, оточений вогняною гривою сонячної корони.

ГЕРКУЛЕСОВІ СТОВПИ

За прозорими бортами зорельота клубочилася сіра імла. Глибока тиша залягла навколо.

— Виходьмо, — вирішив Юн, — зараз полетимо до Гібралтару. У тумані нас ніхто не бачить, а ми бачитимемо все.

Він торкнувся шоломів Агнешки і Марціна.

Перед ними стелилося пасмо Атлаських гір,[19] їх вершини стриміли в небо суцільною стіною. Відти повівав дужий вітер, напоєний вологою.

— Гапо! — гукнув Марцін, і пес, який підозріло обнюхував кущик спаленої сонцем трави, підбіг і слухняно вскочив у зореліт. Гапа мав лишатися тут.

Тримаючись за руки, троє друзів знялися в повітря. Вітер шарпав скафандри, штовхав, бив у обличчя. Здавалось, що цьому не буде краю, та ось вітер ослаб, летіти стало легше. Вони повільно пропливли над зеленими верхівками олив і карликових сосон, над кам'яними стежками, що оперізували північний схил гори.

Імла рідшала, прозорішала і, звиваючись у хмарки, зникала в ущелинах.

Коли зупинились на верховині, Агнешка зняла шолом. Сонячне проміння засліпило очі, заіскрилось в золотому волоссі.

Розбурхані хвилі мінилися сірими та блакитними барвами. Вітер гнав їх зі сходу, мережив білими смужками.

Від погляду вниз наморочилася голова. Скеля кидала на воду ясно зелену й золоту тінь, а біля її підніжжя примостилися будиночки.

Юн стояв мовчки. Агнешка шпиком поглянула на нього. Про що він думав? Про політ над Землею, про той материк, де всі люди друзі? Чи про руїни давньої афінської держави, про яку Платон говорив, що її затопили води океану, коли ринули у вузьку Гібралтарську протоку?

Далекі узгір'я Мавп або Джебел Муса[20] на африканському узбережжі скидалися на скелі Гібралтару,[21] що вдавався в море.

Може, легенда про Геркулеса, який розірвав береги обох континентів, має дещицю правди?

На обох берегах живуть одні й ті самі мавпи маготи.[22] Хто й коли завіз їх до Європи і приживив на Гібралтарі? Чи не оселилися вони там самі, перейшовши вузький перешийок, котрий колись з'єднував Африку з Європою, як нині Гібралтар сполучається з Європою вузькою смужкою суходолу, схожого на

довгий білий мол?

Коли б то вона могла осягнути цю таємницю, поховану в пустелі, затоплену в морських глибинах!

— Юне! — покликала вона подумки.

Він узяв її за руку. Давав зрозуміти, що слухатиме її думки.

«Юне, з боку Атлантики є іспанський порт Кадіс, звідси його не видно. Платон твердить, що колись він називався Гадір і все узбережжя належало одному серед володарів Атлантиди — Гадірові.

Давня книжка фризів[23] оповідає, ніби після війни й катастрофи Атлантиди якийсь моряк, на ймення Інка, поплив з того порту шукати рештки своєї затопленої вітчизни — Альдланд, або ще Атлан.

Інка? Дивно, що ім'я моряка нагадує назву індіянського племені, котре в середніх Андах створило державу великої культури. Невже таємничий моряк Інка, який вже не повернувся до Європи і навіть чутка про нього зникла, став родоначальником індіянського племені шанувальників Сонця? Чи навпаки — і він, і те плем'я походять од того самого народу, що жив на старім материку Альдланд-Атлан?

Іспанські завойовники знищили літературу індіянів. Загинули майже всі пам'ятки и документи. Ймовірно, що вчені, котрі видобувають з пісків, дістають з морського дна рештки давніх культур, спроможуться коли-небудь відтворити історію давніх материків і народів, стертих віками з лиця землі. Та коли це буде?

Я знаю так мало. Можу сказати єдине — людина ніколи не полишала думки про країну щастя, про земний рай, ніколи не переставала за ними тужити.

Юнові пальці міцніше стисли її руку. Він щось голосно промовив, але вгорі промчали літаки і заглушили гуркотінням його слова. Раптом Юн пустив руку.

— Де Марцін?

Агнешка глянула на місце, де хвилину тому стояв хлопець, але побачила тільки мерехтливі вогні міста й порту.

Хвилину прислухались.

Ніхто їх не кликав.

Марцінові швидко набридло отаке нікчемне споглядання. Юн мовчить і замислено дивиться перед себе. Агнешка теж мовчить. Найприкріше, що її очі говорили про золоті слова Плутарха. Але чи довго б витримав отак Плутарх? Все навкруги вабило хлопця, манило його до себе, обіцяло несподіванки. Що лихого станеться, коли він трішки погуляє? Юн і Агнешка навіть не помітять ні його відсутності, ані повернення. Аби тільки Юн не прочитав його

думок!

Марцін насунув шолом і потихеньку пішов.

Диви, які чудернацькі антени — достеменісіньке павутиння. Та ще й обертаються. Хай їм! Ліпше їх обминути.

Хлопець вирішив полетіти на північний схід, там він примітив на скелях здорові білі прямокутники. Може, то бетоновані збирачі дощової води, що про них згадувала Агнешка? Цікаво глянути.

Та незабаром Марцін переконався, що його намірам цього разу не судилося справдитись. Імла вкрила море і береги. Марцін ішов навмання. Вже хотів був вертати, аж раптом почув чиїсь важкі кроки. Він не міг збагнути, звідки наближається незнайомий, тому визнав за краще утекти від нього вгору.

Одірвався від землі, мало не зіткнувшись з вартовим, засміявся з його переляку. Знявся в повітря.

Хлопець довго кружляв над вершиною, чекаючи, доки туман розтане і відкриється безпечне місце, куди можна приземлитися. Зрештою вирішив увімкнути пристрій, що дозволяє бачити в тумані. Він якось вимкнувся, коли Марцін здіймав і одягав шолом.

Юновим жестом Марцін злегка торкнувся ледь помітного потовщення на шоломі, та видніше від цього не стало. Натомість хлопець відчув, що падає.

Як на те, саме прояснілo, і Марцін побачив під собою береги Іспанії. На рудих горбах зеленіли виноградники, біліли хати під червоними дахами. Пінисті хвилі билися в прибережні скелі. Вітер ущух, і море було тихе та ласкаве, однак воно невблаганно наближалося. Ба, воно вже опинилося під ногами!

Марцін боляче вдарився об воду, наче об тверду дошку, і мало не знепритомнів. Однак почув, що далі опускається легко, мов у невагомості, а довкола піниться й шумує вода.

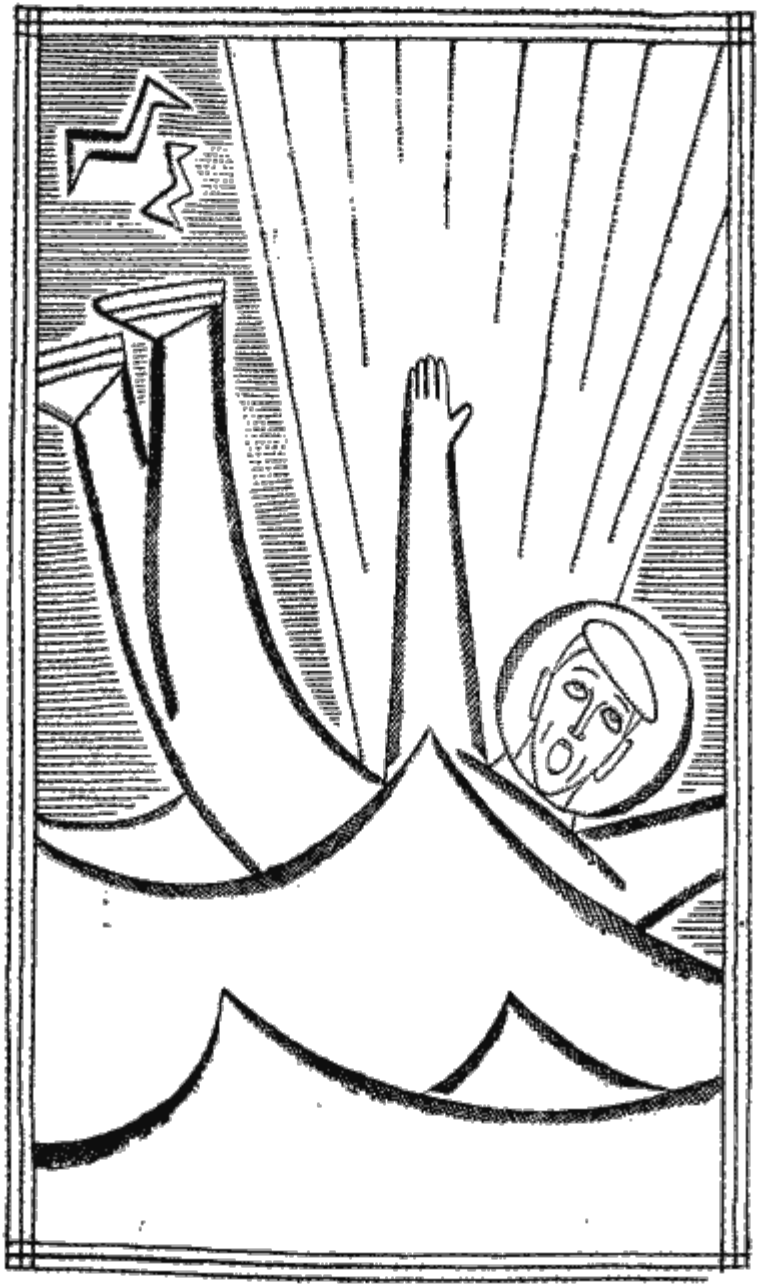

За мить йому здалося, що він потрапив у трикутний скляний акваріум, повний світла. Він сам становив його верхівку, а основа висіла над ним, як світла шибка, забризкана дощем або розмальована морозом. Крізь ту шибку бачив небо, хмари в ньому якось дивно вигинались, наче в кривому люстрі.

Стовпчики піни вже не здіймались догори бульбашками, а

лише зрідка випорскували з-під ніг та з-під рук і, зливаючись, перетворювались на келихи, що спливали до поверхні.

Світляне коло поволі згасало. Однак навколо себе Марцін бачив усе досить чітко. Табунець золотавих рибок промчав повз нього і розтав у безмежній зеленій імлі. Блакитна медуза підпливла і нерухомо зависла, мінячись різними барвами. Потім він загубив її з очей, цю блакитну парасольку, бо чиєсь величезне тіло виринуло з глибини і дихнуло на хлопця теплом. Щось не схоже на рибу!

В світляному стовпі показалося довге рило, маленькі очі дивились на нього з цікавістю. Істота, здавалось, не мала лихих намірів. Пропливла круг нього раз, другий, стала дибки і зникла в зеленому мороці.

Чи не дельфін, бува? Агнешка розказувала, що стародавні греки й римляни мали їх за лагідних і доброзичливих тварин. Вони склали легенди про дельфінів, які рятували людей, коли тонули кораблі. Може, і його винесе на своїй спині цей звір? Але дельфін не повертався.

Марцін відчув себе самотнім.

«Відштовхнусь ногами від дна і вирину з цього мокрого царства», — тішив він себе.

Вгорі вже не видко було нічого, але дно він бачив добре. Нарешті діткнувся його ногами. Відштовхнувся — і аж зойкнув з болю.

Піднявся, та по хвилі знов почав опускатись. Марні зусилля!

І чому немає коло нього друзів? Чом він не покликав їх, коли ще міг зробити це? Чи почує зараз Юн його голос крізь товщу води?

Нараз він згадав про того пасажира з підводного човна, який з-під Північного полюса передав свої думки приятелеві в Америку. Може, так само почує його і Юн?

— Юне! — заволав він. — Юне! Юне, любий!

Він кричав і водночас розглядався навсібіч. Дно було тверде і чисте. Марцін нахилився. Що за диво? Він стояв на дорозі з великих кам'яних плит. Хто її тут вимостив? Куди вона веде?

Забув про небезпеку. Почав поволі посуватися вперед. Дно потроху знижувалось, незабаром хлопець потрапив у западину і так сколотив мул, що годі було щось побачити. Тим-то й не вгледів одразу рослин обабіч підводної дороги і наткнувся на широкий, мов парасоля, лист. Ліс! Химерний підводний ліс! Рослини мали стебло у руку завтовшки і розложисте листя. Він позадкував. А раптом заблудить! Не пам'ятав, скільки йшов назад, коли наштовхнувся ще на одну перешкоду. Спочатку йому здалося, що то якісь чудернацькі риби. Але ні, воно не рухається і

геть усе вкрите водоростями. Ні, це не живі істоти. Марцін наблизився. В мороці ледве виднілися чи то колони, чи пеньки дерев. Невже знову ліс? Обережно ступаючи між ними, зайшов углиб.

То було місто.

Колони, обліплені молюсками, пообростали зеленню. Між ними пропливали риби, коливаючись, мчали парасольки медуз. На узвишші стояла статуя. Обличчя не було видко, вимальовувалася сама лише прекрасна постать.

Захопившись, хлопець не помітив, як до нього підпливли дві сріблясті тіні. Друзі! Вони не забули за нього!

Руки Юна обмацали його скафандр, легким дотиком зробили так, що імлисте блимаюче світло довкола враз змінилося.

Смужка яскравого світла розвіяла зеленаві сутінки. Сірі рибки заблищали пурпуром, золотом і блакиттю. Міріади якихось дрібних створінь завирували між колонами. Тиша зазвучала таємничими голосами: виском, муркотінням, клясканням.

Всі підводні істоти посилали свої сигнали, яких він досі не чув.

Марцін з жалем глянув на Юна, коли той загасив світло і запала тиша. Вони помчали вгору.

Хмари іскристих бульбашок летіли їм услід. В сріблястому люстерку, яке з'явилось над його головою, Марцін побачив на тлі неба човен з вітрилом, маленький, мов дитяча іграшка.

Вони вискочили з хвиль, під ними завирував водяний вулкан, і враз кратер його зімкнувся, ніби замикаючи вхід до підводного царства.

Марцін зачудовано дивився на небо, на хмари, на людей, які звідси скидались на кольорових мурашок.

Чи хоч раз оці мешканці узбережжя бачили дно свого моря? Чи чули вони голоси підводного світу?

Рибальська шаланда, котру хлопець бачив ще з-під води, плила тепер під ним, мчала, гнана вітром, який наминав її сірі вітрила. Рибалки підвели пілони, і Марцін побачив їхні обличчя.

Коли сідали на африканський берег, почули собачий гавкіт. До знайомого «гап-гап-гап!» домішувалось тоненьке роздратоване «ау-ау!» Хтось був біля їхнього зорельота! Чому вони не чули сигналів тривоги? Чи не пошкоджено його? Марцін з жахом подумав, що в Атлаських горах живуть дикуни.

Гавкання подужчало, водночас почувся старечий голос, який укоськував пса.

Збившись докупи, вівці скубли кволу травицю. Біля зорельота сидів дід у брунатному бурнусі й білім тюрбані. На траві біля нього — гирлига.

Пастух стеріг зореліт. Він не торкався його ні рукою, ані гирлигою, отим-то Юн не дістав сигналів.

Марцін хотів був підбігти до старого і привітати його, аж раптом почув крики і галас.

До них наближалася юрба людей. Вони їхали на мулах, поштовхами ніг у кольорових черевиках підганяючи тварин. Жінки бігли з немовлятами за плечима. Босі діти гнали попереду, то вони галасували, мов навіжені.

Може, в Атлаських горах встановлено телефони без дротів? Звідки ж тоді дізналися про дивну знахідку?

Та роздумувати не було коли. Юн дав знак, і за мить всі вже були в зорельоті.

Зореліт знявся й полетів, перш ніж навала дітвори встигла докотитися до нього.

Задерши голови, дивилися люди на дивний корабель і, вгледівши, що Агнешка і Марцін махають їм руками, відповіли приязними вигуками.

За хвилину узбережжя зникло з очей. Вони летіли над розкішною, вкритою садами долиною.

— Знаєш, Марціне, — сказала Агнешка, коли вони пролітали над вузькою Гібралтарською протокою,[24] що з'єднала зелені води Атлантики з блакиттю Середземного моря, — легендарний Геркулес тут поставив стовпи — рубіж світу, який відтоді не можна було переходити. Колись я думала, що не слід обмежувати людських можливостей. Анітрохи.

— А тепер?

— Тепер я знаю: є принаймні один шлях, на якому конче потрібні стовпи з Геркулесовими словами: «Ані кроку далі!» Бо коли порушимо…

«Тоді вся Земля може стати такою, як оте мертве місто на дні морському», — подумав Марцін.

СИН ЗЕМЛІ

Вони приземлилися в Сахарі. Вітер здіймав піщані смерчі, котрі доліпиш до островів, що колись називались Щасливими.[25]

Марцінові на мить здалося — цього разу Юн заблукав і замість Атлантики повернув до Атлаських гір. Навсібіч, скільки сягало око, стелилась сіра, сумна, мертва пустеля.

Жаром пашіло від пісків, які клубочились у височінь. Пісок засипав очі, ліз у рот.

Вдалині спиналися невеличкі пагорки, вкриті благенькими кущиками. Всюди пустизна, і тільки на мінливій шафрановій поверхні океану маячили рибальські човни.

Невже про цю країну оповідали древні, невже це вона гідна богів? Невже карфагеняни не хотіли звідси повертатися до свого прекрасного міста?

— Гапо, — мовив Марцін до пса, який стояв поруч з ним і позіхав, широко роззявляючи червону пащу. — Оце ми вже і дістались до «земного раю»! Тут можна бігати босоніж, бо ніяка гадюка тебе не вкусить. А що з того? Сам Король Вужів не знайшов би тут не тільки змії, а й взагалі жодної живої істоти! Бодай би хоч подув трохи отой вологий левант, та ні ж, навіть вітер сухий, мов перець. Ходи до мене, Гапо, бо зостануться від нас самі вишкварки, смажимося, як на пательні!

Марцін подибав коридором, трохи кульгаючи. Тіло боліло після того невдалого приводнення на океанську поверхню. Він старанно приховував це від Агнешки та Юна, але наодинці дозволив собі кривитися й шкутильгати.

Зненацька перед ним з'явилася Агнешка.

— Що тобі, Марціне? — спитала вона. — Тобі щось болить?

— Та ні, — бадьоро відповів Марцін. — Нічого не болить. Це від спеки. А куди ви прямуєте?

— По тебе. Думала, ти вже погнався за маревом у пустелі, подивитись, яке воно зблизька. Пустеля, звісно, не космос, але і в ній можна загубитись, як і на дні морському.

Вона говорила серйозно, навіть суворо, але Марцін помітив посмішку на її засмаглому виду, в потемнілих, майже гранатових очах.

Силкуючись ступати твердо, Марцін зайшов до кабіни. Хоч тут панувала приємна прохолода, хлопця огортала нездоланна сонливість. Ледве дочвалав до фотеля і вмостився на ньому.

Агнешка добула польсько-іспанський словник і заглибилася в нього. Але за хвилину прислухалася. Їй здалося, що Марцін

застогнав уві сні. Дихав він важко. Доторкнулась його голови. Вона палала.

Вбігши до Юнової кабіни, вона побачила на екрані голову незнайомої дівчини. Очі довгасті, мов мигдалини. Чорне лискуче волосся. Тонке шляхетне обличчя. Мелодійний голос промовляв щось, ніби докоряючи.

— Пробач, — рвонулась вона назад, — я тобі перешкодила… але Марцін занедужав.

Юн простягнув руку до екрана і красуня зникла. Пропливли якісь дивні будиночки в зелені дерев, люди в барвистих скафандрах над водою — екран згас.

— Ходімо до Марціна, — мовив Юн.

Марцін прокинувся. З отвору в стіні струмувало свіже повітря. Сонце кривавило піски й далекі гори. Десь на обрії поволі посувався силует одногорбого верблюда.

— Підійми руку, — почувся голос Юна. — Та-а-к. А ноги? Не болять? От і гаразд.

— Звідки ви знаєте, що я вдарився?

— Ти стогнав крізь сон.

— Ой, ой, таки попався!

— Не хвилюйся. Ти поводився, як мужчина, — заспокоїв Юн, — але запевняю тебе, не слід даремно терпіти. Іншим разом скажи одразу, не соромся. І клич на допомогу трохи раніше, ніж впадеш на дно…

— То дарма, — до Марціна повернувся добрий гумор. — Принаймні я знаю тепер, що ми знайдемо Атлантиду, бо в морських глибинах людина може рухатись, наче риба або дельфін.

— Ми вже не шукатимемо Атлантиди.

— Чому ж?

— Коли-небудь її руїни знайдуть вчені, що називаються археологи, й…

— Аквалангісти.

— Так. А для мене Атлантида залишиться земною країною мрій.

— В двадцятому столітті ми здійснимо всі земні мрії, — впевнено сказав Марцін. — І про польоти, і про чарівну кулю, і навіть про повернення життя мертвим.

— І може, — всміхнувся Юн, — за цим століттям простує вік, коли ви здійсните мрію про Щасливий материк, котрим стане вся Блакитна Планета… як того прагне Агнешка.

Осяйний Геліос[26] спускався за океан, туди, де за грецькими

легендами мала бути Щаслива країна. Останні відблиски червонили скафандри мандрівників, які стояли на березі, споглядаючи розкішне видиво. Шпиль Пік-дель-Тейде полум'янів над хмарами, мов розпечений метал. Навіть коли сонце зайшло і потемніло небо її хвилі, верховина далекої гори ще горіла вогнем. Здавалося, вона плавиться, випромінюючи світло й тепло, що його увібрала за цілий день.

— Летімо, — мовив нарешті Юн.

Острови скидались на пасмо затоплених вершин гірського хребта. Хвилі скам'янілої лави, здавалося, ось-ось спливуть з пошарпаних берегів до океану.

Очам мандрівників відкривалися прегарні краєвиди, казкові міста під стрімкими схилами гір, порти, що променіли заграваами вогнів.

Вони спустилися біля підніжжя гори Пік-дель-Тейде. Кам'янистою стежкою пройшли над ущелиною. Вітер доніс запахи квітів. Вгорі синіло небо.

Карфагеняни таки мали рацію, коли називали Щасливі острови райським куточком.

— Анда, анда морена! — почули вони.

Довговухий мул з кошиком плодів на спині показався з-за скелі. Поруч ішов дід у крислатім капелюсі.

— Буонас діас![27]

— Буонас діас, — відповіли Агнешка і уповільнила ходу.

Старий почав щось говорити. Спершу вона розрізняла тільки окремі слона, та потроху почала розуміти цілі речення.

— … На Тенеріфе співають пісню про те, що в квітні спить лише ледачий слуга, в травні спить сам господар, а в червні сплять всі, хто живий… Тому його не дивує, що ми гуляємо ввечері, — додала Агнешка.

Старий, чітко вимовляючи слова, спитав, хто вони і звідки.

— Поляки, — почала Агнешка і вмовкла, глянувши на Юна.

— Поляки, — повторив дід радо. — Колись на нашому острові жив поляк. Він був лікар. Лікував усіх людей, а бідних безплатно. Його вже немає, а то він зцілив би недугу маленької Долорес. Її трусить лихоманка.

— Юне, — шепнула дівчина, — Юне, чуєш?

— Спробую, — відповів він. — Скажи йому, аби провів нас до дівчинки.

Коли мул зупинився, Агнешка даремно шукала поглядом житло. Скрізь самі скелі, між ними блимає світло. Тільки коли проводир підвів їх до однієї із скель, вона побачила глибоку печеру. Кволий вогник каганця кидав хистке світло на бліде личко дівчинки.

Юн попросив води. Коли старий вийшов разом з Марціном, він нахилився над дівчинкою і провів над нею долонею. Окреслився світлий контур, який мав форму тіла дівчинки. В одному місці чітко виднілося потемніння.

— Треба забрати звідси малу. Поставимо для неї намет. Інакше їй нічого не поможе, — сказав Юн.

Місяць виплив з-за гір і залив усе навкруги голубим сяйвом, коли Долорес спокійно заснула в наметі. Біля прибулих зібрався великий гурт людей. Їх частували кавою й молоком.

Кожен хотів показати свою приязнь.

Якийсь хлопчина тицьнув Юнові в руки клітку з двома зеленими канарками, а мати його пошепки спитала:

— Дав справжні? Бо я вмру від сорому, якщо то фарбовані горобці!

Агнешка й Марцін вже не могли втримати в руках усіх дарунків, надто Агнешка, бо вона мала ще й букет пурпурових квітів.

— Думки мої полетять за вами, — притискаючи Юнову руку до своїх грудей, сказав старий. — Я знаю — тепер мала Долорес одужає. Я вдячний тобі, чудовий польський лікарю.

— Ви поляк? — допитувалась молода жінка. — Це твій чоловік? — звернулась до Агнешки.

Коли дівчина заперечливо похитала головою, старий спитав:

— Ти ж поляк, правда?

Агнешка напружено ждала Юнової відповіді. Що він скаже? Що прибув з далекої планети, про яку вони навіть не чули, і де чекає на нього чорноока дівчина? Чи змовчить?

— Міа патріа із Тієрра, — почула спокійний і впевнений Юнів голос, — Моя батьківщина — Земля.

СИГНАЛИ

Коли поверталися назад, Марцін говорив за всіх, підкидаючи кулю з вапна, схожу на струсеве яйце. Юнові подарував її старий «на згадку від Долорес».

Агнешка уповільнила кроки. Вона відчувала, що Юн хоче їй щось сказати, але не могла зважитись на розмову, розгубившись у своїх роздумах, які сама вважала безглуздими.

Юн — мешканець іншої планети, і хоч він назвав себе сином Землі, проте жодна з країн Блакитної Планети не була його вітчизною. Немає нічого дивного, що на планеті Атіс на нього чекає чорноока, схожа на циганку дівчина, і він викликає її на екран. Агнешка переконувала себе, що навіть мислити не сміє про його особисті справи.

Вона виграла битву. Юн схоче допомогти мешканцям Землі, він визнав їх за братів.

Рибальські човни вимальовались на темній воді. Ще невидиме сонце полум'яніло на сніжному шпилі Пік-дель-Тейд.

— Юне, — почула вона Марцінів голос, — чи не могли б ми поглянути, що робиться у нас?

— У нас?

— Там, на вершині, де наш будинок. А потім я хотів би ще заглянути до батьків у Мендзиздрої.

— Гаразд.

Агнешка повернулася до моря. Нарешті вона залишиться зовсім сама. Мимоволі глянула на небо, шукаючи птахів, які летять своїм одвічним шляхом понад океаном і ще й досі сподіваються здибати загиблий материк Атлантиди. Та нічого не було видно за серпанком туману, що піднімався над морем.

Відчувши легкий дотик, вона раптом зрозуміла, що чекала його весь час.

— Аю, я одержав сигнал з Атіса і мушу відлетіти.

Агнешка мовчала, не в змозі вимовити жодного слова.

— Мені важко уявити, що я повернуся на Атіс і знову бачитиму Сонце, як зірку на тлі Волосся Вероніки. Дивлячись на неї, завжди думатиму про тебе, про твоє волосся. Ніколи ні в кого не бачив такого прекрасного.

— Вона кличе тебе, — ледве вимовила Агнешка, — кличе… чекає…

— Ти кажеш про Аону? Чекає на мене, це правда. Але то байдуже. Вона сама прирекла нас на розлуку. Відмовилась летіти зі мною на Блакитну Планету. Полетів сам. І тоді ми розминулися

в часі. Я вчора бачив її востаннє такою, як у день мого відліту. Коли ми зустрінемося, вона буде старша за мене на двадцять земних років. Але врешті не в тім річ. У нас немає такої старості, як у землян. Мене і Аону роз'єднав Всесвіт. Я повернуся до вас. Я потрібен тут. Мене кличе голос Землі.

Агнешка мовчала.

Це жахливо, що Юн знову летітиме сам у чорній міжзоряній безодні. Зовсім сам.

Чи долине до Юна її голос, чи знайде його під чужим сонцем, на чужій планеті?

Якщо він і повернеться, то вже не до неї.

Стануть між ними невблаганні простір і час.

— Я боюся, — мовила стиха.

— Чого ти боїшся, Аю?

Який щирий, який приязний його голос!

— Простору і часу.

— Чому, Аю? Скажи. Я хочу знати.

— Бо він роз'єднає нас, Юне.

На екрані виднілися якісь непевні тіні. Нарешті Марцін розгледів стовбури буків, що росли на верхів'ї. А біля них чорні сосни простягали в небо поламане гілля. Шукав очима будиночок. Зрадів, коли побачив, що він стоїть точнісінько такий, яким його залишили: сірий, конусуватий, мов навколишні скелі.

Вже хотів покликати Юна і просити його показати Мендзиздрої, аж раптом помітив: на горі хтось є. Якийсь парубок — його обличчя затуляв величезний солом'яний бриль — схилився над клаптиком паперу.

Мотоногий?

Так, то він. Марцін упізнав його цибаті ноги в вузеньких штанцях і сорочку з фіолетовими пагодами. Він тримав у руці карту, план, що її намалювала для Марціна Агнешка.

Тільки зараз Марцін усе збагнув. То Мотоногий підслухав їх розмови, ховаючись за деревами в ущелині. То він вештався біля станції, очікуючи нагоди викрасти карту. І коли кричав п'яний: «Я вас знайду, я вас знищу», — вже мав ту карту.

А він, Марцін, знехтував тими погрозами. Знехтував Антковою пересторогою. Приховав усе од Агнешки…

З-за пагорка показалася галаслива компанія. Та сама, що завітала тоді на станцію «Під планетою» і пожерла всі їхні запаси.

— Куди це ти нас завів? — гидливо запищала дівчина. — Тут нікого не було з часів царя Гороха.

— А це що? — Мотоногий переможно потрясав обгорткою від бурих петітів, яку витяг з-під каменя. — Це вони залишили. Завше

напихались оцим печивом. І нас ним пригощали. Присягаюся, вони тут.

— Тут? — зареготала вона. — Поснідали та й пішли далі. Я вже досхочу налазилась по цих горах. Я повертаюсь!

— Всі підемо, але спершу винишпоримо верховину. На карті позначена й намальована саме вона. Ось гляньте, там Ветлінська галява, а тут річка…

Вони заходились завзято шукати — розгрібали траву, зазирали під звисаюче гілля дерев. Один з молодиків бігав од скелі до скелі, стукав по них ножем і кричав: «Тут перевірено, і тут, і тут».

Вдарив ножем по стіні будиночка. Ніж одскочив. На сірій поверхні не лишилося жодної подряпини. Всі з'юрмились біля дивної скелі, кидали в неї камінням, ножами.

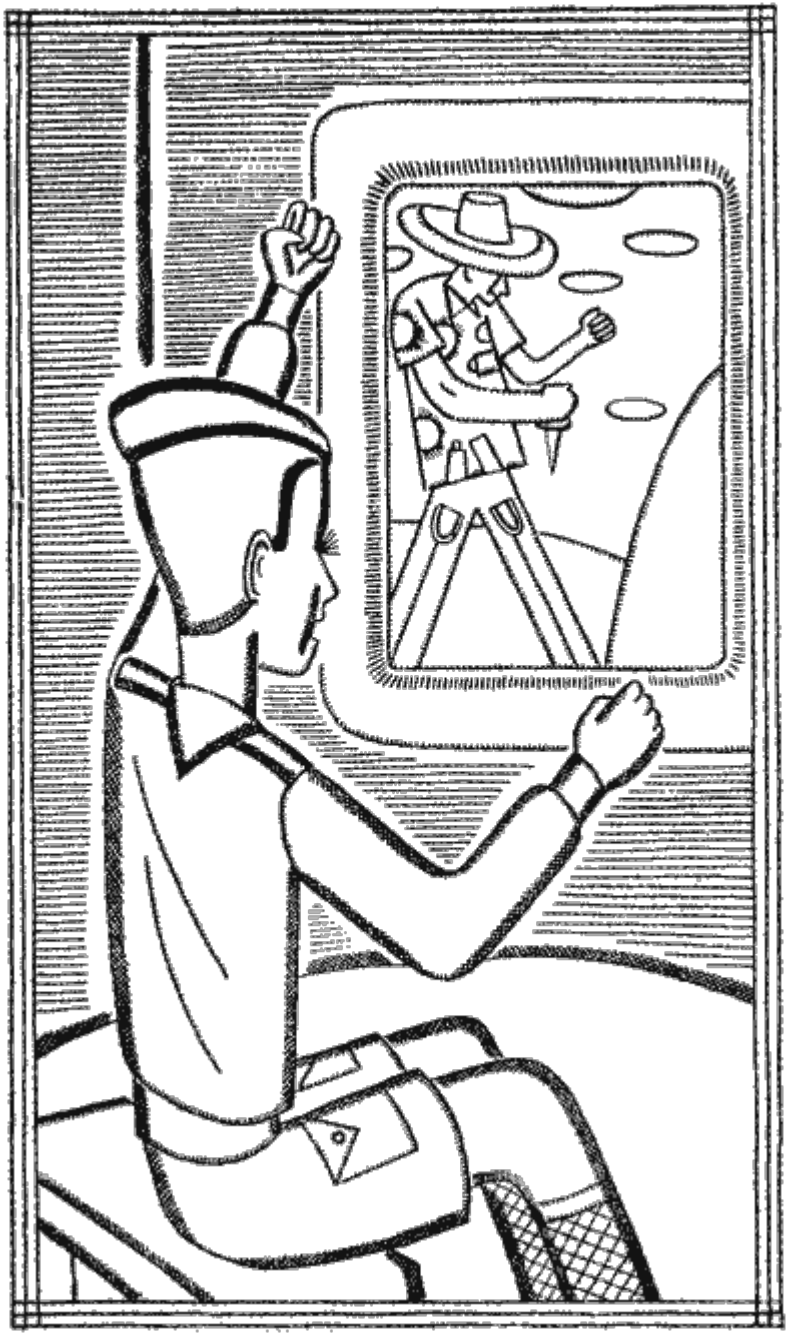

Марцін заніміло дивився на це, далі мимоволі позадкував, угледівши, що Мотоногий дістав сірники.

В коридорі він налетів на Юна з Агнешкою. Вони швидко бігли до нього.

— Рятуйте! — зарепетував Марцін. — Юне, рятуй!

Пекучі сльози текли по Марці новому обличчю. Він ніколи не плакав з болю чи з печалі, а зараз ридання трусило його, мов малу дитину. Все загинуло через його дурість. Юн полетить на свою планету, розгнівавшись на мешканців Землі. Не зустрінеться з вченими й політиками.

— Марціне, — м'які руки обняли його, — Марціне, не плач.

— Агнешко! То все через мене. Треба ж мені було так недоладно скористатися Плутарховими порадами. І наймудріші мислі не допоможуть тому, в кого нема клепки в голові.

— Заспокойся, Марціне. Не так уже й легко сказати щось до ладу і вчасно, щоб тебе зрозуміли.

— Але Юн…

— Юн повернеться. Ти ж чув — він визнав Землю за свою вітчизну. Зараз змушений полетіти на Атіс, його кличуть. Але він вернеться.

— Коли?

— Невдовзі. За двадцять з лишком років. В житті планети це одна хвилина…

— В житті планети!

— В твоєму це теж небагато. Будеш тоді вже дорослий, ліпше допомагатимеш нам, Марціне, я хочу попросити тебе. Забери з собою до Варшави матеріали про Атлантиду, що їх я дістала від пані Анни. Можеш не їхати до Сероцька, віддаси їх Вітольдові, він живе в гуртожитку недалеко під тебе…

— А ви? — вигукнув він здивовано. Чому ви самі не…

— Не кажи мені «ви». Зникай до того, що коли я повернуся, ти будеш старший за мене. Багато старший. Я тобі казатиму «пане Марціне», а ти мені «Агнешко, моє дитятко».

— Ви…

— Марціне… Ми з тобою не мали б спокою, коли б Юн полетів сам. Хіба ж ні? Ти не можеш летіти, в тебе батьки. А я… У мене тільки друзі, і я до них повернуся, ніколи їх не забуду. Повернемось насамперед до тебе. Ти нам поможеш, бо ти знаєш все…

Марцін ховав обличчя. Він відчував важку втому. Ніби спросоння почув Юнів голос:

— Затям, Марціне: від вас, молодих, залежить майбутнє Землі. Ви повинні здійснити одвічну мрію про Щасливий материк.

Коли хлопець розплющив очі, сонце стояло вже високо в небі.

— Агнешко! Юне! — закричав він.

Ніхто йому не відповів. На вершині було пусто. Зник Юнів зореліт. Ніби й не було його будиночка. Тільки на камені під

вітами бука білів шматок паперу.

Марцін підняв рюкзак. Перед ним на обрії простягалися в блакитній імлі пасма гір.

ОКЕАН, ЩО СВІТ ОБСТУПАЄ, НАС КЛИЧЕ

В небі світило бліде вересневе сонце. Марцін запхав руки в кишені й поволі йшов вздовж витоптаних квітників, де полум'яніли осінні квіти. Вітер гнав хідниками сухе листя, діти гралися в класи.

Майнула знайома постать. Антек наблизився, не дивлячись на приятеля, ніби зустрівсь випадково.

— Антку!

— А, це ти? Як ся маєш? Чом не приходив на збори?

— Та десь до лиха вхопив чи грип, чи ще якусь заразу.

— Не міг зателефонувати?

— Я нікому не телефонував, зле почував себе.

— Може, годі тобі вже гуляти на перший раз? — мовив Антек турботливо.

— Підеш до мене?

— А чому ж, ходімо.

Розмова не клеїлась. Тільки на сходах, коли вони побачили килимок пані Калиновської, прикутий під дверима ланцюгом, ніби злий пес, обоє пирснули сміхом.

— Нічого не змінилось, — зауважив Антек, коли Марцін натиснув дзвоника.

Бабуся вже встигла забути про щітку, вимазану глеєм, і сердечно привітала гостя.

— Добре, що ти провів Марціна додому, Антечку, — похвалила. — Він ще такий кволий. А чом ти до нас не заходив? Марцін повсякчас тебе виглядав. Як почує дзвінок, зразу каже: «Бабцю люба, подивись, може, то Антек». Зараз принесу вам варення з печивом.

— Бурі потіти, — муркнув Антек.

— Маєш апетит? То добре, — втішилась старенька і подибала до кухні.

«Все розповім Анткові, вирішив Марцін, дивлячись на веселе обличчя друга, — зараз же, про все, що трапилось відтоді, коли вожатий затримав їх з Дондком у таборі. Щоправда, мені бракує речових доказів, бо навіть клітка з канарками лишилася на зорельоті. Але Антек в доброму гуморі і, певно, вислухає мене до кінця… І тоді повірить».

— Антку, — почав, — я хочу тобі щось розказати. Там у Ветліні…

— Ти був з Агнешкою, — перебив його приятель.

— Ти гніваєшся за це?

— На тебе? Ні. Якщо Міс Квіз не побажала, щоб ти мене поінформував, у тебе не було іншого виходу. Це ж ясно.

— Але тепер я не зв'язаний таємницею і можу тобі все розповісти.

— Це вже минулося, — махнув рукою Антек, — і врешті мене не цікавлять ні оті справи, ні те, що сталося з Мотоногим. А то що? — шарпнувся він до книжки, котра лежала поруч з каламарем. «Подорож по світу безкінечно малих величин». Цікава!

— Батько приніс, коли я хворів.

— Стривай! — Антек розкрив книжку і затулив рукою кінець сторінки. — Давай відгадувати, що це. Хочеш?

Та з відгадками не щастило. Те, що здавалося гарною тканиною, виявилось епітелієм хвоща, збільшеним у сто сімнадцять разів. Пустеля Сахара насправді була відшліфованою поверхнею сталі, збільшеною в 15 тисяч разів. Волокно штучного шовку розгортало свою корону, ніби могутнє дерево. Епітелій бактерії виглядав як кольчуга середньовічного лицаря.

Марцін торкнувся гладенької поверхні стола.

— Взагалі невідомо, як виглядає світ насправді, — сказав він, — навіть оцей стіл, що його так давно вже бачу. Хтозна, яку він має поверхню, які гори і долини є на нім…

«Та навіть коли хтось і знає істину, — подумав, — не завжди можна розповісти її іншій людині. Агнешка казала правду. Не так уже й легко вжити слово до ладу і вчасно, щоб воно було зрозуміле».

Минуло кілька місяців. Уроки, гарцерські збори, щоденні хатні обов'язки повернули Марціна на нормальну колію життя. Пригоди під час вакацій потроху ставали барвистим предивним сном…

Одного дня газети принесли звістку про політ у космос трьох космонавтів. Марцін щодня приходив до Антка, і вони розмовляли про цей політ.

— Цікаво, — сказав якось Антек, — коли люди винайдуть якийсь інший корабель для польоту в космос?

— Який? — спитав Марцін, згадуючи Юнів зореліт.

— Наприклад, на енергії з проростаючого дуба.

— Вигадуєш!

— Темний ти, не читав серпневого номера «Техніка молодих»?

— Ще ні.

— От бач, там писали про відкриття професора Берангера.

Виявляється, коли рослини ростуть, відбуваються ядерні реакції. І що найцікавіше, котрась з легенд про Атлантиду засвідчує — атланти використовували подібну енергію для польотів. Добре, правда?

Атлантида! Марцін раптом згадав Агнещине прохання. Кинувся до шафи і дістав пакунок книжок.

Побіг до гуртожитку. В секретаріаті дізнався, що Вітольд Ретманський живе в кімнаті 273.

Марцін піднявся на другий поверх, постукав. Відповів бас, якому позаздрив би навіть начальник табору.

— Влазь.

Русявий бородань походжав між ліжками, од порога до книжкової шафи. Він навіть не глянув на Марціна; врешті, не піднімаючи очей і бороди від книжки, спитав:

— Що тобі треба, хлопче?

— Я від Агнешки Яницької.

Бородань закрив книжку.

— В чім річ?

— Цей пакунок від неї.

Студент розгорнув папір, витягнув карту.

— Виїхала так несподівано, — муркнув під ніс, — що не могла… хм, хм, побачимо, як повернеться, хм хм, хм… Написано в серпні, — зауважив, дивлячись на дату. — Я був певен, вона повідомить нас відразу, як поїде.

— Це моя провина, — визнав хлопець.

— Все-таки дістала паспорт? — спитав бородань. — А чи надовго вона сподівається затриматись в Австралії?

— В *Австралії*?

— Так. У дядька.

— Агнешка, — почав Марцін, але бородань перебив його менторським тоном:

— Скільки тобі років, парубче?

— Тринадцять.

— Ти Агнещин родич?

— Ні…

Хлопець зітхнув. Адже студент не повірить ні в гостя з космосу, ні у відліт Агнешки з Юном під сонце Тау Цеті, ні в те, що коли дівчина повернеться, вона буде молодша за Марціна на двадцять років і тому просила називати себе просто «Агнешка».

І як же цей може повірити, коли навіть ті, хто бачив Юна на Землі, мали його за когось іншого, домислюючи, як хто хотів. Для гарцерів він був мексіканець, для дільничного Яблонського — громадянин турист, котрий вчасно не прописався, для робітників — гарцер, що втік з табору на гулянку…

А чи сам він по-справжньому знав Юна?

Бородань глипнув на Марціна і знову схилився над книжкою, вважаючи розмову скінченою.

— Ну, то я вже піду, — сказав хлопець, — до побачення.

— Бувай, — буркнув бородань і заходився мандрувати по кімнаті.

Важкі двері безгучно зачинилися. Темне небо висіло над містом. Марцін задивився в цей таємний морок. Десь у безвість космосу мчав міжзоряний корабель, несучи Агнешку і Юна.

Через двадцять років обоє повернуться. Перед тими з'явиться розжарене сонце, викидаючи в простір вогненні омахи, і Блакитна Планета, оточена сяйвом, за яким невиразно вимальовуються океани та суходоли. Огорне їх багатоголосся Землі.

Чи ті голоси принесуть тоді звістку, на яку так чекають і Юн, і Агнешка?

notes

1

Гарцери — польські піонери.

2

Квіз (*англ.*) — іспит, опит. Тут — вікторина

З

Дзядек (*польськ.*) — дід.

4

Віхерек — псевдонім варшавського диктора Чеслава Новицького, який оголошує прогнози погоди по телевізії.

5

Homo sapiens (*лат.*) — розумна людина.

Petit Beurre (*франц.*) — назва печища.

7

Фредро Олександр (1793–1876) — польський драматург, автор близько 40 п'єс.

8

Апачі — індіянські племена, що жили колись на кордоні США та Мексіки. Нині мешкають в резерваціях Арізони, Нової Мексіки й Оклахоми.

Сіукси — північноамериканські індіянські племена Сіу.

9

В серпні 1944 р. в окупованій німецько-фашистськими загарбниками Варшаві спалахнуло народне повстання. Закінчилося поразкою повсталих.

10

Мешко I (922–992) — польський князь, за правління якого були об'єднані польські землі й прийняте християнство у формі католицтва.

11

Тот — в давньоєгипетській релігії бог Місяця й мудрості.

12

Шліман Генріх (1822–1890) — німецький археолог. Розкопував стародавні пам'ятки Трої, Мікен, Тірінфа тощо. Довів реальність існування Трої.

13

Нинішня Гібралтарська протока (*прим. автора*).

14

Давня назва Африки (*прим. автора*).

15

Платон говорить про Америку (*прим. автора*).

16

Так назвали цю зірку стародавні греки, аби відрізняти її від іншої зірки, названої на честь бога війни Ареса, котра теж світиться червоним світлом. Римляни дали їй імення Марс, і ми називаємо її так само (*прим. автора*).

17

Видовище «Світло і Звук» влаштовується біля знаменитих пірамід в Гізі (*прим. автора*).

18

Аменхотеп IV (1424–1388 до н. е.) боровся проти родової й жрецької знаті, усунув її від влади. Запровадив новий державний культ бога Атона (Сонця). Після смерті Аменхотепа було відновлено культи давніх богів.

19

Гірський хребет на північному заході Африки.

Джебел Муса — закінчення Сеути (*прим. автора*).

21

Йдеться про півострів **Гібралтар**, що являє собою скелястий масив.

22

Магот — безхвостий макак.

23

Західнонімецька народність з берегів Північного моря, яка воювала з римлянами. Рештки її живуть нині в Німеччині й Голландії (*прим. автора*).

24

Гібралтар у давнину носив ім'я бога Сонця Мелькарта, а пізніше його називали Геркулесові Стовпи (*прим. автора*).

25

Канарські острови.

26

Сонце.

27

Добридень! (*icn.*).